МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

мовно-літературна освітня галузь

ЯК ОЦІНЮВАТИ
В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Напрацювання експертів та експерток, які ввійшли до складу робочої групи (наказ Міністерства освіти і науки України від 06 березня 2025 №418 “Про утворення робочої групи з розроблення пропозицій до нормативно-правових актів щодо системи оцінювання, загальних критеріїв оцінювання результатів навчання здобувачів повної загальної середньої освіти”).

Склад робочої групи мовно-літературної освітньої галузі: *Білокінь Наталія, Гнаткович Тетяна, Горошкіна Олена, Демків Оксана, Кисіль Ірина, Котусенко Олена, Кузьменко Наталія, Лінкевич Людмила, Панченков Андрій, Старагіна Ірина, Сітькова Ірина, Скиба Віта, Терещенко Василь, Шевчук Ніна, Шепетна Віта.*

Редакційна колегія: *Горошкіна Олена, Демків Оксана, Кисіль Ірина, Лінкевич Людмила, Панченков Андрій, Старагіна Ірина, Сітькова Ірина, Терещенко Василь.*

Матеріали методичного посібника «**Мовно-літературна освітня галузь: як оцінювати в НУШ»** слугуватимуть практичним інструментом упровадження компетентнісного підходу до оцінювання в 5–9 класах НУШ, допоможуть учителям зосередитися, по-перше, на відстеженні індивідуального поступу учнів/учениць, по-друге, на формуванні навичок самооцінювання та взаємооцінювання, і по-третє, на забезпеченні прозорості й об’єктивності оцінювання результатів навчання відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти.

На відміну від традиційних методичних рекомендацій, у путівнику поєднано теоретичні засади з практичними інструментами, запропоновано переліки видів навчальної діяльності, які безпосередньо спрямовані на формування та оцінювання результатів навчання, надано зразки підсумкових робіт з детальними схемами та критеріями оцінювання. Це дасть змогу педагогам легко адаптувати такі роботи до власних потреб або надихне створювати аналогічні завдання.

Ці напрацювання, на думку робочої групи, покликані стати настільним довідником для кожного вчителя НУШ, спростити процес підготовки до уроків та підсумкового оцінювання.

ЗМІСТ

Вступ. Специфіка оцінювання в мовно-літературній освітній галузі **4**
Усна взаємодія / МОВ 1 **9**
Види навчальної діяльності в межах усної взаємодії у співвідношенні із загальними результатами навчання 9
Техніки формувального оцінювання, спрямовані на оцінювання завдань з усної взаємодії, та приклади робіт 14
Пропонований перелік підсумкових робіт з усної взаємодії з прикладом підсумкової роботи та оцінювання 19
Робота з текстом / МОВ 2 **25**
Види навчальної діяльності в межах роботи з текстом у співвідношенні із загальними результатами навчання 25
Техніки формувального оцінювання, спрямовані на оцінювання завдань щодо роботи з текстом, та приклади робіт 30
Пропонований перелік підсумкових робіт щодо роботи з текстом з прикладом підсумкової роботи та оцінювання 35
Письмова взаємодія / МОВ 3 **39**
Види навчальної діяльності в межах письмової взаємодії у співвідношенні із загальними результатами навчання 39
Техніки формувального оцінювання, спрямовані на оцінювання завдань з письмової взаємодії, та приклади робіт 44
Пропонований перелік підсумкових робіт щодо письмової взаємодії з прикладом підсумкової роботи та оцінювання 47
Дослідження мовлення / МОВ 4 **50**
Види навчальної діяльності з дослідження мовлення у співвідношенні із загальними результатами навчання 50
Техніки формувального оцінювання, спрямовані на оцінювання завдань з дослідження мовлення, та приклади робіт 55
Пропонований перелік підсумкових робіт щодо дослідження мовлення з прикладом підсумкової роботи та оцінювання 59
Додаток 1. Комплексна підсумкова робота «Кобзар» (7 клас, 1 семестр) **64**
Комплексна підсумкова робота «Кобзар» (7 клас, 1 семестр) 64
Тестовий зошит 66
Указівки щодо оцінювання відповідей на завдання й схема нарахування балів 79
Опис критеріїв оцінювання відповідей і схем нарахування балів 81
Визначення підсумкового бала в шкалі 1 – 12 за групами результатів 117
Додаток 2. Приклади контрольних списків для здійснення формувального оцінювання **119**

ВСТУП. СПЕЦИФІКА ОЦІНЮВАННЯ В МОВНО-ЛІТЕРАТУРНІЙ ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ

Групи результатів навчання в мовно-літературній галузі

Оцінювання в мовно-літературний освітній галузі є важливим чинником досягнення обов'язкових результатів навчання, зафіксованих у Державному стандарті базової середньої освіти (далі - ДСБСО). У мовно-літературній освітній галузі чотири групи обов'язкових результатів навчання:

- Взаємодіє з іншими особами в усній формі, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях (далі – **Усна взаємодія / МОВ 1**).
- Сприймає, аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, зокрема інформаційних та художніх текстах класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжної), медіатекстах, та використовує інформацію для збагачення власного досвіду і духовного розвитку (далі – **Робота з текстом / МОВ 2**).
- Висловлює власні думки, почуття, ставлення та ідеї, взаємодіє з іншими особами у письмовій формі, зокрема інтерпретуючи інформаційні та художні тексти класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжної); у разі потреби взаємодіє з іншими особами в цифровому просторі, дотримується норм літературної мови (далі – **Письмова взаємодія / МОВ 3**).
- Досліджує індивідуальне мовлення, використовує мову для власної мовної творчості, спостерігає за мовними та літературними явищами, аналізує їх (далі – **Дослідження мовлення / МОВ 4**).

Кожна група є складовою ключової компетентності "Вільне володіння державною мовою". Оцінювання за групами результатів навчання дозволяє виявляти, яка складова ключової компетентності потребує додаткової уваги, і спрямовувати зусилля на вдосконалення. Кожна група результатів складається з низки загальних результатів:

- "Усна взаємодія" включає 8 загальних результатів [МОВ 1.1] - [МОВ.1.8].
- "Робота з текстом" включає 7 загальних результатів [МОВ 2.1] - [МОВ.2.7].
- "Письмова взаємодія" включає 3 загальні результати [МОВ 3.1] - [МОВ 3.3].
- "Дослідження мовлення" включає 2 загальні результати [МОВ 4.1], [МОВ 4.2].

Усі завдання, які учитель планує використовувати в навчальному процесі, мають бути співвіднесені з групою загальних результатів (наприклад, МОВ 1), з певним загальним результатом кожної групи (наприклад, [МОВ 1.3]), а також певним конкретним результатом (наприклад, [6 МОВ 1.3.2]) і орієнтиром для оцінювання (наприклад, [6 МОВ 1.3.2-1]).

Будь-яке завдання може охоплювати кілька результатів з однієї або кількох груп, але для оцінювання учитель обирає актуальні для певного етапу навчання результати. Наприклад, робота над публічним виступом передбачає пошук джерел та аналіз необхідного матеріалу [МОВ 2.1], [МОВ 2.2], [МОВ 2.4], [МОВ 2.5], написання тексту [МОВ 3.1], [МОВ 3.3], виголошування промови [МОВ 1.7], [МОВ1.8]. Це завдання можна пропонувати на різних етапах навчання, а для оцінювання обирати певну групу результатів, і навіть, за потреби, певний результат.

Види навчальної діяльності, стратегії формувального оцінювання, підсумкові роботи, зокрема комплексна підсумкова робота

Формувальне оцінювання передбачає постійне надання учневі/учениці

зворотного зв’язку на його / її навчальну діяльність і допомогу у виборі шляхів

покращення власних навчальних результатів, рефлексії щодо власного навчального поступу. Формувальному оцінюванню (оцінює вчитель, взаємооцінювання, самооцінювання) підлягають усі завдання, які пропонуються в межах тих чи інших видів навчальної діяльності на кожному уроці. Готуючись до уроку, учитель визначає, на досягнення результатів якої групи (і на які саме) він буде спрямовувати зусилля учнів, пропонуючи їм певні завдання підручника або ті, які розроблені самостійно чи дібрані з інших джерел.

Реалізація компетентнісного підходу в процесі навчання вимагає використання активних методів навчання і відповідних видів навчальної діяльності. Перелік таких видів навчальної діяльності і їхня відповідність певним загальним результатам навчання подано нижче в цьому документі у відповідних розділах, присвячених кожній групі загальних результатів (“Усна взаємодія”, “Робота з текстом”, “Письмова взаємодія”, “Дослідження мовлення”). У кожному з цих розділів наведено критерії оцінювання певної групи результатів, які слугують основою для вироблення критеріїв оцінювання певного завдання. Якщо формувальне оцінювання здійснюють самі учні
/ учениці (взаємооцінювання, самооцінювання), то вчитель/ учителька пропонує їм обговорити критерії оцінювання для надання зворотного зв’язку. Опис стратегій формувального оцінювання надано нижче в таблиці 1. Перелік технік формувального оцінювання, типових для певної групи результатів навчання наведено в цьому документі в межах опису кожної групи результатів навчання (див. розділи “Усна взаємодія”, “Робота з текстом”, “Письмова взаємодія”, “Дослідження мовлення”).

Таблиця 1

Стратегії формувального оцінювання

Зміст	Способи реалізації
***Стратегія 1.* З’ясування й розуміння очікуваних результатів, визначення мети навчання та критеріїв успіху**	

1. Учитель/ка на початку уроку спрямовує увагу учнів на очікувані результати. Це може бути фіксація як довгострокових результатів, так і таких, які будуть досягнуті на кінець уроку. Важливо формулювати очікувані результати зрозумілою для учнівства мовою. Слід навчати учнів/ниць самостійно формулювати цілі. Спочатку педагог/иня може пропонувати запитання, які будуть опорою для визначення мети, а коли учнівство зрозуміє суть цього кроку, то пропонувати це робити самостійно. 2. Щоб об'єктивно оцінити ефективність роботи з будь-яким завданням під час уроку, доречно розробляти чіткий перелік критеріїв. Перелік може бути застосований до кількох завдань, а може бути придатним лише для одного завдання. Так учнівству буде більш зрозуміло, над чим треба працювати, виконуючи завдання. Коментуючи роботу учня чи учениці, учитель/ка апелює до кожного з критеріїв.	1. Наприклад, після оголошення теми учитель/ка просить дати відповіді на запитання на зразок таких: ● Яку частину мови зараз досліджуємо? ● Які в кого є труднощі під час визначення цієї частини мови в реченні? Чого слід навчитися, щоб подолати ці труднощі? ● Що вам вже відомо про синтаксичну функцію цієї частини мови в реченні? Як ви можете використати це знання? Чого слід навчитися, щоб вправно будувати речення? Спираючись на це, учнівство визначає очікувані результати: "На кінець уроку я умітиму …". Важливо учнівські формулювання зафіксувати на дошці, фліпчарті тощо так, щоб вони були доступними для перегляду протягом уроку. Під час рефлексії учнівство оцінює, чи вдалося йому досягнути очікуваних результатів і визначити кроки для подальшої роботи. 2. Перш ніж виконувати завдання, учнівство ознайомлюється з вимогами до роботи й до результату. Критерії оцінювання можна видрукувати чи вивести на екран так, щоб ними було зручно користуватися протягом виконання завдання. Під час взаємо- чи самооцінювання учні й учениці розумітимуть, на що саме звертати увагу, коли аналізуватимуть виконане.

Стратегія 2. **Отримання даних, які свідчать про навчання учнів (зворотний зв'язок від учнів)**	
Коли учні/ці працюють над темою, учительству важливо розуміти, як саме відбувається процес засвоєння знань, формування умінь. Це потрібно для того, щоб вчасно виявити труднощі й надати необхідну допомогу.	Ефективні техніки: 1. "Випадковий виклик". Добре, коли є учні/ці, охочі відповісти на поставлені запитання, проте в такому разі виникає проблема: а чи розуміє матеріал та частина класу, яка руки не піднесла? Щоб отримати можливість почути всіх, варто для відповіді обирати учнів/ць випадково. Можна записати їхні прізвища й імена на картках і тягнути папірець навмання; можна скористатися дзиґою, номерами, можливостями цифрових інструментів (Flippity, WordWall тощо). 2. "Інтерпретативне слухання". Суть цього прийому полягає в тому, що, слухаючи відповідь, педагог/иня оцінює не лише її правильність, а й намагається зрозуміти, як саме мислить учень/иця. Це дає змогу вибудовувати навчальний процес, ураховуючи індивідуальні особливості учнівства конкретного класу. 3. "Відкриті запитання". Важливо запитувати так, щоб учні/ці мали пояснити причини вибору, повинні були зіставляти процеси та явища тощо. 4. "Швидкі опитування": ● *сигнали рук:* для отримання швидкого зворотного зв'язку учитель/ка може дібрати питання на зразок "Правда-неправда" й запропонувати давати відповіді, показуючи палець угору чи палець донизу; ● *картки з буквами А, Б, В, Г,* коли потрібно обрати один чи декілька із запропонованих варіантів; PS: Підвищити ефективність такої роботи допоможе *Plickers* – платформа, що пропонує картки зі швидкокодами на кожного учня, щоб унеможливити для учнівства підглядання за іншими; ● *вихідні перепустки* – мінізавдання в кінці уроку, які дають інформацію про ефективність роботи на уроці й допомагають педагогу/ині спланувати далі навчальний процес з урахуванням труднощів.
Стратегія 3. **Надання зворотного зв'язку, відгуків щодо навчального поступу**	
Фактори, які впливають на ефективність зворотного зв'язку: • коментар слід надавати до виставлення балів[1]: в учня має бути можливість покращити свої результати; • відгук повинен бути	Перевіривши роботу й залишивши коментар, дайте чітке завдання учневі/иці, яке допоможе покращити роботу. Відмовтеся від бажання виправити всі помилки одразу: сфокусуйтеся на тих, які є найважливішими на певному етапі вивчення теми.

[1] Зауважимо: оцінка в балах може виконувати роль формувальної, якщо учень/иця розуміє, що бал виставлений для того, щоб показати ступінь прогресу, і не буде врахований під час виведення

підсумкової оцінки. Останнє є надзвичайно важливим.

конструктивним: варто спочатку відзначати те, що учневі/ниці вдалося добре, а потім перейти до недоліків; • зворотний зв'язок треба надавати якнайшвидше після виконання роботи, інакше він буде просто не актуальним; • надаючи відгук, краще не пропонувати правильного розв'язання проблеми, а сформулювати навідні запитання, щоб спонукати учня/цю самостійно знайти відповідь; • коментар має передбачати певну діяльність з боку учня/иці: щось перечитати, вивчити, написати тощо.	Коментуйте відповідно до критеріїв, які ви заздалегідь обговорили з учнями та ученицями.
***Стратегія 4.* Активізація учнів як навчальних ресурсів один для одного**	
Сенс цієї стратегії полягає в тому, щоб залучити учнів/иць до спільної роботи над засвоєнням теми. Ефективність зумовлена тим, що учнівству легше порозумітися з однолітками.	Ефективні техніки: 1. "Спитай трьох до мене". Учень/иця, перш ніж звернутися до вчителя/ки, має попросити допомоги в трьох однокласників/иць. 2. Оцінювання домашніх завдань однолітками. Учитель/ка може організувати взаємооцінювання в парах чи, скажімо, група з чотирьох учнів/иць перевіряє роботу в іншої такої ж групи. 3. Класифікація помилок. Отримавши перевірену роботу, учень/иця має визначити правила, на які припустилися помилок, а потім знайти інших з такими ж недоліками в роботі й виправити помилки, працюючи разом. 4. Запитання до теми. Наприкінці уроку можна попросити учнів/иць об'єднатися в групи й сформулювати одне запитання до вивченого. Або ініціювати обговорення певного питання в групі. 5. Учні-консультанти. Учитель/ка може попросити того, хто добре засвоїв тему, пояснити її учневі/ці, який/а потребує допомоги.
***Стратегія 5.* Активізація учнів як відповідальних за власне навчання**	

Ця стратегія передбачає залучення учнів/иць до самооцінювання, відстеження власного поступу. Тут важливо дотримуватися низки вимог: • формулюйте очікувані результати; • формуйте гнучке мислення, переконуючи, що помилка – це не вирок, а шлях до зростання; • навчайте порівнювати свої результати – сьогоднішні з	Ефективні техніки: 1. “Світлофор”. Наприкінці уроку попросіть учнівство обвести зеленим ті з очікуваних результатів, яких воно досягнуло повністю; жовтим – якщо частково, червоним – якщо не вдалося досягнути результату зовсім. З тими, хто має позначки червоного кольору, працює вчитель/ка й обговорює цілі; жовтих об’єднує із зеленими, щоб перші навчилися в других, як досягти наміченого. 2. “Червоні й зелені кружечки”. В учнівства на парті

вчорашніми, а не з результатами інших учнів/ць; • надаючи зворотний зв'язок, окреслюйте наступні кроки, що ведуть до зростання, замість зосереджувати увагу на вже зроблених помилкових діях; • передавайте контроль над навчанням самим учням/цям.	лежать двосторонні кружечки – червоного й зеленого кольору. На початку уроку в усіх кружечки перевернуті догори зеленим. Якщо під час роботи хтось відчуває, що темп зашвидкий чи працювати заскладно, то бере на себе відповідальність і перевертає кружок догори червоним. 3. "Кольорові кубики". Така діяльність спонукає учня/ицю стежити за власним навчанням і в будь-який момент бути готовим запитати чи дати відповідь на запитання. Учнівство має по три кубики на своїй парті – червоний, жовтий і зелений. Усі починають, поставивши верхнім зелений кубик. Якщо вчитель/ка рухається в темі надто швидко, то згори ставлять жовтий, а якщо з'являється запитання, – червоний. Тоді вчитель/ка, побачивши червоний кубик, може попросити будь-кого із зеленим відповісти на питання першого/ої учня/иці. Це вимагає, щоб кожен/а був/ла уважним/ою і постійно оцінював/ла себе: чи я розумію тему? чи є в мене питання? чи можу я пояснити це іншим?

Підсумкове оцінювання передбачає визначення рівня досягнення очікуваних результатів на певному етапі навчання згідно з певною навчальною програмою. На основі навчальної програми вчитель / учителька складає план підсумкових робіт. Зазвичай підсумкова робота може складатися з кількох завдань, спрямованих на оцінювання результатів певної групи в цілому або її окремих результатів. У підсумковій роботі, залежно від мети, можуть бути оцінені результати однієї групи або кількох груп. Підсумкова робота, завдання якої дозволяють оцінити рівень досягнення результатів кількох груп, є комплексною (див. приклад такої роботи в Додатку 1). Пропоновану кількість і перелік підсумкових робіт наведено в цьому документі в межах опису кожної групи результатів навчання (див. розділи "Усна взаємодія", "Робота з текстом", "Письмова взаємодія", "Дослідження мовлення").

УСНА ВЗАЄМОДІЯ / МОВ 1

Види навчальної діяльності в межах усної взаємодії у співвідношенні із загальними результатами навчання

Усна взаємодія є складником ключової компетентності "Вільне володіння державною мовою" і представлена на всіх уроках з різних предметів будь-якої освітньої галузі. Організація усної взаємодії між учнями та ученицями потребує уваги й підтримки з боку вчительства загалом у межах формувального оцінювання, тому що це є певним зобов'язанням з боку вчителів і вчительок будь-якої галузі щодо реалізації компетентнісного потенціалу своєї галузі. Окрім того, уміння усно висловлювати свої думки є наскрізним умінням, удосконалення якого учні та учениці мають здійснювати на всіх шкільних заняттях. На уроках із предметів мовно-літературної освітньої галузі закладаються основи для рефлексії учнями своїх знань і вмінь з усної взаємодії, тому результати навчання з усної взаємодії мовно-літературній освітній галузі стають об'єктом не лише формувального, але й підсумкового оцінювання.

Усна взаємодія передбачає оцінювання компетентності "Вільне володіння державною мовою" в таких проявах:

- Сприймає усну інформацію [МОВ 1.1]
- Перетворює інформацію з почутого повідомлення в різні форми повідомлень [МОВ 1.2]
- Виокремлює усну інформацію [МОВ 1.3]
- Аналізує та інтерпретує усну інформацію [МОВ 1.4]
- Оцінює усну інформацію [МОВ 1.5]
- Висловлює та обстоює власні погляди, ідеї, переконання [МОВ 1.6]
- Використовує вербальні та невербальні засоби під час представлення своїх думок [МОВ 1.7]
- Регулює власний емоційний стан [МОВ 1.8]

У таблиці 2 наведено орієнтовний перелік видів навчальної діяльності (видів робіт) для уроків різних предметів та інтегрованих курсів мовно-літературної освітньої галузі ("Українська мова", "Українська література", "Зарубіжна література", інтегрований курс літератур, мовно-літературний інтегрований курс), спрямованих на досягнення результатів навчання з усної взаємодії. Цей перелік відповідає вимогам до обов'язкових результатів навчання ДСБСО, він може бути розширений залежно від навчальної програми, за якою працює учитель / учителька.

Таблиця 2

Орієнтовний перелік видів навчальної діяльності, спрямованих на досягнення результатів навчання з усної взаємодії
(предмети "Українська мова", "Українська література", "Зарубіжна література", інтегрований курс літератур, мовно-літературний інтегрований курс)

Усна взаємодія / МОВ 1	Загальні результати ДСБСО
Аудіювання з наступним обговоренням (усна відповідь на запитання за змістом почутого, обговорення в парі змісту почутого, мікродискусія в групі за змістом почутого)	1.1, 1.3, 1.7
Аудіювання з наступним тестуванням на основі почутого	1.1, 1.3

Наведення аргументів, прикладів на підтвердження власної позиції щодо змісту почутого	1.1, 1.6, 1.7
Формулювання запитань для уточнення інформації	1.1, 1.7

Унаочнення та візуалізація почутого	1.1, 1.2, 1.3, 1.4
Усне повідомлення про відому і нову інформацію в почутому	1.1, 1.3, 1.5, 1.7
Усне висловлення з метою зіставлення почутого з власним досвідом	1.1, 1.4, 1.7
Усне висловлення з метою пояснення свого емоційного стану, який викликаний почутим	1.1, 1.7, 1.8
Усна характеристика емоційного стану літературного персонажа на основі прослуханого тексту / медіатексту	1.1, 1.3, 1.7, 1.8
Усна характеристика почутого діалогу з погляду основних правил спілкування	1.1, 1.3, 1.5, 1.7
Усна характеристика особливостей форми усного повідомлення (стильові, жанрові, естетичні та мовні особливості)	1.1, 1.3-1.7
Усне висловлення на задану тему на основі одного або кількох прослуханих текстів / медіатекстів	1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 1.8
Усне повідомлення про мету / тему та ідею тексту або медіатексту, факти, судження та аргументи в почутому	1.1, 1.4, 1.7
Усний переказ почутого тексту / медіатексту	1.1, 1.2, 1.7
Складання плану, конспекту, тез почутого	1.1, 1.2, 1.3, 1.4
Діалогування (за коміксом / ілюстрацією, участь у рольовій грі: діалог-розпитування, діалог етикетного характеру тощо) або участь у дискусії (обговоренні проблеми)	1.1, 1.5, 1.6, 1.7, 1.8
Декламування / озвучування фрагментів відео / озвучування реплік згідно з роллю під час інсценізації	1.7, 1.8
Усний опис (картини, природи тощо), усна розповідь про події[2]	1.7, 1.8
Публічний виступ, інтерв'ювання, аудіо- чи відеоповідомлення[2]	1.7, 1.8
Обговорення прочитаного або переглянутого тексту / медіатексту (усне висловлення / відповіді на запитання)[2]	1.7, 1.8

Звернімо увагу на те, що усна взаємодія включає мовця (*той, хто продукує висловлення*) і слухача (*той, хто сприймає висловлення*). Уміння сприймати усне мовлення [МОВ 1.1] лежить в основі говоріння (діалогічне і монологічне мовлення, див. результати [МОВ 1.6], [МОВ 1.7]). *Аудіювання як цілеспрямоване слухання з метою розуміння почутого* є важливим видом навчальної діяльності для досягнення результатів навчання з усної взаємодії. Навчання аудіюванню слід здійснювати за певною методикою, де виділяють три етапи:

1) налаштування на прослуховування (можна дати учням можливість ознайомитися з тестовими запитаннями до аудіо й запропонувати передбачити місце події, час, учасників комунікації);
2) виконання завдань у процесі прослуховування (виокремлення певної інформації (нотатки під час прослуховування як підготовка для відповіді на запитання), перетворення інформації (наприклад, заповнення таблиці у процесі прослуховування);
3) виконання завдань після прослуховування (це будуть завдання на аналіз та оцінку інформації).

Для проведення аудіювання варто пам'ятати про вимоги до обсягу та часу звучання тексту. Орієнтовний обсяг тексту аудіювання і тривалість звучання наведено в таблиці 3.

[2] Такі види діяльності, як усний опис, усна розповідь про події, публічний виступ, інтерв'ювання, аудіо- чи відеоповідомлення, обговорення прочитаного або переглянутого тексту / медіатексту, дозволяють оцінити кілька груп результатів навчання, а не лише групу результатів МОВ 1. У цій таблиці наведено лише ті результати, які відповідають групі МОВ

Таблиця 3

Орієнтовний обсяг тексту для аудіювання і тривалість звучання

Клас	Обсяг на час звучання текстів			
	Художній стиль		Інші стилі	
5-й	400–500 слів	4–5 хв	300–400 слів	3–4 хв.
6-й	500–600 слів	5–6 хв	400–500 слів	4–5 хв
7-й	600–700 слів	6–7 хв	500–600 слів	5– 6 хв
8-й	700–800 слів	7–8 хв	600–700 слів	6–7 хв
9-й	800–900 слів	8–9 хв	700–800 слів	7–8 хв

Важливо зважати на медіатексти. Аудіозаписи мають містити не тільки монологічне мовлення, а й жанрові діалоги. Серед презентованих голосів мають бути записи і чоловічих, і жіночих, і дитячих. Добре, коли вчитель / вчителька буде пропонувати аудіо або відео різних комунікативних ситуацій, які є актуальними для сучасних учнів.

Серед **різновидів тестових завдань для аудіювання** можуть бути такі:

- *дві альтернативи;*
- *множинний вибір з одним правильним варіантом відповіді;*
- *множинний вибір з кількома правильними варіантами відповіді;*
- *розташування тверджень у хронологічному (причиново-наслідковому) порядку;*
- *завершення речень;*
- *відкриті запитання.*

Говорячи про діалогічне і монологічне мовлення, важливо зазначити, що принциповою відмінністю між цими видами мовлення є те, що діалог вимагає безпосередньої участі та взаєморозуміння між співрозмовниками, натомість монолог є мовленням, спрямованим на самого мовця або на аудиторію без очікування активної відповіді. Ураховуючи цю відмінність, слід зазначити, що монологічне мовлення є більш складним видом мовлення для учнівства й вимагає більше уваги з боку учителя
/ учительки. Монологічне мовлення може бути процесом *відтворення змісту певного тексту* (переказ почутого або прочитаного тексту) і процесом *продукування висловлювання* (висловлювання власних думок і почуттів, опис подій або явищ, розповідь про щось, пояснення чогось нового, міркування тощо). Для об'єктивного оцінювання рівня сформованості монологічного мовлення необхідно окремо оцінювати вміння відтворювати зміст почутого / прочитаного та вміння продукувати висловлювання.

Для формувального або підсумкового оцінювання усної взаємодії вчитель / вчителька розробляє критерії оцінювання на основі наведених у таблиці 4, а також з урахуванням певного загального результату або результатів, на перевірку яких спрямоване завдання (підсумкова робота). Якщо робота є комплексною, то враховуються критерії оцінювання тих груп, які включає певне завдання підсумкової роботи. Наведені в таблиці 4 критерії відображають відмінності в рівні самостійності (з *допомогою вчителя, за підтримки групи, самостійно*), характері завдань (*репродуктивні / пошукові / творчі)*, ставленні до помилок (*не помічає власних помилок і не виправляє / помічає і виправляє частково / не припускається помилок, у разі помилки – самостійне виправлення*) і їхньої кількості.

Таблиця 4

Орієнтовні критерії оцінювання виконання завдань з усної взаємодії

Бал	Група результатів 1. Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях
1	*Учень / учениця:* сприймає і розпізнає інформацію, отриману від учителя (інших осіб); відповідає на окремі прості запитання за змістом почутого, використовуючи прості однотипні фрази; припускається суттєвих змістових помилок; виконує окремі прості репродуктивні завдання / навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя
2	*Учень / учениця:* відтворює незначну частину інформації, отриманої від учителя (інших осіб) або із запропонованих джерел; відповідає на частину простих запитань за змістом почутого, припускається змістових і логічних помилок; виконує частину простих репродуктивних завдань / навчальних дій за наданим зразком з допомогою вчителя; виявляє зацікавленість до ідей, висловлених іншими; комунікує з іншими за потреби, використовуючи прості однотипні фрази
3	*Учень / учениця:* відтворює частину інформації, отриманої від учителя (інших осіб) або із запропонованих джерел; відповідає на прості запитання за змістом почутого, припускається незначних змістових і логічних помилок; виконує прості репродуктивні завдання / навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя, долучається до роботи в групі; висловлює думки простими фразами; перепитує, уточнюючи інформацію, потрібну для розуміння змісту почутого
4	*Учень / учениця:* відтворює основну інформацію, отриману від учителя (інших осіб) або із запропонованих джерел; відповідає на прості запитання за змістом почутого; виконує репродуктивні завдання / навчальні дії за зразком під керівництвом учителя, зокрема під час роботи в групі; підтримує спілкування в межах запропонованої теми, використовуючи прості фрази
5	*Учень / учениця:* застосовує частину основної інформації, отриманої від учителя (інших осіб) або із запропонованих джерел для виконання навчальних завдань; відповідає на запитання за змістом почутого; виконує репродуктивні завдання / навчальні дії за запропонованим алгоритмом під керівництвом учителя, зокрема під час роботи в групі; долучається до спілкування в межах запропонованої теми, використовуючи прості фрази

Таблиця 4

6	*Учень / учениця:* застосовує інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань; виконує репродуктивні завдання / навчальні дії за запропонованим алгоритмом за потреби звертаючись по допомогу, зокрема під час роботи в групі; розпізнає з допомогою вчителя проблемні ситуації й висловлює

	окремі припущення щодо способів розв'язання їх; спілкується в межах запропонованої теми без значних утруднень
7	*Учень / учениця:* виокремлює в почутому інформацію, потрібну для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; виконує репродуктивні й окремі частково-пошукові завдання за запропонованим алгоритмом, зокрема під час роботи в групі; розпізнає проблемні ситуації і розв'язує їх відомим способом з допомогою вчителя; спілкується в межах запропонованої теми; наводить окремі аргументи й приклади на підтвердження висловленої думки
8	*Учень / учениця:* зіставляє, порівнює за визначеними критеріями почуте; добирає прийнятний із запропонованих спосіб для унаочнення й візуалізації інформації; виконує окремі пошукові завдання за запропонованим алгоритмом, зокрема під час роботи в групі, за потреби звертаючись по допомогу; розв'язує проблемні ситуації відомим способом під керівництвом учителя; заохочує до спілкування й долучається до обговорення певної теми; наводить аргументи й приклади щодо почутого
9	*Учень / учениця:* аналізує отриману з різних джерел інформацію за визначеними критеріями, перетворює почуте в різні форми повідомлень; обґрунтовує зв'язок почутого з власним життєвим досвідом; виконує пошукові завдання, зокрема під час роботи в групі; розв'язує проблемні ситуації відомим способом; ініціює спілкування та обмінюється інформацією щодо обговорюваної теми; наводить доречні аргументи й приклади щодо висловленої думки
10	*Учень / учениця:* інтегрує істотну й потрібну для виконання завдань інформацію з різних джерел; виконує пошукові й окремі творчі завдання, зокрема під час роботи в групі; обирає доцільний спосіб розв'язання проблемних ситуацій; обирає доречний спосіб комунікативної взаємодії в групі; переконливо аргументує свою позицію щодо обговорюваної теми
11	*Учень / учениця:* узагальнює інформацію з різних джерел, оцінює її за визначеними критеріями; виконує пошукові й творчі завдання, зокрема під час роботи в групі; комбінує різні способи виконання завдань у нестандартних ситуаціях; обирає ефективний спосіб комунікативної взаємодії в групі; розвиває ідеї / думки учасників спілкування щодо обговорюваної теми та вибудовує логічну аргументацію для вирішення спільних завдань.
12	*Учень / учениця:* оцінює отриману з різних джерел інформацію, доцільно використовує її в різних ситуаціях; виконує пошукові, творчі завдання, зокрема під час роботи в групі; адаптує різні способи виконання завдань відповідно до змінюваних умов, ураховуючи ризики й прогнозуючи наслідки; виступає посередником у спілкуванні, демонструє толерантність до різних поглядів і надає роз'яснення за потреби іншим учасникам.

Техніки формувального оцінювання, спрямовані на оцінювання завдань з усної взаємодії, та приклади робіт

Усі види навчальної діяльності, представлені в таблиці 1, підлягають формувальному оцінюванню. Учитель / учителька здійснює на кожному уроці педагогічне спостереження за усним мовленням учнів та учениць (діалогічним, монологічним) і надає зворотний зв'язок після кожного завдання (див. Таблицю 5). Важливо дотримуватися правила: коли до формувального оцінювання долучені учні та учениці, то вчитель / вчителька, у разі потреби, надає зворотний зв'язок після зворотного зв'язку, наданого школярами та школярками. Результати формувального оцінювання індивідуальної роботи учня / учениці, яке здійснює учитель, можуть бути представлені усно у вигляді надання зворотного зв'язку, а потім, за потреби, переведені в бали і зафіксовані в журналі. Формувальне оцінювання, яке здійснюють самі учні та учениці, у журналі не відображається. Також у журналі не відображаються результати роботи, яку учні виконували в парі або в групі. У таблиці 6 наведено такі техніки формувального оцінювання, які дозволяють залучити учнів та учениць у процес формувального оцінювання завдань з усної взаємодії. Також у Додатку 2 подано зразки контрольних списків і бланків для формувального оцінювання, які можна використовувати в процесі уроку.

Таблиця 5

Орієнтовний перелік інструментів формувального оцінювання ("Усна взаємодія"), яке здійснює вчитель/ка

Назва	Опис інструмента
Спостереження	Учитель/ка уважно слухає учня/цю під час виконання завдання й відмічає, чи доречне/і висловлювання, наскільки логічно воно/и побудоване/і, чи відповідає зміст меті комунікації. Після виконання усного завдання учень/иця отримує від учителя конкретні коментарі: що вийшло добре і що потребує покращення. **Що оцінюється:** чіткість і логічність висловлення, відповідність лексичним, граматичним, орфоепічним, стилістичним нормам, інтонація.
Мовні шаблони	Перед виконанням завдання учням/цям дають зразки мовних конструкцій для побудови висловлення (наприклад: "Я думаю, що...", "Мені здається, що..."). **Що оцінюється:** правильність і доречність використання мовних кліше під час взаємодії.
Рефлексивні запитання	Після завдання учні відповідають на запитання типу: • Що вдалося найкраще? • Що було складним? • Що я зроблю інакше наступного разу? **Що оцінюється:** усвідомлення власних мовленнєвих стратегій і шляхів для покращення.

Таблиця 6

Орієнтовний перелік
інструментів формувального оцінювання (“Усна взаємодія”)
для здійснення учнями / ученицями само- та взаємооцінювання

Назва	Опис інструмента
Картки з ролями	Учням та ученицям роздаються картки з ролями (наприклад: модератор/ка, слухач/ка, опонент/ка, підсумовувач/ка). Під час обговорення кожний повинен виконувати свою роль. *Етап застосування:* під час обговорення в групі. *Перевага:* Формує вміння взаємодіяти відповідно до ролі, слухати й реагувати конструктивно.
Спостереження за мовленням	Об'єктом оцінювання може бути діалогічне або монологічне мовлення. 1. *Спостереження за діалогом.* Поки одна група спілкується під час виконання завдання, інша спостерігає за комунікативними діями (на основі критеріїв: ввічливість, активне слухання, аргументованість) і надає зворотний зв'язок. *Етап:* Після групового обговорення *Перевага:* Розвиває рефлексію, аналітичне мислення та культуру усного спілкування. 2. *Спостереження за мовцем.* А. Поки учень / учениця виконує завдання (декламує вірш, виступає з промовою тощо), інші спостерігають за використанням вербальних та невербальних засобів і надають зворотний зв’язок за критеріями (наприклад: чіткість, емоційність, логіка, переконливість). Б. “Два плюси й одне побажання” Після виступу учня / учениці інші називають два сильні моменти висловлення та дають одну пораду для покращення. *Етап:* Після публічного виступу *Перевага:* Розвиває рефлексію та культуру публічного виступу, впевненість, змістовність.
Перефразування	Учень / учениця мають висловити власними словами думку, висловлену однокласником / однокласницею. *Етап:* Під час обговорення певної теми *Перевага:* Розвиває активне слухання.
Самооцінювання власного усного мовлення	Слухання аудіозапису власного мовлення, під час якого учень / учениця збирає дані про власне мовлення за певними визначеними критеріями, аналізує, що саме вдається, а над чим ще слід працювати та планує наступні кроки.
Взаємооцінювання усного мовлення	**А.** Учні та учениці в парі ставлять запитання одне одному з певної теми. Питання ініціюють розмову, яка триває як серія відповідей та додаткових запитань. Розмова триває певний час (2 - 5 хвилин). Потім учні та учениці надають одне одному зворотний зв’язок за визначеними критеріями. Це можуть бути розроблені контрольні списки або прості рубрики

	(наприклад: "Чи відповідав учень на запитання?", "Чи підтримував діалог?"). *Що оцінюється:* активність, уміння слухання, реагування на репліки партнера/ки. **Б.** "Подумай – Обговори в парі – Поділись" Учні та учениці спочатку самостійно обдумують відповідь, потім обговорюють її в парі з метою узгодження думок, надаючи зворотний зв'язок. Далі спільну відповідь представляють класу. *Що оцінюється:* уміння аргументувати, слухати партнера/ку, будувати логічні висловлення.

Прикладом завдання для формувального оцінювання може бути завдання з аудіювання "Мандрівка величними бібліотеками світу".

Мандрівка величними бібліотеками світу

Завдання 1: Прочитайте запитання, із якими будете працювати після прослуховування, й дайте відповіді на запитання:

1) *Які країни можуть згадуватися у відео з назвою "Мандрівка величними бібліотека світу"?*
2) *Розповідь буде про минуле чи про сьогодення? З чого можна зробити такий висновок?*
3) *Відео має назву "Мандрівка величними бібліотеками світу" Що може бути ознакою величі будівлі, зокрема бібліотеки?*

Завдання 2 : перегляньте відео за покликанням https://www.youtube.com/watch?v=9HJoDPYggNA.
Виконайте тестові завдання.

2.1. Відновіть послідовність реплік діалогу *(2,5 б.)*

- Невже? Навіть і таким величним людям? Ніколи не думала, що книги є аж настільки цінним скарбом.
- Із чим пов'язана заборона виносити книги з бібліотеки?
- Авжеж, наприклад, у Бодліанській бібліотеці (місто Оксворд) у давнину книги навіть приковували ланцюгами, щоб не вкрали.
- Це давня історія. Така заборона поширювалася навіть на королів.
- Я вже уявила таку картину: бібліотека VS в'язниця! Цікавішої розповіді годі й шукати!

2.2. Поєднайте назву бібліотеки з інформацію, яка її стосується. *(2,5 б.)*

1 Бодліанська бібліотека
2 Бібліотека Конгресу США
3 Австрійська національна бібліотека
4 Бібліотека Александріна
5 Бібліотека Ватикану

А Будівля бібліотеки зроблена зі скла та мармуру у вигляді сонячного диска, покритого літерами. **Б** Головний зал розписаний малюнками відомих майстрів.
В Зйомки фільму "Гаррі Поттер".
Г Під час війни за незалежність усі цінні екземпляри були спалені.
Д Щороку до приміщення бібліотеки допускається до 5 тисяч учених.

2.3. Виберіть з переліку ті бібліотеки, до яких щороку надходять примірники друкованих видань, які щороку з'являються в державі. *(2б.)*

А Бодліанська бібліотека
Б Бібліотека Конгресу США
В Австрійська національна бібліотека
Г Бібліотека Александріна
Д Бібліотека Ватикану

2.4. Чи розповсюджується кримінальна відповідальність за винос книг із Бібліотеки Ватикану на всіх людей? *(1б.)*

А Так, ніхто не має права виносити книги.
Б Можуть виносити за межі бібліотеки книги працівники установи.
В Таке право має тільки Папа Римський.

2.5. Продовжіть речення *(4 б.):*

"Найбільше мені сподобалася розповідь про _____, тому що, по-перше, _____, по-друге, _____, по-третє, _____

Завдання 3. Не всі сучасні підлітки активно відвідують бібліотеки. Уявіть, що ви є організатори/організаторки фестивалю книги. Об'єднайтеся в групи. Напишіть рекламу бібліотеки, яку варто відвідати вашим одноліткам. Придумайте та запишіть назви 3 - 4 розваг, які можна запропонувати учням та ученицям (наприклад, ніч у бібліотеці "У пошуках героїв книг", віртуальні зустрічі з авторами тощо). Представте своє рекламне повідомлення іншим групам.

Формувальне оцінювання завдання:
Перед переглядом відео учні та учениці в парах обговорюють відповіді на запитання завдання 1. Після перегляду відео учні та учениці самостійно виконують тестові завдання 2.1 - 2.5 на бланках. Завершивши роботу, учні та учениці в парах обмінюються бланками і здійснюють взаємоперевірку з обговоренням того, з чим вони погоджуються в работах одне одного, а що викликало в них незгоду. Після того, як в парах обговорення завершене, учитель / учителька пропонує на дошці правильні відповіді до завдань 2.1-2.4, що дозволяє учням та ученицям визначити кількість балів за правильне виконання завдань.
Завдання 2.5 оцінюється в балах на основі застосування критеріїв:
1) чи зрозуміло речення *(1б)*;
2) чи наведено 3 аргументи *(1б)*;
3) чи відповідають наведені аргументи фактам з відео *(1б)*.

Після здійснення взаємооцінювання завдання 2 учитель / учителька ознайомлює учнів та учениць із завданням 3. Перед тим, як учні та учениці об'єднуються в групи, вони разом з учителем / учителькою розробляють критерії оцінювання. Наприклад:
1) чи є створений текст рекламним повідомленням *(1б)*,

2) чи відповідає рекламне повідомлення віковим особливостям адресата *(1б),*
3) чи наведено приклади 3 - 4 розваг у бібліотеці *(1б),*
4) чи є в створеному тексті щось оригінальне, що дозволяє додати ще *1 б.*

Ще одним прикладом для формувального оцінювання є завдання з унаочнення та візуалізація почутого. Завдання може виконуватися індивідуально або в групі. Учитель / учителька заздалегідь ознайомлює учнів та учениць з критеріями, за якими буде оцінюватися результат виконання завдання:

1. Змістовне відтворення почутого: відображено ключові ідеї, персонажі, події або емоції з тексту.
2. Креативність і оригінальність: незвичне мислення, символізм, індивідуальний підхід.
3. Структурованість візуального матеріалу: зрозуміла послідовність, логічність.
4. Усний захист роботи: уміння пояснити ідею, обґрунтувати вибір образів.

Візуальна інтерпретація почутого тексту / виступу

Суть завдання:

Учні та учениці прослуховують текст (це може бути фрагмент подкасту, виступ однокласника, аудіозапис, інтерв'ю або вчительське читання), а потім створюють **візуальне подання змісту**, яке показує, як вони його зрозуміли, відчули та осмислили.

Етапи проведення:

1. Прослуховування матеріалу (5–7 хв):

- Наприклад, розповідь очевидця подій, уривок TED-виступу, притча, новина, літературний монолог.

2. Створення візуалізації (20–30 хв):

Учні та учениці обирають один із варіантів:

- комікс / ілюстрована розповідь
- інфографіка / ментальна карта
- символічний малюнок / колаж емоцій
- серія піктограм / послідовність подій

3. Короткий захист (2–3 хв):

Учень / учениця або група пояснює, чому обрали саме таке зображення, що воно означає.

Формувальне оцінювання завдання:

Після виконання завдання кожна група (або бажаючі, якщо завдання виконувалося індивідуально) представляють свою роботу. Інші учні та учениці обговорюють представлену роботу за визначеними заздалегідь критеріями. Учитель / учителька висловлюють свою думку після того, як висловляться всі охочі.

1. Змістовне відтворення почутого: відображено ключові ідеї, персонажі, події або емоції з тексту *(1-4 бали)*.
2. Креативність і оригінальність: незвичне мислення, символізм, індивідуальний підхід *(1-2 бали)*.
3. Структурованість візуального матеріалу: зрозуміла послідовність, логічність *(1- 2 бали)*.
4. Усний захист роботи: уміння пояснити ідею, обґрунтувати вибір образів *(1-2 бали)*.

Пропонований перелік підсумкових робіт з усної взаємодії з прикладом підсумкової роботи та оцінювання

Підсумкова робота з усної взаємодії може бути запропонована в різних форматах:

- ***фронтальна робота*** (увесь клас одночасно виконує завдання підсумкової роботи, письмова форма надання результатів);
- ***парна робота*** (завдання для оцінювання діалогічного мовлення виконує пара учнів / учениць, усна форма надання результатів);
- ***індивідуальна робота*** (завдання для оцінювання монологічного мовлення виконує окремий учень / учениця, усна форма надання результатів).

У таблиці 7 вказана мінімальна кількість підсумкових робіт з усної взаємодії. Плануючи підсумкові роботи, учитель має врахувати, що протягом циклу треба оцінити як "слухання" *(аудіювання з тестуванням або візуалізація почутого*), так і "говоріння" (*діалогічне мовлення, монологічне мовлення (відтворення і продукування)*. У таблиці 8 запропоновано перелік підсумкових робіт, з якого вчитель може сформувати власний перелік робіт на цикл (5–6 класи або 7–9 класи), навчальний рік, семестр.

Таблиця 7

Пропонована мінімальна кількість підсумкових робіт з усної взаємодії

Цикл	Кількість робіт		
	на цикл	на рік	на семестр
5–6 класи	8	4	2[3]
7–9 класи	12	4	2

Таблиця 8

Орієнтовний перелік підсумкових робіт, зокрема комплексних, для групи результатів з усної взаємодії /МОВ 1

Підсумкові роботи	Формат виконання	Загальні результати ДСБСО
Аудіювання художнього тексту (письмовий тест, спрямований на виокремлення інформації, аналіз і оцінювання почутого)	Фронтальна робота, один текст для всіх, охоплює один урок	1.1, 1.3 - 1.5
Аудіювання нехудожнього тексту (письмовий тест, спрямований на виокремлення інформації, зокрема фактів, суджень, аргументів, аналіз і оцінювання почутого)	Фронтальна робота, один текст для всіх, охоплює один урок	1.1, 1.3 - 1.5
Унаочнення та візуалізація почутого, зокрема створення ментальної карти	Фронтальна робота, один текст для всіх, охоплює один урок	1.1-1.4

[3] За рік учитель має здійснити підсумкове оцінювання щодо слухання (аудіювання з тестуванням або візуалізація почутого), діалогічного мовлення та монологічного мовлення учня / учениці (відтворення та продукування), тобто запропонувати учням 4 підсумкові роботи. Наприклад, у

першому семестрі учитель пропонує аудіювання з наступним тестуванням або учні візуалізують почуте в певній формі (наприклад, створення інтелект-карти), і усний переказ почутого тексту / медіатексту. У другому семестрі учитель пропонує учням / ученицям завдання з діалогування та завдання на продукування усного висловлювання.

Усний переказ почутого тексту / медіатексту	Індивідуальна робота на основі різних текстів, охоплює кілька уроків	1.1, 1.2, 1.7
Діалогування за коміксом/ ілюстрацією, участь у рольовій грі: діалог-розпитування, діалог етикетного характеру тощо	Парна робота, пари працюють з різними однотипними текстами, ілюстраціями, пари заслуховуються на кількох уроках	1.1, 1.5-1.8
Усне висловлення (неструктуроване есе) на задану тему на основі одного або кількох прослуханих текстів / медіатекстів	Індивідуальна робота, охоплює кілька уроків	1.1-1.8
Усна розповідь про події	Індивідуальна робота, охоплює кілька уроків	1.7, 1.8
Публічний виступ[4]	Індивідуальна робота, охоплює кілька уроків	1.7, 1.8
Інтерв'ювання[4]	Парна робота, пари заслуховуються на кількох уроках	1.7, 1.8

Наведемо приклад підсумкової роботи з унаочнення та візуалізації почутого з відповідними критеріями оцінювання (Таблиця 9).

Унаочнення або візуалізація почутого

Завдання: Прослухайте уважно **текст** (це може бути аудіозапис або вчительське читання), щоб створити **ментальну карту** на основі почутого. Під час прослуховування можете робити потрібні нотатки. Прослухайте текст повторно і створіть ментальну карту, де вкажіть, як ви зрозуміли зв'язки між різною інформацією, наведеною в тексті.

Етапи проведення:

- Прослуховування матеріалу з нотуванням (кількість слів і час звучання - див. Таблицю 3).
- Повторне прослуховування.
- Створення візуалізації (20–30 хв).

Таблиця 9

Критерії оцінювання підсумкової роботи
"Унаочнення та візуалізація почутого (ментальна карта)"

Бал	Критерій
1	перетворює інформацію з почутого повідомлення, зокрема використовуючи просту візуалізацію, фіксуючи випадкові факти [МОВ 1.2]
2	перетворює інформацію з почутого повідомлення, зокрема використовуючи просту візуалізацію, зосереджуючись на окремих фактах, не дотримуючись послідовності [МОВ 1.2]

[4] Підсумкова робота дозволяє оцінити кілька груп результатів навчання, а не лише МОВ 1, тобто робота є комплексною. У цій таблиці наведено лише ті результати, які відповідають групі МОВ 1.

3	перетворює інформацію з почутого повідомлення, зокрема використовуючи просту візуалізацію, зосереджуючись на фактах, не дотримуючись послідовності та логічних зв'язків [МОВ 1.2]
4	перетворює інформацію з почутого повідомлення визначеним способом, зокрема використовуючи просту візуалізацію, зосереджуючись на фактичному змісті, загальній послідовності та логічних зв'язках допускає багато неточностей [МОВ 1.2]
5	перетворює інформацію з почутого повідомлення визначеним способом, зокрема використовуючи просту візуалізацію, зосереджуючись на фактичному змісті, загальній послідовності та логічних зв'язках, допускає окремі неточності [МОВ 1.2]
6	перетворює інформацію з почутого повідомлення визначеним способом, зокрема використовуючи просту візуалізацію, зосереджуючись на фактичному змісті, загальній послідовності та логічних зв'язках [МОВ 1.2]
7	перетворює інформацію з почутого повідомлення визначеним способом, зокрема використовуючи засоби візуалізації, фіксуючи фактичний зміст та ураховуючи значущі деталі, дотримується загальної послідовності та логічних зв'язків [МОВ 1.2]
8	перетворює інформацію з почутого повідомлення визначеним способом, зокрема використовуючи засоби візуалізації, фіксуючи фактичний зміст та значущі деталі, дотримується послідовності та логічних зв'язків [МОВ 1.2]
9	перетворює інформацію з почутого повідомлення визначеним способом, зокрема використовуючи засоби візуалізації, фіксуючи фактичний зміст та значущі мовні особливості, дотримується послідовності та логічних зв'язків [МОВ 1.2]
10	перетворює інформацію з почутого повідомлення визначеним способом, зокрема використовуючи доцільні засоби візуалізації, фіксуючи фактичний зміст та значущі мовні особливості, чітко структуруючи інформацію [МОВ 1.2]
11	перетворює інформацію з почутого повідомлення визначеним способом, зокрема використовуючи різноманітні засоби візуалізації, фіксуючи фактичний зміст та мовні особливості, чітко структуруючи інформацію [МОВ 1.2]
12	перетворює інформацію з почутого повідомлення визначеним способом, зокрема використовуючи різноманітні засоби візуалізації, засвідчуючи *цілісне розуміння* та чітко структуруючи інформацію [МОВ 1.2]

Ще одним прикладом підсумкової роботи щодо результатів навчання з усної взаємодії є завдання 5-8, розроблені для комплексної підсумкової роботи (див. Додаток 1). Для використання цих завдань в якості самостійної підсумкової роботи щодо результатів навчання з усної взаємодії змінено нумерацію завдань (Таблиця 10). У Додатку 1 подано критерії для оцінювання запропонованих завдань.

Таблиця 10

Охоплення результатів навчання ДСБСО підсумковою роботою «Кобзар» (у частині усної взаємодії)

Номер завдання	Загальні результати навчання ДСБСО
1 (див. завдання 5 у Додатку 1)	1.1; 1.3
2-3 (див. завдання 6-7 у Додатку 1)	1.1; 1.3; 1.4; 1.5
4 (див. завдання 8 у Додатку 1)	1.6; 1.7; 1.8

ІНСТРУКЦІЯ

Робота містить **завдання 1 – 4,** які стосуються відеозапису зі звуковим та візуальним рядом. Завдання 1 **передбачає вибір однієї правильної відповіді до кожного твердження**, завдання 2 і 3 – **надання письмової відповіді**, а завдання 4 – **усної відповіді, записаної** у вигляді медіафайла.

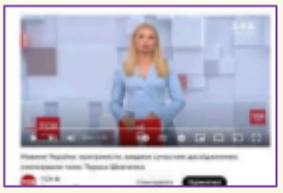
Надаючи письмові та усні відповіді відповіді, зважте, що під час їх оцінювання враховуватимуть як їхню логічність, змістовність, так і мовне оформлення.

Для виконання завдань цього блоку ви маєте використовувати навушники та відповідні технічні пристрої для відтворення відеозапису й записування аудіозапису.

Прослуховуючи / переглядаючи відеозапис чи записуючи власний аудіозапис, не заважайте іншим.

Увага! Після виконання завдання 5 ви маєте відкласти аркуш з відповідями на край столу й більше не повертатися до нього. У разі виявлення ознак фальшування вашу роботу не буде враховано.

Уважно перегляньте / прослухайте новинне відео за посиланням https://surl.lu/ikplyk або за к'юаркодом, наведеним справа, і виконайте завдання 5, яке стосується цього відео.

У завданні 5 оберіть ОДНУ правильну, на вашу думку, відповідь щодо кожного твердження А – Є і поставте "галочку" в табличній комірці в колонці *"Так"*, *"Ні"* або *"Інформації у відео немає"* навпроти відповідного твердження.

Зверніть увагу: у другому рядку таблиці наведено приклад позначення відповіді.

Завдання 5

№	Твердження відповідає інформації з відеозапису	Так	Ні	Інформації у відео немає
0	Це відео — не новинне повідомлення.		☐	
А	Національний музей Тараса Шевченка був залучений до проєкту з реконструкції голосу Кобзаря.			
Б	Для точного синтезування голосу до уваги беруть навіть хвороби людини.			
В	Робота над відтворенням голосу Кобзаря тривала кілька років.			
Г	До проєкту долучилися нащадки Тараса Шевченка.			
Ґ	Точні антропометричні дані Шевченка в межах проєкту було встановлено на основі посмертної маски поета.			
Д	Для проєкту нейромережа знайшла людей з максимально схожими на Шевченків голосами.			
Е	Точність реконструкції голосу Кобзаря, якої вдалося досягти в проєкті, становить 75%.			
Є	Синтезованим голосом Шевченка відтворено поезію “Садок вишневий коло хати”			

Увага! Відкладіть аркуш з відповідями на край столу й більше не повертайтеся до нього. У разі виявлення ознак фальшування вашу роботу не буде враховано.

Завдання 2–4

2. Перегляньте відео ще раз, приділяючи особливу увагу мовленню ведучої і фіксуючи слово / слова чи вирази, у яких, на вашу думку, вона припустилася орфоепічних помилок.
Зазначте щонайменше ДВА помічених огріхи (слово / слова / вираз) і коротко поясніть, у чому ви вбачаєте помилку.

Огріх: _____
Пояснення: _____

Огріх: _____
Пояснення: _____

3. Перегляньте відео ще раз, приділяючи особливу увагу

невербальним аспектам мовлення ведучої.
Чи відповідають меті повідомлення **невербальні засоби** (жести, міміка) *(див. початок відео з 0:02 до 0:14 на таймері)* та **інтонація**

(тон, паузи, логічні та фразові наголоси), використані ведучою? Обґрунтуйте свою думку.

Невербальні засоби: _____

_____

_____

Інтонація: _____

_____

_____

4. Відео, яке ви переглянули, завершує фрагмент поезії, “озвучений голосом” Тараса Шевченка. Уявіть, що ви ведуча / ведучий, яка / який після завершення цього фрагмента має висловити своє ставлення до проєкту з реконструкції голосу Шевченка, а також загалом — до технології відтворення голосів людей, які вже померли.

Спираючись на інформацію з переглянутого відео, запропонуйте продовження і завершення новини, дотримуючись жанрової специфіки й норм літературної вимови. Для виконання завдання скористайтеся навушниками й телефоном. Зробіть **аудіозапис тривалістю 50-60 секунд** і надайте вчителю / учительці відповідно до його / її вказівок.

Перед записом коротко сформулюйте основні думки, які ви будете озвучувати у своєму аудіозаписі (іншими словами — підготуйте сценарний план). Використайте стільки пунктів, скільки вам потрібно для запису якісного аудіофайла.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

РОБОТА З ТЕКСТОМ / МОВ 2
Види навчальної діяльності в межах роботи з текстом у співвідношенні із загальними результатами навчання

Робота з текстом як складник ключової компетентності "Вільне володіння державною мовою" представлена на багатьох уроках із різних предметів будь-якої освітньої галузі. Формування наскрізного вміння "читати з розумінням" передбачає спільні дії вчителів та вчительок різних освітніх галузей. Як і у випадку з результатами навчання з усної взаємодії, на уроках предметів мовно-літературної освітньої галузі закладаються основи для рефлексії учнями та ученицями своїх умінь з роботи з текстом, тому результати навчання групи з роботи з текстом у мовно-літературній освітній галузі стають об'єктом не лише формувального, але й підсумкового оцінювання.

Робота з текстом передбачає оцінювання компетентності "Вільне володіння державною мовою" в таких проявах:

- Сприймає текст [МОВ 2.1]
- Аналізує та інтерпретує текст [МОВ 2.2]
- Збагачує естетичний та емоційно-чуттєвий досвід [МОВ 2.3]
- Оцінює текст [МОВ 2.4]
- Обирає тексти для читання [МОВ 2.5]
- Перетворює текстову інформацію [МОВ 2.6]
- Читає творчо [МОВ 2.7]

У таблиці 11 наведено орієнтовний перелік видів навчальної діяльності (видів робіт) для уроків різних предметів й інтегрованих курсів мовно-літературної освітньої галузі ("Українська мова", "Українська література", "Зарубіжна література", інтегрований курс літератур, мовно-літературний інтегрований курс), спрямованих на досягнення результатів навчання в роботі з текстом. Цей перелік відповідає вимогам до обов'язкових результатів навчання ДСБСО, він може бути розширений залежно від навчальної програми, за якою працює учитель / учителька.

Таблиця 11

Орієнтовний перелік видів навчальної діяльності, спрямованих на досягнення результатів навчання в роботі з текстом
(предмети "Українська мова", "Українська література", "Зарубіжна література", інтегрований курс літератур, мовно-літературний інтегрований курс)

Робота з текстом / МОВ 2	Загальні результати ДСБСО
Читання тексту / медіатексту з використанням технік критичного читання (див. Таблицю 12)	2.1, 2.2, 2.4
Аналізування прочитаного / переглянутого, зокрема: • визначення теми, мікротем, головної думки (ідеї); • виявлення прихованої інформації; • характеристика структури тексту / медіатексту; • характеристика порушеної в тексті проблеми / проблем; • визначення особливостей композиції, сюжетних та позасюжетних елементів;	2.1, 2.2

• характеристика виражальних засобів, їхньої ролі в тексті;	

• визначення ключових слів, фактів і суджень, новизни й актуальності інформації; • визначення жанрово-родової належності та стильових особливостей тексту; • характеристика емоційного стану персонажів, їхніх вчинків; • ін.	
Порівняльний аналіз кількох текстів за визначеними ознаками	2.1, 2.2
Інтерпретація прочитаного /переглянутого, зокрема: • тлумачення образів, подій, ситуацій; • проеціювання емоційно-чуттєвоого досвіду персонажів текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) на власну поведінку, переконання, ставлення та цінності; • формулювання висновків; • ін.	2.1, 2.2
Створення коміксу, схем, інтелект-карт, діаграм тощо на основі прочитаного; конспектування, реферування	2.1, 2.2, 2.6
Тлумачення графічної інформації (таблиця, графік, діаграма, інфографіка тощо)	2.1, 2.2, 2.6
Пошук інформації за визначеними ознаками в різних джерелах, зокрема в цифровому середовищі	2.1, 2.4; 2.5
Робота з бібліографічними даними, зокрема в цифровому середовищі	2.1; 2.5
Робота з деформованим текстом, зокрема відновлення структури тексту	2.1, 2.2
Добір ілюстрацій, музичного оформлення для супроводу власного висловлення щодо прочитаного / переглянутого, зокрема висловлення власних почуттів	2.1, 2.3, 2.4
Робота з текстом у цифровому середовищі, зокрема виокремлення фрагментів,поєднання інформації з кількох текстів тощо	2.1
Презентація власного читацького / глядацького досвіду [5]	2.5
Експериментування з текстом (створення власного/ колективного тексту на основі прочитаного)[5]	2.7
Виразне читання художнього тексту, зокрема за ролями[5]	2.1, 2.2, 2.3
Інсценування уривків прочитаних творів[5]	2.3, 2.7

Звернімо увагу на техніки критичного читання. Ідеться про активний та аналітичний підхід учнів та учениць до тексту на різних етапах роботи з ним: до читання, у процесі читання та після читання, що дозволяє їм зрозуміти мету автора, оцінити аргументи, встановити зв'язки тощо. Такі техніки включають: попередній перегляд для розуміння обсягу тексту, постановку запитань, анотування ключових ідей та питань, оцінку авторських доказів та контексту, а також пов'язування тексту з власними знаннями та іншими текстами. У таблиці 12 наведено найпоширеніші техніки критичного читання, які учні та учениці вчаться застосувати як у роботі з художніми, так і нехудожніми текстами.

[5] Такі види діяльності, як презентація власного читацького / глядацького досвіду, експериментування з текстом, виразне читання, інсценування, дозволяють оцінити кілька груп результатів навчання, а не лише МОВ 2. У даній таблиці наведено лише ті результати, які відповідають групі МОВ 2.

Таблиця 12

Техніки критичного читання

Перед читанням	Під час читання	Після прочитання
1. *Визначте свою мету:* Запитайте себе, чому ви читаєте текст, щоб зосередитися. 2. *Попередній перегляд тексту:* Перегляньте заголовки, підзаголовки, вступи та висновки, щоб отримати загальне уявлення про зміст та організацію. 3. *Врахуйте контекст:* Подумайте про автора, цільову аудиторію та історичний чи культурний контекст твору.	1. *Ставте запитання:* Залучайтеся до тексту, ставлячи запитання щодо тверджень, аргументів та доказів автора. *2. Робіть примітки та нотатки:* Пишіть на полях (у нотатнику), виділяйте та перефразуйте ключові ідеї своїми словами, щоб опрацювати матеріал та зробити його своїм. *3. Контролюйте розуміння:* Періодично зупиняйтеся, щоб запитати себе, що ви дізналися, та підсумовуйте розділи, щоб переконатися, що ви запам'ятали інформацію. *4. Ставте запитання автору:* Спробуйте оскаржити текст, ставлячи під сумнів припущення, мотивацію та обґрунтованість тверджень автора.	1. *Підсумуйте та перефразуйте:* Стисло викладіть основні тези тексту своїми словами, щоб перевірити своє розуміння. 2. *Оцініть текст:* Оцініть аргументацію, докази та загальну ефективність автора, порівнюючи їх з іншими текстами на ту саму тему. 3. *Встановіть зв'язки:* Зв'яжіть текст з власним досвідом, наявними знаннями та іншими джерелами, щоб отримати нові ідеї. 4. *Перегляд та роздуми:* Перегляньте свої нотатки та роздуми, щоб закріпити розуміння та визначити наступні кроки.

Крім описаних у таблиці 12 технік критичного читання, цінною є техніка “Спільне читання в групі”. Учні та учениці об’єднуються в групу з чотирьох осіб, розподіляють ролі й діють відповідно до інструкції під час опрацювання художнього й нехудожнього тексту (таблиця 13).

Таблиця 13

Спільне читання в групі

1 читач / читачка	2 читач / читачка	3 читач / читачка	4 читач/ читачка	Висновки
Читає текст вголос (наприклад, абзацами або частинами). Позначає незрозумілі місця.	Намагається розтлумачити незнайомі слова і заплутані місця, позначені 1 читачем / читачкою.	Після прочитання кожного абзацу або частини визначає і озвучує партнерам по слуханню головну думку чи подію..	Робіть нотатки про основні ідеї або події, озвучені 3 читачем / читачкою. Додає до нотаток художні деталі, якщо такі трапилися в прочитаному.	Які з незрозумілих місць не вдалося прояснити? (група пропонує запитання для обговорення з іншими групами).

Для формувального або підсумкового оцінювання завдання в роботі з текстом учитель / учителька розробляє критерії оцінювання на основі наведених у таблиці 14, а також з урахуванням певного загального результату або результатів, на перевірку яких спрямоване завдання. Якщо підсумкова робота є комплексною, то враховуються критерії оцінювання тих груп, які включає певне завдання підсумкової роботи. Наведені в таблиці 14 критерії відображають відмінності в рівні самостійності (з *допомогою вчителя, за підтримки групи, самостійно*), характері завдань (*репродуктивні / пошукові / творчі)*, ставленні до помилок (*не помічає власних помилок і не виправляє / помічає і виправляє частково / не припускається помилок, у разі помилки - самостійне виправлення*) і їхньої кількості.

Таблиця 14

Орієнтовні критерії оцінювання виконання завдань щодо роботи з текстом

Бал	Група результатів 2. Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду
1	*Учень / учениця:* сприймає і розпізнає інформацію з тексту / медіатексту, запропонованого вчителем (іншими особами); відповідає на окремі прості запитання за змістом прочитаного / переглянутого, використовуючи прості однотипні фрази; припускається суттєвих змістових помилок; виконує окремі прості репродуктивні завдання / навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя.
2	*Учень / учениця:* відтворює незначну частину інформації з тексту / медіатексту, запропонованого вчителем (іншими особами); відповідає на частину простих запитань за змістом прочитаного / переглянутого, припускається змістових і логічних помилок; виконує частину простих репродуктивних завдань / навчальних дій за наданим зразком з допомогою вчителя; виявляє зацікавленість до ідей, висловлених іншими; комунікує з іншими за потреби, використовуючи прості однотипні фрази.
3	*Учень / учениця:* відтворює частину інформації з тексту / медіатексту, запропонованого вчителем (іншими особами); відповідає на прості запитання за змістом прочитаного / переглянутого, припускається змістових і логічних помилок; виконує прості репродуктивні завдання / навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя, долучається до роботи в групі; висловлює думки щодо прочитаного / переглянутого простими фразами; перепитує, уточнюючи інформацію, потрібну для розуміння змісту.
4	*Учень / учениця:* відтворює основну інформацію з тексту / медіатексту, запропонованого вчителем (іншими особами); відповідає на прості запитання за змістом прочитаного / переглянутого;

	виконує репродуктивні завдання / навчальні дії за зразком під керівництвом учителя, зокрема під час роботи в групі; пояснює зміст прочитаного / переглянутого, використовуючи прості фрази.
5	*Учень / учениця:* застосовує частину основної інформації з тексту / медіатексту, запропонованого вчителем (іншими особами) для виконання навчальних завдань; відповідає на запитання за змістом прочитаного / переглянутого; виконує репродуктивні завдання / навчальні дії за запропонованим алгоритмом під керівництвом учителя, зокрема під час роботи в групі; коментує зміст прочитаного / переглянутого, використовуючи прості фрази
6	*Учень / учениця:* застосовує інформацію із тексту / медіатексту, запропонованого вчителем (іншими особами) для виконання навчальних завдань; виконує репродуктивні завдання / навчальні дії за запропонованим алгоритмом, за потреби звертаючись по допомогу, зокрема під час роботи в групі; розпізнає з допомогою вчителя проблемні ситуації й висловлює окремі припущення щодо способів розв'язання їх; коментує зміст прочитаного / переглянутого.
7	*Учень / учениця:* виокремлює з тексту / медіатексту інформацію, потрібну для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; виконує репродуктивні й окремі частково-пошукові завдання за запропонованим алгоритмом, зокрема під час роботи в групі; розпізнає проблемні ситуації і розв'язує їх відомим способом з допомогою вчителя; наводить окремі аргументи й приклади на підтвердження висловленої думки щодо змісту прочитаного / переглянутого
8	*Учень / учениця:* зіставляє, порівнює за визначеними критеріями зміст прочитаного / переглянутого; добирає прийнятний із запропонованих спосіб для унаочнення й візуалізації інформації; виконує окремі пошукові завдання за запропонованим алгоритмом, зокрема під час роботи в групі, за потреби звертаючись по допомогу; розв'язує проблемні ситуації відомим способом під керівництвом учителя; долучається до обговорення змісту й форми прочитаного / переглянутого, наводить аргументи й приклади

9	*Учень / учениця:* аналізує отриману з кількох текстів / медіатекстів інформацію за визначеними критеріями, інтерпретує зміст прочитаного / переглянутого й перетворює його в різні форми повідомлень; обґрунтовує зв'язок прочитаного / переглянутого з власним життєвим досвідом; виконує пошукові завдання, зокрема під час роботи в групі; розв'язує проблемні ситуації відомим способом; обмінюється інформацією щодо обговорюваної теми, наводить доречні аргументи й приклади щодо висловленої думки

10	*Учень / учениця:* інтегрує істотну й потрібну для виконання завдань інформацію з різних текстів / медіатекстів; виконує пошукові й окремі творчі завдання, зокрема під час роботи в групі; обирає доцільний спосіб розв'язання проблемних ситуацій; обстоює свою позицію щодо обговорюваної теми
11	*Учень / учениця:* узагальнює інформацію з різних текстів / медіатекстів, оцінює її за визначеними критеріями; виконує пошукові й творчі завдання, зокрема під час роботи в групі; комбінує різні способи виконання завдань у нестандартних ситуаціях; розвиває ідеї / думки учасників обговорення прочитаного / переглянутого, вибудовує логічну аргументацію для вирішення спільних завдань
12	*Учень / учениця:* оцінює отриману з різних текстів / медіатекстів інформацію, доцільно використовує її в різних ситуаціях; виконує пошукові, творчі завдання, виявляючи оригінальність, зокрема під час роботи в групі; адаптує різні способи виконання завдань відповідно до змінюваних умов, ураховуючи ризики й прогнозуючи наслідки; переконливо аргументує позицію щодо прочитаного / переглянутого, виявляє толерантність до різних поглядів.

Техніки формувального оцінювання, спрямовані на оцінювання завдань щодо роботи з текстом, та приклади робіт

Усі види навчальної діяльності, представлені в таблиці 11, підлягають формувальному оцінюванню. Учитель / учителька здійснює педагогічне спостереження за роботою учнів та учениць з текстом і надає зворотний зв’язок після кожного завдання, ознайомивши учнів заздалегідь із критеріями, за якими це завдання оцінюватиметься. Учитель / учителька має дотримуватися правила, що коли до формувального оцінювання долучені учні та учениці, то надавати, у разі потреби, зворотний зв’язок треба тільки після зворотного зв’язку, наданого школярами та школярками. Результати формувального оцінювання індивідуальної роботи учня / учениці, яке здійснює учитель або учителька, можуть бути представлені усно у вигляді надання зворотного зв’язку, а потім, за потреби, переведені в бали й зафіксовані в журналі. Формувальне оцінювання, яке здійснюють самі учні та учениці, у журналі не відображається. Також у журналі не відображаються результати виконання завдання, яке учні та учениці виконували в парі або в групі. У таблиці 15 наведено деякі техніки формувального оцінювання, які відображають специфіку формувального оцінювання, яке здійснюють учні та учениці, саме в роботі з текстом.

Таблиця 15

Орієнтовний перелік
інструментів формувального оцінювання (“Робота з текстом”)

Назва	**Опис інструмента**	**Критерії для само- та взаємооцінювання**	**Оцінювання вчителем**
Читання в парі з обговоренням. *Варіант 1*	Учні/иці працюють у парі. Спочатку один із них (далі — номер 1) читає невеликий абзац уголос, а інший (далі — номер 2) слухає, водночас стежачи за озвучуваним. Потім номер 2 ставить номеру 1 три запитання. Після цього учні/ці міняються ролями.	*Той, хто відповідає, оцінює:* 1. Відповідність запитань прочитаному. 2. Якість запитання (чи було воно цікавим). *Той, хто ставить запитання, оцінює:* 1. Якість читання (плавність, відсутність помилок і перекручувань, інтонування) 2. Точність відповідей. *Обидва/і учасника/ці оцінюють характер взаємодії:* 1. Чи уважно пратнер/ка слухав/ла? 2. Чи виявляв/ла повагу до думки співрозмоника/ці?	*Критерії для вчителя/ки:* 1. Якість запитань* (наявність запитань різних типів – відкритих і закритих). 2. Якість відповідей** (точність, логічність, аргументованість). 3. Уміння співпрацювати. **Якщо було завдання фіксувати питання письмово.* ***Якщо вчитель/ка безпосередньо чув/чула відповіді.*
Читання в парі з обговоренням. *Варіант 2*	Учні/иці в парах читають запропонований інформаційний або художній текст. Після прочитання кожен учень складає 3-5 запитань для партнера, які стосуються ключових елементів тексту. Ці запитання мають спонукати до визначення основної та другорядної інформації, фактів та суджень у тексті, а також теми та	*Оцінюють якість відповідей:* відповідь точна – відповідь потребує уточнення – немає відповіді.	*Критерії для вчителя/ки:* 1. Якість запитань (наявність запитань різних типів – відкритих і закритих). 2. Якість відповідей (точність, логічність, аргументованість, розрізнення нової та відомої інформації).

	основної ідеї.		

Щоденник подвійних нотаток	Учень/иця, читаючи, заповнює таблицю з двох стовпчиків: 1 – важливі факти з тексту; 2 – коментарі.	*Критерії для само- та взаємооцінювання:* 1. Повнота (чи всі важливі факти виписані). 2. Наявність коментаря. 3. Відповідність коментаря виписаному факту.	*Критерії для вчителя/ки:* 1. Повнота (чи всі факти виписані, чи дійсно вони важливі для розуміння ідеї тексту). 2. Уміння відрізняти факти від суджень. 3. Якість коментування (відповідність факту, логічність, ступінь аргументації, самостійність суджень)
Емоційний відгук	Учні/иці мовчки читають художній текст і пишуть короткий відгук, де висловлюють власні почуття, враження та ставлення до зображених подій, персонажів або ситуацій (формат вільного письма). Якщо вони працюють у парі чи мінігрупі, то обмінюються роботами (у мінігрупі робота має пройти коло й повернутися до автора/ки).	*Критерії для само- та взаємооцінювання:* 1. Повнота вираження почуттів (наскільки точно вдалося ословити емоції). 2. Чи простежується зв'язок із досвідом автора/ки (у випадку самооцінювання – з власним досвідом). 3. Оригінальність роботи.	*Критерії для вчителя/ки:* 1. Глибина емоційного сприйняття тексту, уміння розпізнати емоції персонажів. 2. Відповідність змісту прочитаного тексту. 3. Уміння пояснити вплив прочитаного на власні читацькі інтереси. 4. Оригінальність роботи.

У таблиці 16 представлений варіант картки з критеріями для здійснення учнем і ученицею самооцінювання в роботі з текстом. Учитель / учителька може, за потреби, адаптувати картку самооцінювання для учнів і учениць певного класу.

Таблиця 16

Картка самооцінювання «Працюю з текстом»

Критерії для самооцінювання			
1–3 б.	**4–6 б.**	**7–9 б.**	**10–12 б.**
• частково застосовую вид критичного читання «Читання для огляду», щоб отримати загальну картину мети тексту; • відповідаю на окремі прості запитання за змістом почутого з допомогою вчителя використовую прості однотипні фрази; • частково виконую завдання за зразком з допомогою вчителя; • висловлюю окремі думки щодо прочитаного з допомогою вчителя.	• застосовую техніку «Читання з розумінням», називаю окремі ключові моменти, слова, фрази; • застосовую техніку «Читання з позначками»; • фіксую знайому /нову/ суперечливу інформацію; • відповідаю на частину простих запитань за змістом тексту; • висловлюю емоційне ставлення до прочитаного; • пояснюю зміст прочитаного; • працюю за алгоритмом під керівництвом вчителя; • розпізнаю окремі проблемні ситуації.	• виокремлюю з тексту потрібну інформацію для виконання завдань; • виконую частково-пошукові завдання за алгоритмом; • визначаю структуру тексту, рід та жанр, коментую порушені проблеми з урахуванням власного досвіду; • характеризую поведінку персонажів, коментую їхні вчинки і висловлювання; • розв'язую проблемні ситуації, перетворюю інформацію в різні форми повідомлень, графіки, таблиці, схеми, інтелект-карти, конспекти тощо; • наводжу доречні аргументи і приклади.	• умію співвідносити зміст тексту з історичним і соціокультурним контекстом; • аналізую позицію автора, розмежовую фактичну та суб'єктивну інформацію; • характеризую мовне оформлення тексту, розпізнаю в тексті зображувально-виражальні засоби, ознаки авторського стилю; • формулюю логічні, послідовні висновки на основі аналізу теми, головної думки, характеристик персонажів тощо; • пропоную варіанти інтерпретацій образів, подій, ситуацій.

Прикладом завдання для здійснення формувального оцінювання в роботі з текстом є завдання на візуалізацію прочитаного (створення коміксу, схем, інтелект-карт, діаграм тощо на основі прочитаного). Перед виконанням завдання учитель та учні / учениці обговорюють критерії оцінювання. Критерії можуть бути подані на карці або така картка створюється разом з учителем / учителькою (таблиця 17).

Таблиця 17

Критерії взаємооцінювання учнями та ученицями завдання на перетворення текстової інформації в графічну

Критерії	Оцінювання		
	Так	Ні	Коментар (чому саме)
Відповідність візуалізації завданню			
Відповідність візуалізації змісту прочитаного			
Зрозумілість поданої графічної інформації			
Корисність створеної візуалізації для того, хто її сприймає (наскільки допомагає зрозуміти прочитане, встановити взаємозв'язки між елементами тексту тощо)			

Прочитавши текст, учні/учениці індивідуально створюють графічне представлення його змісту, що відображає ключові події, групування персонажів, ідеї або взаємозв'язки (відповідно до завдання вчителя/ки). Виконавши завдання, учні та учениці обмінюються роботами і здійснюють взаємооцінювання. Учитель / учитель може висловитися щодо робіт, вислухавши результати взаємооцінювання і далі коментуючи їх з урахуванням наступного:

- логічність структури, відповідність зв'язків тим, що в тексті;
- уміння виділити головне в тексті й передати його через образ;
- повнота представлення інформації.

Ще одним прикладом завдання для здійснення формувального оцінювання в роботі з текстом є завдання на інсценізацію. Перед виконанням завдання вчитель та учні / учениці обговорюють критерії оцінювання. Слід зазначити, що для тих, хто виконував ролі під час інсценізації (виконавці та виконавиці), і тих, хто дивився інсценізацію (глядачі та глядачки), критерії різняться. Такі критерії можуть бути подані на карці, або така картка створюється разом з учителем / учителькою (таблиці 18, 19).

Таблиця 18

Критерії само- та взаємооцінювання учнями та ученицями завдання на інсценізацію (картка для виконавців та виконавиць)

Критерії	Самооцінювання			Взаємооцінювання (за вибором)		
	Так	Ні	Коментар (чому саме)	Так	Ні	Коментар (чому саме)
Взаємодія з партнерами (чи були						

злагоджені дії)						
Емоційність у ролі (чи вдалося						

ввійти в образ, передати характер)						
Виразність мовлення (чи вдалося контролювати голос, дикцію, наголоси)						
Командна підготовка (чи добре розподілили ролі, чи були готові)						

Таблицю можна заповнювати у вигляді «так» / “ні”, як запропоновано, або оцінкою 1–3: 1 – потребує роботи, 2 – добре, 3 – відмінно. Наприкінці учень або учениця може відповісти на два запитання:

- Що найбільше сподобалося?
- Що можна було б покращити?

Таблиця 19

Критерії взаємооцінювання учнями та ученицями завдання на інсценізацію (картка для глядачів та глядачок)

Критерії	Оцінювання		
	Так	Ні	Коментар (чому саме)
Виразність мовлення (чи було добре чути, зрозуміло, без «ковтання» слів)			
Емоційність і переконливість (чи вдалося передати характер, настрій)			
Загальне враження (чи було цікаво/захопливо, чи хотілося слухати й дивитися до кінця)			
Сценічна поведінка (чи був контакт із глядачем, чи були доречними рухи, чи доречно був використаний простір)			

Підсумовуючи результати самооцінювання та взаємооцінювання, учитель або учителька додає свій коментар, послуговуючись критеріями, поданими в таблиці 19 і акцентуючи увагу на оригінальності інсценізації та творчому підході (за наявності).

Пропонований перелік підсумкових робіт щодо роботи з текстом з прикладом підсумкової роботи та оцінювання

Підсумкове оцінювання щодо роботи з текстом здійснюється в усній або письмовій формах, тобто може бути запропоноване в таких форматах:

- *фронтальна робота* (увесь клас одночасно виконує завдання підсумкової роботи, письмова форма надання результатів);
- *індивідуальна робота* (усна форма надання результатів).

У таблиці 20 вказана мінімальна кількість підсумкових робіт щодо роботи з текстом. Плануючи підсумкові роботи, учитель має врахувати, що протягом року треба оцінити як текст (*художній і нехудожній*), так і медіатекст (*рекламне повідомлення, комікс, відео, плакат тощо)*. У таблиці 21 запропоновано перелік

підсумкових робіт, з якого вчитель може сформувати власний перелік робіт на цикл (5 - 6 класи або 7 - 9 класи), навчальний рік, семестр.

Таблиця 20

Пропонована мінімальна кількість підсумкових робіт в роботі з текстом

Цикл	Кількість робіт		
	на цикл	на рік	на семестр
5–6 класи	6	3	1/2[6]
7–9 класи	9	3	1/2

Таблиця 21

Орієнтовний перелік підсумкових робіт, зокрема комплексних, для групи результатів з роботи з текстом / МОВ 2

Підсумкові роботи	Формат виконання	Загальні результати ДСБСО
Тестування із закритою та відкритою формою завдань на основі нового художнього тексту[7], [8]	Фронтальна робота, один тест для всіх, охоплює один урок	2.1, 2.2, 2.4
Тестування із закритою та відкритою формою завдань на основі нового нехудожнього тексту[8]	Фронтальна робота, один тест для всіх, охоплює один урок	2.1, 2.2, 2.4
Тестування із закритою та відкритою формою завдань на основі нового медіатексту[8]	Фронтальна робота, один тест для всіх, охоплює один урок	2.1, 2.2, 2.4
Унаочнення та візуалізація прочитаного, зокрема створення інтелект-карти на основі опрацювання художнього тексту[7]	Фронтальна робота, один текст для всіх, охоплює один урок	2.1, 2.2, 2.6
Унаочнення та візуалізація прочитаного, зокрема створення інтелект-карти на основі опрацювання нехудожнього тексту[7]	Фронтальна робота, один текст для всіх, охоплює один урок	2.1, 2.2, 2.6
Усний переказ прочитаного тексту / медіатексту[8]	Індивідуальна робота на основі різних текстів, охоплює кілька уроків	2.1, 2.2
Есе (усна форма) на задану тему на основі одного або кількох прочитаних текстів / медіатекстів[8]	Індивідуальна робота на основі різних текстів, охоплює кілька уроків	2.1, 2.2, 2.4
Есе (письмова форма) на задану тему на основі одного або кількох прочитаних текстів / медіатекстів[8]	Фронтальна робота, один текст або один набір текстів для всіх, охоплює один урок	2.1, 2.2, 2.4

[6] За рік учитель / учителька має здійснити підсумкове оцінювання умінь сприймати, аналізувати та інтерпретувати, оцінювавати, перетворювати інформацію з художніх та нехудожніх текстів, а також медіатекстів, тобто запропонувати учням та ученицям 3 підсумкові роботи. Наприклад, у першому семестрі учитель / учителька пропонує тестування на основі опрацювання художнього тексту, а в

другому семестрі – унаочнення та візуалізацію прочитаного, зокрема створення інтелект-карти на основі опрацювання художнього тексту, і тестування на основі медіатексту.

[7] Важливою умовою для підсумкової роботи є опрацювання учнем / ученицею під час підсумкової роботи нового тексту, який не вивчався на уроках. Усі перевірні роботи, в основі яких лежить текст / медіатекст, який вивчався на уроках, слід проводити як формувальне оцінювання.

[8] Підсумкова робота дозволяє оцінити кілька груп результатів навчання, а не лише МОВ 2, тобто робота є комплексною. У цій таблиці наведено лише ті результати, які відповідають групі МОВ 2.

Вимога до текстів, які учитель / учителька пропонує для опрацювання під час підсумкової роботи – тематика та проблематика має бути знайомою та близькою учням та ученицям, жанр відомий та опрацьований.

Прикладом підсумкової роботи щодо результатів навчання в роботі з нехудожнім текстом є завдання 1-4, розроблені для комплексної підсумкової роботи (див. Додаток 1). Ці завдання охоплюють результати навчання зі сприйняття, аналізу та інтерпретації, оцінювання інформації. (Таблиця 22). У Додатку 1 подано критерії для оцінювання запропонованих завдань.

Таблиця 22

Охоплення результатів навчання ДСБСО підсумковою роботою "Кобзар" (у частині роботи з текстом)

Номер завдання	Загальні результати навчання ДСБСО
1–2	2.1; 2.2
3–4	2.1; 2.4

ІНСТРУКЦІЯ

Завдання 1–4 стосуються тексту і передбачають надання короткої або розгорнутої відповіді.

Надаючи письмові відповіді, зважте, що під час їх оцінювання враховуватимуть як їхню повноту, логічність, змістовність, так і мовне оформлення.

Уважно прочитайте текст і виконайте завдання 1–4, які його стосуються.

Перший фонограф для запису та відтворення звуку був винайдений 1877 року, через 16 років після смерті Тараса Шевченка. Тому записів голосу поета не існує. Однак завдяки новітнім технологіям можна наблизитися до реконструкції голосу Кобзаря. <…>

Для реалізації проєкту використали точні антропометричні дані, установлені завдяки збереженій посмертній масці поета. Крім того, фахівці збирали в архівах інформацію щодо голосу, зовнішності, манери поведінки Шевченка й створили 3D-модель голови поета. Це дало змогу знайти реальних людей, голоси яких подібні до Шевченкового. На останньому етапі завдяки технології нейронного синтезу було об'єднано риси трьох голосів та відтворено голос письменника.

Проєкт тривав майже рік. До нього було залучено понад 150 осіб — програмістів, дизайнерів, істориків, шевченкознавців. <…>

Завдання 1–4

1. Серед поданих мікротем оберіть три, які стосуються прочитаного тексту, і запишіть букву відповідної мікротеми в порядку її актуалізації в цьому тексті.

Мікротеми	Порядок у тексті
А Нелегка доля Кобзаря.	**Б** Поява фонографу й сучасні

технології.

Мікротема 1 — ____
Мікротема 2 — ____

В Стрімкий розвиток технологій.
Г Відтворення голосу Кобзаря.
Ґ Значення творчості поета.
Д Тривалість проєкту та залучені учасники.

Мікротема 3 — ____

2. Спираючись на інформацію з тексту, підкресліть у реченнях 1) - 3) по одному з-поміж варіантів, виділених грубим шрифтом у них, і завершіть кожну фразу, наводячи обґрунтування свого вибору. Пишіть розбірливо й грамотно в межах відведених рядків.

1) *Інформація, що Тарас Шевченко відійшов у засвіти в 1861 році, є **фактом / судженням**, бо* _____

_____.

2) *До проєкту з відтворення голосу Кобзаря долучалася родина письменника. Ця твердження є **правдивим / фейковим**, тому що* _____

_____.

3) *Для відтворення голосу Шевченка зібрали точні антропометричні дані та іншу необхідну інформацію. Це твердження є **фактом / судженням / фейком**, адже* _____

.

3. У прочитаному вами тексті є два місця, де за допомогою <...>показно, що певний фрагмент з тексту вилучено. Запропонуйте для обох місць текстові частини, які логічно доповнять наявний текст, перетворивши його на цілісне й завершене інформаційне повідомлення. Ваші текстові частини мають узгоджуватися за змістом, логікою і стилем з наявними частинами тексту й бути грамотно написаними.

1) <...> _____

_____

_____

_____

2) <...> _____

4. Запропонуйте заголовок до завершеного вами тексту. Поясніть двома-трьома реченнями, чому ви запропонували саме такий заголовок, ураховуючи жанр, до якого, на вашу думку, належить цей текст.

Заголовок: _____

Пояснення: _____

ПИСЬМОВА ВЗАЄМОДІЯ / МОВ 3

Види навчальної діяльності в межах письмової взаємодії у співвідношенні із загальними результатами навчання

Письмова взаємодія є складником ключової компетентності "Вільне володіння державною мовою" і представлена на багатьох уроках з різних предметів будь-якої освітньої галузі. Формування наскрізного вміння "висловлювати власну думку в усній і письмовій формі" передбачає спільні дії вчителів і вчительок різних освітніх галузей. Як і у випадку з результатами навчання з усної взаємодії та роботи з текстом, на уроках предметів мовно-літературної освітньої галузі закладаються основи для рефлексії учнями й ученицями своїх умінь з письмової взаємодії, тому результати навчання групи з письмової взаємодії в мовно-літературній освітній галузі стають об'єктом не лише формувального, але й підсумкового оцінювання.

Письмова взаємодія передбачає оцінювання компетентності "Вільне володіння державною мовою" в таких проявах:

- Створює письмові висловлення [МОВ 3.1]
- Взаємодіє письмово в режимі реального часу (у цифровому середовищі) [МОВ 3.2]
- Редагує письмові тексти [МОВ 3.3]

У таблиці 23 наведено орієнтовний перелік видів навчальної діяльності (видів робіт) для уроків різних предметів й інтегрованих курсів мовно-літературної освітньої галузі ("Українська мова", "Українська література", "Зарубіжна література", інтегрований курс літератур, мовно-літературний інтегрований курс), спрямованих на досягнення результатів навчання з письмової взаємодії. Цей перелік відповідає вимогам до обов'язкових результатів навчання ДСБСО, він може бути розширений залежно від навчальної програми, за якою працює учитель / учителька.

Таблиця 23

Орієнтовний перелік видів навчальної діяльності в межах групи результатів з письмової взаємодії
(предмети "Українська мова", "Українська література", "Зарубіжна література", інтегрований курс літератур, мовно-літературний інтегрований курс)

Письмова взаємодія / МОВ 3	Загальні результати ДСБСО
Творче письмо з редагуванням[9] (див. Таблицю 24)	3.1, 3.2, 3.3
Оформлення на письмі ділових паперів (заява, протокол, план, звіт, оголошення тощо) з редагуванням	3.1, 3.3
Формулювання та запис тез, аргументів, висновків, власних міркувань на основі інформації з почутого / переглянутого / прочитаного тексту або медіатексту з редагуванням	3.1, 3.3
Письмова взаємодія з іншими в цифровому просторі (зокрема створення і редагування дописів, коментарів тощо) з редагуванням	3.2, 3.3

[9] Учні та учениці створюють тексти тих жанрів, які опрацьовуються в межах певної навчальної програми.

Виписування з тексту цитат, зокрема словосполучень, що є ключовими, речень, що передають основну думку прочитаного або почутого тексту / медіатексту тощо[10]	3.1, 3.3 [10]
Записування слів, речень під диктування з наступним аналізуванням і виправленням орфографічних і пунктуаційних помилок	3.3
Редагування власного і чужого тексту, зокрема аналізування й удосконалення змісту написаного, доповнення окремих його частини відповідно до теми й мети висловлювання	3.3
Виправлення помилок різних типів, допущених у тексті	3.3
Складання та оформлення на письмі висловлення з дотриманням певних умов до побудови (використання певних мовних одиниць, синтаксичних конструкцій тощо)[11]	3.1, 3.3
Письмовий переказ тексту (докладний, вибірковий, стислий, із творчим завданням)[11]	3.3
Створення й оформлення тексту в презентації, зокрема з використанням цифрових інструментів[11]	3.1, 3.2, 3.3
Експериментування з текстом (створення власного / колективного тексту на основі прочитаного, переглянутого, почутого)[11]	3.1, 3.3
Ведення щоденника спостережень, зокрема щоденника навчальних досягнень, журналу відкриттів, щоденника спостережень за мовленням, читацького щоденника або журналу, блогу в цифровому середовищі тощо	3.1, 3.2, 3.3

Звернімо увагу на такий вид навчальної діяльності, як *творче письмо*. Ідеться про спосіб вираження думок та емоцій, передачі власного і людського досвіду через різні форми письмового мовлення. У таблиці 24 наведено найпоширеніші види навчальної діяльності, які дозволяють учням та ученицям письмово самовиражатися, емоційно проявлятися, досліджувати нові ідеї і розвивати критичне мислення у взаємодії з іншими.

[10] Ідеться про виправлення помилок, допущених при виписуванні цитат.

[11] Такі види діяльності, як складання та оформлення на письмі висловлення з дотриманням певних умов до побудови (використання певних мовних одиниць, синтаксичних конструкцій тощо), письмовий переказ, створення і оформлення тексту в презентації, експериментування з текстом,

дозволяють оцінити кілька груп результатів навчання, а не лише МОВ 3. У цій таблиці наведено лише ті результати, які відповідають групі МОВ 3.

Таблиця 24

Творче письмо (види навчальної діяльності)

Створення письмових текстів на певну тему	**Створення письмових текстів на основі графічної інформації**	**Створення медіатекстів на певну тему з використанням графічних прийомів**
Учні та учениці створюють письмові тексти на визначену тему певних стилів, типів, жанрів, які опрацьовуються на певному етапі навчання в межах певної навчальної програми. Зазвичай учні та учениці обирають тему з кількох запропонованих або пропонують власну тему. Створення письмових текстів на певну тему є діяльністю, до якої вони мотивовані певним контекстом (зокрема читання та обговорення прочитаного / прослуханого / побаченого, власні спостереження, відгук на події тощо). Учні та учениці самостійно або колективно створюють тексти дескриптивного (описового), наративного (оповідного), експланаторного (пояснювального), аргументативногота інструктивного спрямування або художні тексти (вірші, оповідання) і редагують їх відповідно до специфіки стилю (розмовний, художній, публіцистичний, науково-інформативний), типу, жанру.	Учні та учениці створюють письмові тексти визначених стилів, типів, жанрів, які опрацьовуються на певному етапі навчання в межах певної навчальної програми, на основі графічної інформації: малюнок, фотографія, мем, схема, діграма, графік, інфографіка, таблиця тощо) і редагують їх відповідно до специфіки стилю, типу, жанру.	Учні та учениці створюють медіатексти певних жанрів, які опрацьовуються на певному етапі навчання в межах певної навчальної програми (зокрема афіша, рекламна листівка, плакат тощо) на певну тему з використанням графічних прийомів і редагують їх відповідно до специфіки жанру. Зазвичай учні та учениці обирають тему з кількох запропонованих або пропонують власну тему. Створення медіатекстів на певну тему є діяльністю, до якої учні та учениці мотивовані певним контекстом (зазвичай це участь в соціальній акції).

Для формувального або підсумкового оцінювання завдання з письмової взаємодії учитель / учителька розробляє критерії оцінювання на основі наведених у таблиці 25, а також з урахуванням певного загального результату або результатів, на перевірку яких спрямоване завдання. Якщо підсумкова робота є комплексною, то враховуються критерії оцінювання тих груп, які включає певне завдання підсумкової роботи. Наведені в таблиці 25 критерії відображають відмінності в рівні самостійності (з *допомогою вчителя, за підтримки групи, самостійно*), характері завдань (*репродуктивні / пошукові / творчі)*, ставленні до помилок (*не помічає власних помилок і не виправляє / помічає і виправляє частково / не припускається помилок, у разі помилки – самостійне виправлення*) і їхньої кількості.

Таблиця 25

Орієнтовні критерії оцінювання виконання завдань з письмової взаємодії

Бал	Група результатів 3. Висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови
1	*Учень / учениця:* демонструє вміння записувати висловлення, зокрема в цифровому середовищі; частково відтворює способи діяльності за наданим зразком, припускаючись різного виду помилок; порівнює написане зі зразком і коригує за допомоги вчителя
2	*Учень / учениця:* відтворює висловлення різних письмових жанрів, зокрема повідомлення в цифровому середовищі, за наданим шаблоном зі зміною предмета повідомлення і частково записує їх, демонструючи усвідомлення окремих фактів і елементарних уявлень; відповідає на запитання вчителя щодо відповідності письмового висловлення меті, частково корегує його за допомоги вчителя; використовує стандартні мовні засоби під час відтворення зразка, припускаючись різного виду помилок
3	*Учень / учениця:* відтворює висловлення різних письмових жанрів, зокрема повідомлення в цифровому середовищі, за наданим шаблоном зі зміною предмета повідомлення і записує їх; відповідає на запитання вчителя щодо відповідності письмового висловлення меті, коригує його лише за допомоги вчителя; використовує стандартні мовні засоби під час відтворення зразка, припускаючись різного виду помилок
4	*Учень / учениця:* створює власні висловлення різних письмових жанрів, зокрема повідомлення в цифровому середовищі, за наданим шаблоном і записує їх; відповідає на запитання вчителя щодо завершеності власного висловлення в переданні інформації, коригує його лише за допомоги вчителя; обмежено використовує мовні засоби під час створення власних висловлень, припускаючись різного виду помилок

5	*Учень / учениця:* створює власні висловлення різних письмових жанрів за зразком, зокрема повідомлення в цифровому середовищі, демонструє утруднення в дотриманні мети та врахуванні адресата, записує висловлення в довільній формі;

	відповідає на запитання вчителя щодо завершеності власного висловлення в переданні інформації, коригує його лише за допомоги вчителя; обмежено використовує основні мовні засоби під час створення власних висловлень, припускаючись різного виду помилок
6	*Учень / учениця:* створює власні висловлення різних письмових жанрів за зразком, зокрема повідомлення в цифровому середовищі, ураховуючи мету та адресата, записує висловлення відповідно до вимог жанру; відповідає на запитання вчителя щодо структурно-смислової завершеності власного висловлення в переданні інформації, коригує його лише за допомоги вчителя; обмежено використовує стандартні мовні засоби під час створення власних висловлень, припускаючись різного виду помилок
7	*Учень / учениця:* створює власні висловлення різних письмових жанрів, зокрема повідомлення в цифровому середовищі, ураховуючи мету та адресата, записує їх відповідно до вимог жанру, взаємодіє з іншими особами в цифровому середовищі; відповідає на запитання вчителя щодо завершеності власного висловлення в переданні інформації; частково коригує написане щодо форми (орфографія, пунктуація, граматичні форми слів); використовує стандартні мовні засоби під час створення власних висловлень, припускаючись різного виду помилок
8	*Учень / учениця:* створює власні висловлення різних письмових жанрів, зокрема повідомлення в цифровому середовищі, ураховуючи мету та адресата, записує їх відповідно до вимог жанру, взаємодіє з іншими особами в цифровому середовищі; відповідає на запитання вчителя щодо завершеності власного висловлення в переданні інформації; частково коригує написане щодо змісту та форми (орфографія, пунктуація, граматичні форми слів); використовує стандартні мовні засоби під час створення власних висловлень, припускаючись різного виду помилок.
9	*Учень / учениця:* створює власні висловлення різних письмових жанрів, зокрема повідомлення в цифровому середовищі, ураховуючи мету та адресата, записує їх відповідно до вимог жанру, взаємодіє з іншими особами в цифровому середовищі; аналізує власний текст з огляду на його цілісність, повноту і завершеність у переданні інформації в умовах взаємодії (зокрема в цифровому середовищі) з учителем або однокласниками; коригує і уточнює власне висловлення (за потреби); вправно використовує стандартні мовні засоби під час створення власних висловлень.

10	*Учень / учениця:* створює власні висловлення різних письмових жанрів, зокрема повідомлення в цифровому середовищі, ураховуючи мету та адресата, записує їх відповідно до вимог жанру, дискутує в цифровому середовищі; самостійно аналізує власний текст з огляду на його цілісність, повноту і завершеність у переданні інформації, толерантність і академічну доброчесність; коригує і уточнює власне висловлення (за потреби);

	вправно використовує різноманітні мовні засоби під час створення власних висловлень.
11	*Учень / учениця:* створює власні висловлення різних письмових жанрів, зокрема повідомлення в цифровому середовищі, ураховуючи мету та адресата, записує їх відповідно до вимог жанру з елементами візуалізації (за потреби), дискутує в цифровому середовищі; самостійно аналізує власний текст з огляду на його цілісність, повноту і завершеність у переданні інформації, толерантність і академічну доброчесність; коригує і уточнює власне висловлення (за потреби); вправно використовує різноманітні мовні засоби під час створення власних висловлень.
12	*Учень / учениця:* створює власні висловлення різних письмових жанрів, зокрема повідомлення в цифровому середовищі, ураховуючи мету та адресата, записує їх відповідно до вимог жанру з елементами візуалізації (за потреби), дискутує в цифровому середовищі. самостійно аналізує власний текст з огляду на його цілісність, повноту, завершеність у переданні інформації, толерантність і академічну доброчесність; коригує й уточнює (за потреби); вільно використовує мовні засоби, зокрема експериментує з ними, під час створення власних висловлень, надаючи їм індивідуальних рис.

Техніки формувального оцінювання, спрямовані на оцінювання завдань з письмової взаємодії, та приклади робіт

Усі види навчальної діяльності, представлені в таблиці 23, підлягають формувальному оцінюванню. Учитель / учителька здійснює педагогічне спостереження за роботою учнів та учениць з письмової взаємодії і надає зворотний зв'язок після кожного завдання, ознайомивши учнів заздалегідь із критеріями, за якими це завдання оцінюватиметься. Особливістю формувального оцінювання результатів навчання з письмової взаємодії є те, що вчитель / вчителька надають зворотний зв'язок здебільшого в письмовій формі, а не в усній. Це можуть бути як короткі коментарі до виконання завдання на основі визначених критеріїв, так і схеми, таблиці з відповідними позначками щодо відповідності виконання завдання певним критеріям. Так само, як і в разі формувального оцінювання усної взаємодії, роботи з текстом, коли до формувального оцінювання долучені учні й учениці, то вчитель / вчителька надає зворотний зв'язок тільки після зворотного зв'язку, наданого школярами та школярками. Результати формувального оцінювання індивідуальної роботи учня / учениці, яке здійснює учитель або учителька, можуть бути, за потреби, переведені в бали й зафіксовані в журналі. Формувальне оцінювання, яке здійснюють самі учні та учениці, у журналі не відображається. Також у журналі не відображаються результати виконання завдання, яке учні та учениці виконували в парі або в групі. У таблиці 26 наведено деякі техніки формувального оцінювання, які відображають специфіку формувального оцінювання, що здійснюють учні та учениці під час виконання завдань з письмової взаємодії.

Таблиця 26

Орієнтовний перелік
інструментів формувального оцінювання (“Письмова взаємодія”)
для здійснення учнями та ученицями само- та взаємооцінювання

Назва	Опис інструмента
Маркування	Учні та учениці обмінюються в парі текстами, кожний / кожна з пари читає отриманий текст і замість редагування лише позначає маркером певного кольору місця, з якими не погоджується, наприклад: • – порушена логіка викладу; • – лексичні повтори тощо. Важливо: перед завданням на маркування учитель / учителька обговорює з учнями та ученицями критерії, за якими вони здійснюють оцінювання. Також значення кольорів для кожного критерію має бути однаковим для учнівства всього класу. Отримавши свою марковану роботу, учень/иця самостійно усуває недоліки, з якими погоджується, й обговорює з “редактором” ті коментарі, з якими не погоджується.
Рефлексія в парі	Виконавши роботу, учень/иця переглядає її та коментує в парі, що вийшло, що не вдалося, що наступного разу зробить по-іншому. Той, хто слухає, може ставити уточнювальні запитання, але не висловлювати оцінювальних суджень. Потім учасники та учасниці пари міняються ролями.
Запитання до автора/ки	Учні та учениці обмінюються в парі текстами. Ознайомившись із текстом, учень/иця ставить автору/ці роботи уточнювальні запитання, наприклад: “Чому ти навів / навела саме такий приклад?”. Це дозволяє автору/ці роботи поглянути на текст під іншим кутом і знайти способи вдосконалити написане.
Аудіоспосте-реження	Виконавши творчу роботу, учень/иця читає її вголос і записує на диктофон. Потім слухає та визначає недоліки: лексичні повтори, граматичні помилки, які складно помітити на письмі.
Щоденник спостережень за мовленням	Варіант 1 Аналізуючи кожну власну письмову роботу, учень/иця виписує в окремий зошит види помилок, які трапилися, відстежує найбільш часто повторювані й визначає способи поліпшення свого письмового мовлення. Варіант 2 Учень/иця спостерігає за мовленням інших: дикторів, журналістів, дописувачів у соцмережах тощо і занотовує мовні помилки, пропонуючи правильні варіанти. Можна передбачити окрему сторінку для записування цікавих мовних знахідок: фразеологізмів, метафор, синонімів, що збагачуватиме мовлення. Учителеві/ці буде доречно на початку уроку влаштовувати мовні п’ятихвилинку, де учнівство могло б поділитися своїми знахідками.

Прикладом завдання для здійснення формувального оцінювання завдань з письмової взаємодії є написання есе про вибір текстів для читання, що містять добір аргументів щодо власного вибору. Перед виконанням завдання учитель / учителька та учні / учениці обговорюють критерії оцінювання. Слід зазначити, що для тих, хто створював есе (автор / авторка), і тих, хто читатиме есе (читачі та читачки), критерії різняться. Учні та учениці в самооцінюванні фокусуються на зрозумілості власного тексту, а у взаємооцінюванні – на переконливості й цікавості чужого тексту. Такі критерії можуть бути подані на картці, або така картка створюється разом з учителем / учителькою (таблиці 27, 28).

Таблиця 27

Критерії самооцінювання учнями та ученицями завдання на створення есе про вибір текстів для читання, що містять добір аргументів щодо власного вибору

Критерії	Оцінювання		
	Так	Ні	Коментар (чому саме)
Чіткість формулювання (Чи я зрозуміло написав / написала, *який* саме текст / тексти я обрав / обрала?)			
Аргументація (Чи пояснив / пояснила я, *чому* саме цей текст / тексти обрано?)			
Особистісність (Чи відображає моє есе мої власні інтереси, думки, почуття?)			
Структура (Чи є вступ, основна частина, кінцівка?)			

Таблиця 28

Критерії взаємооцінювання учнями та ученицями завдання на створення есе про вибір текстів для читання, що містять добір аргументів щодо власного вибору

Критерії	Оцінювання		
	Так	Ні	Коментар (чому саме)
Зрозумілість вибору (Чи зрозуміло, який саме текст / тексти обрано автором / авторкою?)			
Переконливість аргументів (Чи вдалося автору /авторці переконати мене у своєму виборі?)			
Цікавість для читання (Чи було мені цікаво читати це есе, чи воно привернуло мою увагу?)			
Новизна / оригінальність (Чи є в есе щось несподіване або нестандартне для мене?)			

Написавши есе, учні / учениці здійснюють самооцінювання, редагують текст і обмінюються роботами в парі для здійснення взаємооцінювання. Учитель / учителька може висловитися щодо робіт, вислухавши результати взаємооцінювання і далі коментуючи їх з урахуванням такого:

- Відповідність завданню (Чи справді учень / учениця написав / написала про свій вибір текстів і аргументував / аргументувала його?).
- Аргументація: наскільки аргументи логічні, доречні, підкріплені прикладами.
- Структурованість: наявність чіткої композиції.
- Мова і стиль: грамотність, доречність мовних засобів, зв'язність викладу.

- Рівень самостійності й рефлексії (Чи є в тексті особисті думки, власна оцінка?)

Ще одним прикладом завдання з письма для здійснення формувального оцінювання є завдання на запис речень під диктування. Перед виконанням завдання учитель / учителька та учні / учениці обговорюють критерії оцінювання, ураховуючи вивчені орфографічні та пунктуаційні правила. Після запису речень учні / учениці здійснюють взаємооцінювання за визначеними критеріями, підкреслюючи помилку і позначаючи на берегах спеціальними позначками кількість виявлених помилок. Далі учні та учениці узгоджують виявлені помилки з учителем / учителькою і виправляють їх. Результати кожної взаємоперевірки відображаються в щоденнику спостережень за мовленням.

Пропонований перелік підсумкових робіт щодо письмової взаємодії з прикладом підсумкової роботи та оцінювання

Підсумкове оцінювання письмової взаємодії здійснюється за умови наявності письмової роботи. У таблиці 29 вказана мінімальна кількість підсумкових робіт щодо письмової взаємодії. Плануючи підсумкові роботи, учитель має врахувати, що протягом року треба оцінити як *творче письмо*, зокрема створення медіатекстів, так і *редагування тексту*. У таблиці 30 запропоновано перелік підсумкових робіт, з якого вчитель може сформувати власний перелік робіт на цикл (5–6 класи або 7–9 класи), навчальний рік, семестр.

Таблиця 29

Пропонована мінімальна кількість підсумкових робіт з письмової взаємодії

Цикл	Кількість робіт		
	на цикл	на рік[12]	на семестр
5–6 класи	4	2	1
7–9 класи	6	2	1

Таблиця 30

Орієнтовний перелік підсумкових робіт для групи результатів з письмової взаємодії / МОВ 3

Підсумкові роботи	Загальні результати ДСБСО
Творче письмо: створення письмових текстів на визначену тему певних стилів, типів, жанрів, які опрацьовуються на певному етапі навчання в межах певної навчальної програми	3.1, 3.3
Творче письмо: створення письмових текстів на основі графічної інформації	3.1, 3.3
Творче письмо: створення медіатекстів на певну тему з використанням графічних прийомів	3.1, 3.2, 3.3
Редагування тексту, зокрема аналізування й удосконалення змісту написаного, доповнення окремих його частини відповідно до теми й мети висловлення, виправляння помилок різних типів, допущених у тексті	3.3

[12] За рік учитель / учителька має здійснити підсумкове оцінювання творчого письма і редагування тексту, тобто запропонувати учням та ученицям 2 підсумкові роботи. Наприклад, у першому семестрі учитель / учителька пропонує створити есе на певну тему, а в другому семестрі – здійснити

редагування тексту (спеціально створеного для такого завдання з певним набором різних помилок, зокрема в структурі, змісті, стилістиці, граматиці тощо).

Формулювання та запис тез, аргументів, висновків, власних міркувань на основі інформації з почутого / переглянутого / прочитаного тексту або медіатексту з редагуванням	3.1, 3.3

Прикладом підсумкової роботи щодо результатів навчання в роботі з нехудожнім текстом є завдання 9–10, розроблені для комплексної підсумкової роботи (див. Додаток 1). Ці завдання охоплюють результати навчання зі створення письмового висловлення, письмової взаємодії в режимі реального часу (у цифровому середовищі), редагування письмового тексту (Таблиця 31). Для використання цих завдань в якості самостійної підсумкової роботи щодо результатів навчання з письмової взаємодії змінено нумерацію завдань і здійснено певне редагування. У Додатку 1 подано критерії для оцінювання запропонованих завдань.

Таблиця 31

Охоплення результатів навчання ДСБСО підсумковою роботою “Кобзар” (у частині письмової взаємодії)

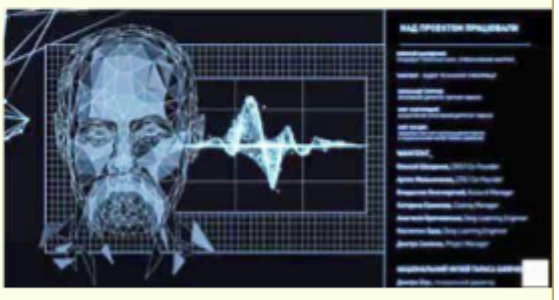
Номер завдання	Загальні результати навчання ДСБСО
1–2 ((див. завдання 9-10) у Додатку 1)	3.1; 3.2; 3.3

ІНСТРУКЦІЯ

Завдання 1 і 2 стосуються тексту і новинного відео.
Завдання 1 передбачає вибір відповіді та письмове пояснення цього вибору.
Завдання 2 передбачає створення власного медіатексту.
Надаючи письмові відповіді, зважте, що під час їх оцінювання враховуватимуть як їхню логічність, змістовність, так і мовне оформлення.

Прочитайте текст і перегляньте відео за посиланням, поданим під текстом. Виконайте завдання 1 і 2, які стосуються тексту і відео.

Перший фонограф для запису та відтворення звуку був винайдений 1877 року, через 16 років після смерті Тараса Шевченка. Тому записів голосу поета не існує. Однак завдяки новітнім технологіям можна наблизитися до реконструкції голосу Кобзаря. <…>

Для реалізації проєкту використали точні антропометричні дані, установлені завдяки збереженій посмертній масці поета. Крім того, фахівці збирали в архівах інформацію щодо голосу, зовнішності, манери поведінки Шевченка й створили 3D-модель голови поета. Це дало змогу знайти реальних людей, голоси яких подібні до Шевченкового. На останньому етапі завдяки технології нейронного синтезу було об’єднано риси трьох голосів та відтворено голос письменника.

Проєкт тривав майже рік. До нього було залучено понад 150 осіб — програмістів, дизайнерів, істориків, шевченкознавців. <…>

Посиланням для перегляду відео https://surl.lu/ikplyk

Завдання 1–2

1. Перегляньте фотографії. Яка з них може ілюструвати і текст, і відеозапис? Зробіть вибір і обґрунтуйте його, навівши щонайменше один доказ на підтримку свого вибору й по одному доказу, чому інші варіанти є, на вашу думку, неприйнятними.

А

В

Б

Г

Обґрунтування: _____

2. Для своєї сторінки в улюбленій соцмережі **створіть допис (медіатекст)** про користь і шкоду використання нейромереж, штучного інтелекту.
Ураховуйте, що **цільовою аудиторією** вашого допису передусім є ваші друзі.
У дописі доречно **використайте інформацію** з прочитаного тексту та переглянутого відео про відтворення голосу Шевченка, а також іншу відому вам інформацію з теми.
У тексті мають бути як **судження** (не менше 3), так і **факти** (не менше 3). Загальний **обсяг** повідомлення — 8 – 10 речень.

Допис (місце для надання відповіді)

ДОСЛІДЖЕННЯ МОВЛЕННЯ / МОВ 4

Види навчальної діяльності з дослідження мовлення у співвідношенні із загальними результатами навчання

Дослідження мовлення – власного або чужого, письмового або усного – є складником ключової компетентності "Вільне володіння державною мовою", і відповідні результати навчання є специфічними для мовно-літературної освітньої галузі. Ці результати є об'єктом формувального і підсумкового оцінювання лише на уроках предметів цієї галузі. Важливо зазначити, що саме дослідження мовлення є умовою розвитку усного та письмового мовлення, основою для висунення навчальних цілей з розвитку мовлення на різних етапах навчання і з удосконалення власного мовлення з певного аспекту. Це пов'язано з опануванням орфоепічних, орфографічних та граматичних норм, правил побудови текстів, лексичних і стилістичних засобів, розумінням відмінностей між літературною формою мови і різними діалектами. Варто зазначити, що кожна ситуація спілкування – це завжди ситуація для мовленнєвої творчості, бо людина творить своє висловлювання навіть тоді, коли використовує заздалегідь заготовлений текст. Досягнення результатів з дослідження мовлення набуває надзвичайної цінності для учнів і учениць, коли вони усвідомлюють, що вміння виокремлювати в текстах мовні одиниці різних рівнів та аналізувати їх робить учнівство вільним і впевненим у творчому застосуванні мовних засобів, в адаптації власного мовлення до різних ситуацій спілкування.

Дослідження мовлення передбачає оцінювання компетентності "Вільне володіння державною мовою" в таких проявах:

- Досліджує мовні явища [МОВ 4.1]
- Використовує знання з мови в мовленнєвій творчості [МОВ 4.2]

У таблиці 32 наведено орієнтовний перелік видів навчальної діяльності (видів робіт) для уроків різних предметів й інтегрованих курсів мовно-літературної освітньої галузі ("Українська мова", "Українська література", "Зарубіжна література", інтегрований курс літератур, мовно-літературний інтегрований курс), спрямованих на досягнення результатів навчання з дослідження мовлення. Цей перелік відповідає вимогам до обов'язкових результатів навчання ДСБСО, він може бути розширений залежно від навчальної програми, за якою працює учитель / учителька.

Таблиця 32

Орієнтовний перелік видів навчальної діяльності в межах групи результатів з дослідження мовлення
(предмети "Українська мова", "Українська література", "Зарубіжна література", інтегрований курс літератур, мовно-літературний інтегрований курс)

Дослідження мовлення / МОВ 4	**Загальні результати ДСБСО**
Виокремлення в потоці усного мовлення або в письмовому тексті мовних одиниць та аналізування їх з метою виявлення закономірностей їхнього функціонування в мовленні, зокрема: • фонетичний розбір слова, порівняння слів за вимовою, добір слів з певним фонетичним явищем тощо; • лексичний аналіз слова, фразеолізму;	4.1[13]

[13] Усі види навчальної діяльності, які стосуються дослідження мовлення, розгортаються в усній або письмовій формі, саме дослідження мовлення здійснюється або на основі прослуховування тексту, або на основі читання, тобто кожне завдання з дослідження мовлення дозволяє оцінити кілька груп

результатів навчання, а не лише МОВ 4. У даній таблиці наведено лише ті результати, які відповідають групі МОВ 4.

• морфологічний аналіз слова як частини мови; • словотвірний аналіз; • синтаксичний аналіз (розбір словосполучень, речень); • порівняльний аналіз мовних одиниць різних рівнів за визначеними ознаками; • порівняльний аналіз текстів щодо наявності в них певних мовних явищ (зокрема історичних чергувань, спільнокореневих слів, синонімії тощо); • ін.	
Спостереження за мовленням за визначеними ознаками і збір інформації (фотографування, фільмування, аудіозапис, нотування, зокрема під час екскурсії)	4.1
Лінгвістичне експериментування (висування гіпотези, практична перевірка (експеримент) та обґрунтування): • перетворення тексту за певними критеріями (видалення, додавання мовних одиниць, заміна в тексті складних або ускладнених речень простими і навпаки тощо); • створення текстів з визначеними лексичними або граматичними обмеженнями; • ін.	4.1
Аналізування власного мовлення з метою виявлення “сильних” і “слабких” сторін (прослуховування аудіозапису або перегляд відео, читання власних письмових текстів, порівняння власного мовлення з мовленням інших осіб)	4.1, 4.2
Нотування певних висловів з художнього тексту, медіатексту з метою поповнення власного словника	4.2
Використання творів мистецтва для комунікації з іншими особам (див. таблицю 33)	4.2
Робота з довідковою літературою, словниками як із джерелом інформації про мовні одиниці	4.1

Звернімо увагу на такий вид навчальної діяльності, як *використання творів мистецтва для комунікації з іншими особам*. Ідеться про те, що лінгвістичний аналіз тексту (рівень мовних одиниць) стає для учнів і учениць основою для аналізу художніх засобів (рівень виразності) і інтерпретації художнього твору (рівень комунікації). У таблиці 33 наведено найпоширеніші види навчальної діяльності, які дозволяють учням та ученицям використовувати твори мистецтва для комунікації з іншими особами.

Таблиця 33

Використання творів мистецтва для комунікації з іншими особам в аспекті дослідження мовлення (види навчальної діяльності)

Інтерпретаційне завдання	Рольова гра	Створення власного творчого продукту

Інтерпретаційне завдання передбачає дослідження засобів виразності не лише на рівні їхньої наявності, а й на рівні функціонування, впливу на читача /	Під час рольової гри учні не лише відтворюють репліки персонажів, а й досліджують мовні засоби, за допомогою яких автор створює	Під час створення власного творчого продукту учні та учениці досліджують мовні засоби та стиль твору-основи, щоб усвідомлено

читачку і можливих значень. Учні та учениці порівнюють власні інтерпретації, виходять за межі буквального змісту, осмислюють багатозначність і роль художніх засобів у формуванні ідеї та емоційного впливу твору (одна метафора може відкрити кілька інтерпретацій, порівняння може вказувати на підтекст).	образи та розгортає комунікацію. Учні та учениці аналізують мовлення персонажів з метою виявлення стилістичних засобів (гра слів, повтори тощо), з'ясовують функцію цих засобів, пробують різні інтерпретації їхнього звучання та обговорюють, як стилістичні прийоми впливають на взаємодію героїв.	використати їх у стилізації, пародії чи імпровізації. Вони вчаться бачити, як мова формує художній ефект, і пробують відтворити або переосмислити цей ефект у власному висловлюванні, що стає формою діалогу з автором і з аудиторією.

Для формувального або підсумкового оцінювання завдання з дослідження мовлення учитель / учителька розробляє критерії оцінювання на основі наведених у таблиці 34, а також з урахуванням певного загального результату або результатів, на перевірку яких спрямоване завдання. Якщо підсумкова робота є комплексною, то враховуються критерії оцінювання тих груп, які включає певне завдання підсумкової роботи. Наведені в таблиці 34 критерії відображають відмінності в рівні самостійності (з *допомогою вчителя, за підтримки групи, самостійно*), характері завдань (*репродуктивні / пошукові / творчі)*, ставленні до помилок (*не помічає власних помилок і не виправляє / помічає і виправляє частково / не припускається помилок, у разі помилки – самостійне виправлення*) і їхньої кількості.

Таблиця 34

Орієнтовні критерії оцінювання виконання завдань з дослідження мовлення

Бал	Група результатів 4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу
1	*Учень / учениця:* сприймає і розпізнає інформацію про мовні одиниці, мовні та літературні явища; відповідає на окремі прості запитання, припускаючись суттєвих помилок; виконує частину простих завдань / навчальних дій щодо спостереження за мовою та мовленням за наданим зразком з допомогою вчителя; передає інформацію, використовуючи короткі однотипні фрази

2	*Учень / учениця:* відтворює незначну частину інформації про мовні одиниці, мовні та літературні явища; відповідає на частину простих запитань, припускаючись суттєвих помилок; виконує прості завдання / навчальні дії щодо спостереження за мовою та мовленням за наданим зразком з допомогою вчителя; комунікує з іншими за потреби, використовуючи прості однотипні фрази й повторюючи сказане співрозмовниками

3	*Учень / учениця:* відтворює частину інформації про мовні одиниці, мовні та літературні явища; припускається суттєвих помилок; відповідає на частину простих запитань; виконує завдання / навчальні дії щодо спостереження за мовою та мовленням за наданим зразком з допомогою вчителя; долучається до роботи в групі; висловлюється простими фразами; часто перепитує, уточнюючи потрібну інформацію
4	*Учень / учениця:* відтворює основну інформацію про мовні одиниці, мовні та літературні явища; відповідає на прості запитання з постійною опорою на запропоноване джерело інформації, може пояснити окремі поняття / терміни / навчальні дії; виконує завдання / навчальні дії щодо спостереження за мовою та мовленням за зразком під керівництвом учителя; виконує деякі обов'язки, розподілені в групі, для розв'язання пошукових та/або творчих завдань; підтримує ініційоване іншими спілкування в межах обговорюваної теми, використовуючи прості фрази, обмежено вживаючи наукові поняття
5	*Учень / учениця:* застосовує основну інформацію про мовні одиниці, мовні та літературні явища; відповідає на прості запитання з опорою на запропоновані джерела інформації; може пояснити основні поняття / явища / навчальні дії; виконує незначну частину дослідницького та/або творчого завдання за запропонованим алгоритмом, за потреби звертаючись по допомогу, під час роботи в групі; долучається до обговорення відомої теми, використовуючи прості фрази, доречно вживаючи окремі наукові поняття
6	*Учень / учениця:* застосовує інформацію про мовні одиниці, мовні та літературні явища; відповідає на прості запитання з опорою на запропоновані джерела інформації; розуміє і пояснює основні поняття / явища / навчальні дії, наводить прості приклади; виконує самостійно частину дослідницького та/або творчого завдання за запропонованим алгоритмом; розпізнає з допомогою вчителя окремі проблемні ситуації і висловлює припущення щодо розв'язання їх, зокрема під час роботи в групі; спілкується щодо способу виконання дослідницького та/або творчого завдання, доречно вживаючи основні наукові поняття
7	*Учень / учениця:* виокремлює у запропонованих джерелах потрібну інформацію; відповідає на запитання за опрацьованою інформацією; перетворює один вид інформації в інший за зразком; виконує окремі дослідницькі та/або творчі завдання за запропонованим алгоритмом самостійно або в співпраці з однокласниками, за потреби

	звертаючись по допомогу; розпізнає окремі проблемні ситуації і висловлює припущення щодо розв'язання їх; долучається до обговорення окремих етапів виконання дослідницького та/або творчого завдання, наводить окремі аргументи й приклади

8	*Учень / учениця:* порівнює, зіставляє наукову інформацію з обраних джерел про мовні та мовленнєві одиниці, мовні та літературні явища, порівнює матеріал за визначеними ознаками; виконує окремі дослідницькі та/або творчі завдання за запропонованим алгоритмом, зокрема під час роботи в групі; розв'язує проблемні ситуації відомим способом під керівництвом учителя; долучається до обговорення процесу та результатів виконання дослідницького та/або творчого завдання, наводить аргументи й приклади, доречно використовуючи наукові поняття
9	*Учень / учениця:* аналізує інформацію з різних джерел щодо мовних і мовленнєвих одиниць, мовних і літературних явищ, упорядковує / представляє її в різні способи; виконує дослідницькі та/або творчі завдання, зокрема під час роботи в групі, відомим способом; обговорює результати наукової та/або творчої роботи, доречно коментує їх, спираючись на знання про мовні та мовленнєві одиниці, мовні та літературні явища
10	*Учень / учениця:* інтегрує істотну й потрібну інформацію з різних джерел, виявляючи проблеми, що можуть бути досліджені науково, визначає способи використання досліджуваних одиниць і явищ у власній творчості; виконує дослідницькі та/або окремі творчі завдання самостійно або в групі; обирає доцільний спосіб розв'язання проблемних ситуацій; аргументує власну позицію щодо наукових та/або творчих питань, зокрема в межах вирішення спільних завдань, спираючись на авторитетні джерела
11	*Учень / учениця:* узагальнює й оцінює за визначеними критеріями наукову інформацію щодо мовних і мовленнєвих одиниць, мовних і літературних явищ; виконує дослідницькі та/або творчі завдання, зокрема під час роботи в групі; використовує мовні засоби для втілення творчих задумів, виявляючи власні вподобання; розвиває наукові / творчі ідеї учасників обговорення, вибудовує логічну аргументацію на основі знань про мовні та мовленнєві одиниці, мовні та літературні явища
12	*Учень / учениця:* оцінює отриману з різних джерел наукову інформацію про мовні та мовленнєві одиниці, мовні та літературні явища, доцільно використовує її в дослідницькій і творчій діяльності; виконує самостійно або в групі дослідницькі завдання (від постановки проблеми до представлення результатів); оригінально використовує мовні засоби для втілення творчих задумів; узгоджує різні позиції щодо наукових та/або творчих питань, спираючись на системні знання про мовні та мовленнєві одиниці, мовні та літературні явища й визнаючи можливість множинних поглядів

Техніки формувального оцінювання, спрямовані на оцінювання завдань з дослідження мовлення, та приклади робіт

Усі види навчальної діяльності, представлені в таблиці 32, підлягають формувальному оцінюванню. Учитель / учителька здійснює педагогічне спостереження за роботою учнів та учениць з дослідження мовлення і надає зворотний зв'язок після кожного завдання, ознайомивши учнів заздалегідь із критеріями, за якими це завдання оцінюватиметься. Так само, як і в разі формувального оцінювання результатів навчання інших груп, коли до формувального оцінювання долучені учні й учениці, учитель / учителька надає зворотний зв'язок тільки після зворотного зв'язку, наданого школярами та школярками. Результати формувального оцінювання індивідуальної роботи учня / учениці, яке здійснює учитель або учителька, можуть бути, за потреби, переведені в бали й зафіксовані в журналі. Формувальне оцінювання, яке здійснюють самі учні та учениці, у журналі не відображається. Також у журналі не відображаються результати виконання завдання, яке учні та учениці виконували в парі або в групі. У таблиці 35 наведено деякі техніки формувального оцінювання для учнів та учениць, які відображають його специфіку під час виконання завдань з дослідження мовлення.

Таблиця 35

Орієнтовний перелік
інструментів формувального оцінювання ("Дослідження мовлення")
для здійснення учнями само- та взаємооцінювання

Назва	Опис інструмента
Партнерська взаємодія	*Варіант 1* Виконавши самостійно завдання, учні та учениці в парах обговорюють результати виконання завдання, дотримуючись наданих критеріїв і намагаючись узгодити власні позиції. У разі погодження пара представляє роботу класу спільно, а в разі непогодження – кожний з учасників пропонує своє рішення з наведенням аргументів, шукаючи в класі підтримку своєї позиції. *Варіант 2* Виконавши самостійно завдання, учні та учениці в парах перевіряють виконання завдання за наданим зразком, знаходять помилки і з'ясовують причини помилок. Результати обговорення пара представляє класу
Спостереження за власним мовленням	Слухання аудіозапису власного мовлення або перегляд відео, читання власного письмового тексту з опорою на визначені заздалегідь критерії дозволяє учню / учениці оцінити власне мовлення і визначити цілі його вдосконалення

Прикладом роботи для здійснення формувального оцінювання результатів навчання з дослідження мовлення є робота "Як приготувати макендчиз". Учні та учениці отримують бланки, на яких самостійно виконують завдання, потім об'єднуються в пари, обмінюються роботами і перевіряють роботу одне одного за наданими вчителем / вчителькою правильними відповідями. Після перевірки кожна пара обговорює причини помилок і визначає найближчі цілі для кожного з пари

щодо повторення певних знань та відпрацювання вмінь.

Завдання: Прочитайте текст і виконайте завдання 1-15 до нього.

ЯК ПРИГОТУВАТИ МАКЕНДЧИЗ

ІНГРЕДІЄНТИ

185 г твердого сиру
300 г пене («пір'я»)

Для соусу бешамель:

500 мл молока
50 г борошна
50 г вершкового масла 82,5% (+20 г для змащування форми)
1 дрібка меленого мускатного горіха
1 дрібка солі

ПОКРОКОВА ІНСТРУКЦІЯ З ПРИГОТУВАННЯ

КРОК 1. Натріть на тертці з великими отворами 185 г твердого сиру. Приблизно 100 г ми додамо у соус, інші 85 г підуть на посипання макендчизу. Увімкніть духовку розігріватися до 180°С.

КРОК 2. Зваріть соус бешамель. У невелику каструлю викладіть 50 г вершкового масла жирністю 82,5% та розтопіть на невеликому вогні. Додайте 50 г борошна та підсмажуйте кілька хвилин, перемішуючи лопаткою, борошно має стати трохи золотавим.

КРОК 3. Це борошно заправляйте 500 мл молока, уливаючи його тонкою цівкою. Додайте дрібку солі та меленого мускатного горіха. Усипте 100 г натертого сиру. Готуйте, помішуючи, на невеликому вогні, доки соус не почне загусати. Якщо утворяться невеликі грудочки, це не страшно. Ви можете процідити соус через сито або залишити так.

КРОК 4. У іншій каструлі зваріть 300 г пасти пене, її ще називають «пір'ям». Варіть на 1 хв менше, ніж зазначено на пакованні, до стану альденте. Зазвичай, це близько 7 хв після закипання. Злийте окріп.

КРОК 5. Викладіть готові макарони у миску та залийте соусом бешамель, ретельно перемішайте. Форму для запікання змастіть 20 г вершкового масла. Ми використовували форму діаметром приблизно 22 см.

КРОК 6. Викладіть макарони із соусом у форму та посипте 85 г сиру, що залишився. Намагайтеся розподілити сир по всій поверхні. Поставте в розігріту до 180°С духовку на 30 хв. Одразу подавайте цей смачнючий макендчиз до столу.

1. Від якого іменника з переліку інгредієнтів МОЖНА утворити форму множини, НЕ змінивши лексичного значення слова?

А сир
Б молоко
В борошно
Г горіх

2. Яким словом НАЙКРАЩЕ замінити слово ***«інгредієнти»***?

А компоненти **Б** складники **В** деталі

Г елементи

3. У якому рядку неправильно утворено форму Ор. в. іменника з переліку інгредієнтів?

А бешамель – бешамелем
Б масло – маслом
В пір'я – пір'ям
Г сіль – сіллю

4. Який з іменників у фрагменті *КРОК 1* є речовинним?

А тертці
Б отворами
В макендчизу
Г духовку

5. У якому рядку правильно буквами записано вираз ***«жирністю 82,5%»***, наявний у з *КРОЦІ 2*?

А вісімдесят два і п'ять відсотків
Б вісімдесят дві цілих і п'ять десятих відсотків
В вісімдесят два з половиною відсотки
Г вісімдесят два з половиною відсотка

6. Перечитай речення з *КРОКУ 2*.

*У невелику каструлю викладіть **50 г** вершкового масла.*

У якому рядку наведено ПРАВИЛЬНИЙ повний запис числово-буквеної сполуки ***50 г***?

А п'ядесят грамів
Б п'ятдесят грамів
В п'ятьдесят грам
Г п'ятдесят грам

7. Якої відмінкової форми числівника НЕМАЄ у фрагменті *КРОК 6*?

А Н. в.
Б Р. в.
В Зн. в.
Г О. в.

8. У якому рядку НЕПРАВИЛЬНО записано словом форму Р. в. мн. від скороченого іменника чи символу на позначення одиниць вимірювання, ужитих у тексті?

А г – грам
Б хв – хвилин
В °С – градусів
Г % – відсотків

9. У якому рядку серед іменників з тексту є один, що «випадає» з логічного ряду?

А форма, каструля, миска
Б соус, окріп, цівка
В сир, молоко, масло

Г дрібка, грам, мілілітр

10. ід якого прикметника з тексту форму ступеня порівняння утворено правильно?

А великий – великіший
Б твердий – твердіший
В золотавий – золотавіший
Г готовий – готовіший

11. Від якого прикметника зі словосполучення з тексту МОЖНА утворити форму ступеня порівняння?

А тонкою цівкою
Б на невеликому вогні
В вершкового масла
Г смачнючий макендчиз

12. Уяви, що твоя бабуся не має цього рецепту, а ти хочеш їй прочитати його телефоном. Які форми числівника ти обереш, читаючи інформацію з *КРОКУ 5*?

А двадцятьома, двадцятьох двох
Б двадцятьма, двадцяти двох
В двадцят'ю, двадцять два
Г двадцатью, двадцять двох

13. Прослухавши тебе, бабуся перепитала в тебе дещо. Вона озвучувала форми числівників так, як їх зазначено в дужках нижче. У якому рядку наведено в дужках форму, яку бабуся озвучила правильно?

А розігріватися до 180°С (до сто восьмидесяти)
Б заправляйте 500 мл молока (п'ятистами)
В посипте 85 г сиру (вісімдесятьма п'ятьома)
Г це близько 7 хв (сіми)

14. Прочитай діалог, що відбувся за вечерею в родині твого однолітка, який сам приготував макендчиз на вечерю. У якій репліці діалогу правильно вжито форму кличного відмінка?

А – Дорога родина, це макендчиз – найпопулярніша американська страва. Спробуйте!
Б – Смачно, але, здається, синку, це ті самі наші макарони, – сказала мама, покуштувавши.
В – А мені дуже подобається, шеф-кухаре! – підтримав сина тато.
Г – Ну а тобі, як, сестричку, моя страва від шеф-кухаря? – запитав із посмішкою хлопець у молодшої сестри.

15. У якому рядку наведено правильні етикетні вирази, які варто сказати перед смакуванням макендчизу та попоївши цю смакоту?

А «Приємного апетиту!» – «Дякую велике за смачну вечерю!»
Б «Приємного!» – «Велике спасибі за смачну вечерю!»
В «Смачного!» – «Дуже дякую за смачну вечерю!»
Г «Смачного апетиту!» – «Дуже велике спасибі за смачну вечерю!»

Правильні відповіді:

1 - Г	**4 - В**	**7 - А**	**10 – Б**	**13 - В**
2 - Б	**5 - В**	**8 - А**	**11 - А**	**14 - Б**
3 - А	**6 - Б**	**9 - Б**	**12- Б**	**15 - В**

Пропонований перелік підсумкових робіт щодо дослідження мовлення з прикладом підсумкової роботи та оцінювання

Підсумкове оцінювання дослідження мовлення здійснюється зазвичай у письмовій формі, тобто учням та ученицям пропонується фронтальна робота: увесь клас одночасно виконує завдання підсумкової роботи. У таблиці 36 вказана мінімальна кількість підсумкових робіт щодо дослідження мовлення. У таблиці 37 запропоновано перелік підсумкових робіт, з якого вчитель може сформувати власний перелік робіт на цикл (5–6 класи або 7–9 класи), навчальний рік, семестр.

Таблиця 36

Пропонована мінімальна кількість підсумкових робіт з дослідження мовлення

Цикл	Кількість робіт		
	на цикл	на рік [14]	на семестр
5–6 класи	4	2	1
7–9 класи	6	2	1

Таблиця 37

Орієнтовний перелік підсумкових робіт для групи результатів з дослідження мовлення

Підсумкові роботи	Спрямування	Загальні результати ДСБСО
Тестування із закритою та відкритою формою завдань на основі нового художнього тексту [15]	Виокремлення в потоці усного мовлення або в письмовому тексті мовних одиниць та застосування до них різних видів лінгвістичного аналізу	4.1
Тестування із закритою та відкритою формою завдань на основі нового нехудожнього тексту		
Тестування із закритою та відкритою формою завдань на основі нового медіатексту		
Тестування із закритою та відкритою формою завдань на основі нового художнього тексту	Використання творів мистецтва для комунікації з іншими особам (інтерпретаційні завдання)	4.2
Тестування із закритою та відкритою формою завдань на основі нового медіатексту		

Прикладом підсумкової роботи щодо результатів навчання з дослідження мовлення є завдання 11–20, розроблені для комплексної підсумкової роботи (див.

[14] Організуючи підсумкове оцінювання результатів з дослідження мовлення, учитель / учителька може запропонувати учням та ученицям у першому семестрі тестування на основі художнього тексту, а в другому семестрі – нехудожнього.

[15] Важливою умовою для підсумкової роботи є опрацювання учнем / ученицею під час підсумкової роботи нового тексту, який не вивчався на уроках.

Додаток 1). Ці завдання охоплюють результати навчання з аналізу мовних одиниць і використання знань з мови у власній мовленнєвій творчості в аспекті використання творів мистецтва для комунікації з іншими особам (Таблиця 38). Для використання цих завдань в якості самостійної підсумкової роботи щодо результатів навчання з дослідження мовлення змінено нумерацію завдань. У Додатку 1 подано критерії для оцінювання запропонованих завдань.

Таблиця 38

Охоплення результатів навчання ДСБСО підсумковою роботою "Кобзар" (у частині дослідження мовлення)

Номер завдання	Загальні результати навчання ДСБСО
1–2, 8 (див. завдання 11–12, 18 у Додатку 1)	4.1
3–7, 9-10 (див. завдання 13–17, 19–20 у Додатку 1)	4.2 (в аспекті використання твору мистецтва для комунікації з іншими особами)

ІНСТРУКЦІЯ

Завдання **1 – 10** стосуються поетичного тексту і передбачають надання короткої або розгорнутої відповіді.
Надаючи письмові відповіді, зважте, що під час їх оцінювання враховуватимуть як їхню логічність, змістовність, так і мовне оформлення.
Ваші відповіді на завдання записуйте у відведених місцях, ураховуючи, що більше паперу для надання відповідей вам не буде надано.

Ознайомтеся з наведеною інформацією і виконайте завдання 1-10.

У Києві встановлено п'ятиметровий бюст Тараса Шевченка. Український митець Сергій Западня став автором цього художнього проєкту. Жовтий колір інсталяції-присвяти уособлює образ Кобзаря як "сонця України".

Організатори проєкту розробили інтерактивний тест, і всі охочі можуть перевірити, наскільки добре знають життя і творчість українського письменника. Пропонуємо й вам долучитися до розуміння поетичного слова.

Прочитайте вдумливо поезію Тараса Шевченка **"Сестрі"**, яку всередині інсталяції можна почути у виконанні Богдана Ступки. Перейдіть до завдань, що стосуються цього тексту.

Минаючи убогі села.
Понаддніпрянські невеселі,
Я думав: — Де ж я прихилюсь?
І де подінуся на світі? —
І сниться сон мені: дивлюсь, В
садочку, квітами повита,
На пригорі собі стоїть,
Неначе дівчина, хатина.
Дніпро геть-геть собі розкинувсь!
Сіяє батько та горить!
Дивлюсь, у темному садочку,
Під вишнею у холодочку,
Моя єдиная сестра!
Многострадалиця святая! —
Неначе в Раї спочиває
Та з-за широкого
Дніпра Мене, небога,
виглядає. І їй здається
— виринає
З-за хвилі човен, доплива...
І в хвилі човен порина.
— Мій братіку! Моя ти доле! —
І ми прокинулися. Ти...
На панщині, а я в неволі!..
Отак нам довелося йти
Ще змалечку колючу ниву!
Молися, сестро! Будем живі,
То Бог поможе перейти.

20 липня [1859] Черкаси
Джерело: http://kobzar.ua/item/show/530 (с.307)

Завдання 1 – 10

1. Спираючись на зміст поезії та фонові знання, поясніть лексичне значення наведених слів, де потрібно додаючи примітки про особливості вживання відповідного слова, як наведено у прикладі

Приклад: ПІЇ´Т, *-а, чол., заст., ірон.* Поет.

убогі _____

(на) пригорі _____

многострадалиця _____

небога _____

виринає _____

панщина _____

нива _____

2. Перечитайте два фрагменти з поезії.

Неначе в Раї спочиває
Та з-за широкого Дніпра Мене,
***небога**, виглядає.*

Ще змалечку колючу ниву!
*Молися, **сестро**! Будем живі, То Бог поможе перейти.*

Яка з виділених у фрагментах словоформ є звертанням. Аргументуйте свою думку, наводячи міркування з огляду як на зміст фрагментів, так і на їхні граматичні особливості.

Аргументація: _____

3. Випишіть з поезії два–три образи, які є ілюстрацією до певних фактів біографії Тараса Шевченка, відомих вам з вивченого раніше. Коротко поясніть, як ви розумієте відповідний образ.

1. _____

2. _____

3. _____

4. Витлумачте символічне значення фрази *“йти ще змалечку колючу ниву”*, зважаючи на відомі вам факти з біографії Тараса Шевченка.

Тлумачення: _____

5. Схарактеризуйте, які стосунки були між братом і сестрою, наводячи докази з тексту поезії.

Ставлення брата до сестри: _____

Ставлення сестри до брата: _____

6. Схарактеризуйте настрій ліричного героя. Чи змінюється він упродовж поезії? Якщо так, то як саме? Наведіть показові докази з тексту.

7. Випишіть з твору епітети, метафори, порівняння, які створюють зорові й слухові образи й коротко поясніть роль цих образів у створенні загальної тональності поезії.

Зорові образи: _____

_____

_____

_____

Слухові образи: _____

_____

_____

_____

8. Проведіть кількісне дослідження поезії з погляду вжитих у ній розділових знаків і зробіть висновки про роль цих знаків у створенні емоційного впливу поезії.

Кількість ***знаків оклику****:* _____. *Їхня функція:* _____

_____

_____

Кількість ***трьох крапок****:* _____. *Їхня функція:* _____

_____

_____

9. Запишіть, як ви розумієте основну думку (ідею) поезії “Минаючи убогі села”.

_____

_____

_____

10. У поезії “Минаючи убогі села” виділяємо чотири частини. Коротко поясніть зміст кожної з них і її роль у розвитку основної думки (ідеї) поезії. Формулюючи свою думку, дотримуйтеся норм наукового стилю.

Частина 1 (рядки 1 – 4): _____

_____

_____

_____

Частина 1 (рядки 5 – 21): _____

_____

_____

_____

Частина 1 (рядки 22 – 25): _____

_____

_____

_____

Частина 1 (рядки 26 – 27): _____

_____

_____

_____

Додаток 1

Комплексна підсумкова робота «Кобзар» (7 клас, 1 семестр)

Пропонована підсумкова робота є **комплексною**, тобто дає змогу оцінити досягнення результатів за всіма чотирма групами результатів мовно-літературної освітньої галузі (ГР1 – ГР4).

Робота складається з двох частин і передбачає виконання 20 завдань упродовж двох навчальних годин (уроків).

1 частина: завдання 1 – 10 (1 годин);

2 частина: завдання 11 – 20 (1 година).

Учнівство отримує роботу у вигляді двох окремих зошитів, у яких надає відповіді згідно з інструкціями.

Щоб мати змогу кількаразового використання роздрукованих робіт, учитель / учителька може розробити бланки відповідей для кожної із частин. У цьому разі учнівство має змогу працювати із зошитами, однак надавати відповіді — у бланках, керуючись відповідними інструкціями учителя / учительки. Утім, для виконання завдань, що стосуються ГР1, учням / ученицям потрібні навушники, смартфон (ноутбук, планшет) з доступом до відеофайла, а також можливість записувати власні аудіофайли та надислати їх на перевірку.

У частина 1 та 2 завдання згруповано за чотирма блоками:

блок I та II — у першій частині,

III та IV — у другій.

У кожному блоці завдання здебільшого орієнтовані на оцінювання досягнень учнівства за однією групою результатів, однак є винятки. Зокрема запропоновані в більшості блоків завдання на надання письмових відповідей, а саме розгорнутої короткої відповіді (пояснення, обґрунтування) або розгорнутої комплексної відповіді (наприклад, допис), передбачають оцінювання за ГР3 “Письмова взаємодія” додатково до оцінювання за основною групою результатів.

Охоплення завданнями орієнтирів для оцінювання в кожному блоці та кожній частині роботи відбито в таблиці.

Таблиця 1

Охоплення результатів навчання

		завдання	ГР1	ГР2	ГР3	ГР4
1 частина		**1**		[9 МОВ 2.2.3-1]		
		2		[9 МОВ 2.2.2-1] [9 МОВ 2.4.2-2]	[9 МОВ 3.1.4-1]	
		3		[9 МОВ 2.6.2-1] [9 МОВ 2.7.2-2]	[9 МОВ 3.3.2-1] [9 МОВ 3.3.2-2]	
		4		[9 МОВ 2.1.2-1] [9 МОВ 2.4.2-1] [9 МОВ 2.1.2-2]	[9 МОВ 3.1.4-1]	
	II блок	**5**	[9 МОВ 1.1.2-1] [9 МОВ 1.3.1-1]			
		6	[9 МОВ 1.4.3-1] [9 МОВ 1.5.1-3]			
		7	[9 МОВ 1.1.3-1] [9 МОВ 1.1.3-2] [9 МОВ 1.5.1-3] [9 МОВ 1.5.3-1] [9 МОВ 1.8.4-1]		[9 МОВ 3.1.4-1]	
		8	[9 МОВ 1.6.1-1] [9 МОВ 1.7.1-1] [9 МОВ 1.7.1-3]			

			[9 МОВ 1.8.2-1]			
		9			[9 МОВ 3.1.2-3] [9 МОВ 3.1.4-1] [9 МОВ 3.3.2-1]	
	III блок	**10**			[9 МОВ 3.2.1-1] [9 МОВ 3.1.2-3] [9 МОВ 3.1.4-1] [9 МОВ 3.3.2-2]	
		11			[9 МОВ 3.1.4-1]	[9 МОВ 4.1.2-1]
	IV блок	**12**			[9 МОВ 3.1.4-1]	[9 МОВ 4.1.1-1]
		13		[9 МОВ 2.4.5-1]	[9 МОВ 3.1.4-1]	
		14			[9 МОВ 3.1.4-1]	[9 МОВ 4.1.2-1]
		15			[9 МОВ 3.1.4-1]	[9 МОВ 4.2.4-1]
		16		[9 МОВ 2.3.2-1] [9 МОВ 2.3.1-1] [9 МОВ 2.3.1-2]	[9 МОВ 3.1.4-1]	
		17				[9 МОВ 4.2.4-1]
		18				[9 МОВ 4.1.2-1]
		19		[9 МОВ 2.2.3-1]	[9 МОВ 3.1.4-1]	
		20		[9 МОВ 2.4.3-1] [9 МОВ 2.6.1-1] [9 МОВ 2.2.6-1]		[9 МОВ 4.2.3-2]
Разом			4	9	14	7

Для якнайповнішого ілюстрування підходів і способів проведення оцінювання у наведеній як приклад комплексній роботі використано різноманітні завдання, більшість з яких передбачають надання письмової або (в одному випадку) усної відповіді. Іншими словами, у роботі мінімум завдань з вибором відповіді з-поміж запропонованих (ці завдання, на жаль, стали типовими, хоча вони не завжди є доречними для оцінювання результатів навчання, визначених ДСБСО), натомість більшість завдань таких, які передбачають виконання учнівством певних дій. Зокрема в роботі запропоновано такі типи й види завдань:

- **“закриті завдання”**
- завдання з вибором однієї правильної відповіді серед двох запропонованих;
- **“відкриті завдання”**
- завдання з розгорнутою короткою відповіддю (на надання одно- або кількареченнєвої відповіді (пояснення, обґрунтування тощо);
- завдання з розгорнутою комплексною відповіддю (на надання відповіді у вигляді зв’язного тексту дослідницького або креативного характеру);
- **“виконавчі завдання”**
- завдання на створення і представлення продукту у вигляді імпровізованого новинного запису (аудіозапису).

Такі завдання передбачають активну й напружену роботу учнівства впродовж відведеного для виконання частин роботи часу, забезпечуючи дійсно якісне вимірювання досягнення результатів навчання, визначених ДСБСО.

Водночас для забезпечення об’єктивного оцінювання (незалежно від того, хто буде здійснювати цю процедуру) до кожного завдання запропоновано чіткі вказівки щодо оцінювання, які містять такі блоки інформації:

- указівка на групу результатів і орієнтири для оцінювання, які найкраще дає змогу оцінити відповідне завдання;
- характеристика критеріїв оцінювання,
- опис правильної відповіді та орієнтовний приклад такої відповіді
- схеми нарахування балів з указівкою на максимально можливий бал.

ТЕСТОВИЙ ЗОШИТ

Комплексна підсумкова робота «Кобзар»
(7 клас, 1 семестр)

Загальна характеристика роботи

Комплексна підсумкова робота складається з двох частин — **частини 1** та **частини 2**, які разом містять 20 завдань.

Частина 1 містить 10 завдань різних типів. Для виконання деяких завдань необхідно попередньо підготувати технічні засоби (навушники та засіб відтворення відеозапису та записування аудіозапису).

Частина 2 містить **10 завдань**, які передбачають надання короткої або розгорнутої відповіді.

На виконання завдань у кожній із частин відведено **по 45 хв**.

Загальна інструкція щодо виконання

1. Роботу необхідно виконувати у визначеній послідовності: спочатку завдання частини 1, потім — завдання частини 2. Після завершення виконання завдань частини 1 ви не матимете змоги до них повернутися.
2. Перед початком виконання завдань у кожній частині уважно ознайомлюйтеся з інструкціями, наведеними на початку. Виконання, яке не відповідає інструкціям, може призвести до погіршення результату!
3. У процесі виконання завдань у межах частин попередньо уважно ознайомлюйтеся з указівками щодо особливостей виконання завдань того чи того виду. Неврахування вказівок може призвести до погіршення результату!
4. Відповіді на завдання позначайте / записуйте у відведених місцях зрозуміло й чітко. Пам'ятайте, що їх перевірятимуть й оцінюватимуть інші люди.
5. Намагайтеся виконати максимальну кількість завдань, раціонально розподіляючи відведений час. Додаткового часу ви не матимете.
6. Після завершення виконання завдань кожної частини поверніть роботу вчителеві / вчительці.

Увага!

Під час виконання завдань працюйте самостійно і не заважайте іншим. Пам'ятайте, у випадку виявлення ознак підглядання, списування чи плагіату вашу роботу не буде зараховано!

Покажіть свій найкращий результат. Бажаємо успіхів!

ЧАСТИНА 1

ІНСТРУКЦІЯ ДО ЧАСТИНИ.

Частина 1 складається з блоків I–III, у кожному з яких запропоновано **10 завдань** різних типів. На виконання всіх завдань ви маєте **45 хв** з урахуванням часу на ознайомлення з інструкціями. Раціонально розподіліть відведений час!

Деякі завдання **передбачають вибір відповіді** серед запропонованих. Позначайте свій вибір чітко. Якщо ви вирішили змінити свою відповідь — закресліть попередню й позначте нову.

Інші завдання **передбачають записування письмової відповіді**. Надаючи відповіді на такі питання пишіть структуровано, грамотно, розбірливо й повними конструкціями, послідовно зважаючи на те, про що запитують у завданні.

Будьте уважні й чітко фіксуйте свої відповіді в межах відведеного часу!

БЛОК I: ГР2 РОБОТА З ТЕКСТОМ

Інструкція до блоку I

Блок I містить **завдання 1 – 4**, які стосуються тексту і передбачають надання короткої або розгорнутої відповіді.

Надаючи письмові відповіді, зважте, що під час їх оцінювання враховуватимуть як їхню повноту, логічність, змістовність, так і мовне оформлення.

Уважно прочитайте текст і виконайте завдання 1 – 4, які його стосуються.

Перший фонограф для запису та відтворення звуку був винайдений 1877 року, через 16 років після смерті Тараса Шевченка. Тому записів голосу поета не існує. Однак завдяки новітнім технологіям можна наблизитися до реконструкції голосу Кобзаря. <…>

Для реалізації проєкту використали точні антропометричні дані, установлені завдяки збереженій посмертній масці поета. Крім того, фахівці збирали в архівах інформацію щодо голосу, зовнішності, манери поведінки Шевченка й створили 3D-модель голови поета. Це дало змогу знайти реальних людей, голоси яких подібні до Шевченкового. На останньому етапі завдяки технології нейронного синтезу було об'єднано риси трьох голосів та відтворено голос письменника.

Проєкт тривав майже рік. До нього було залучено понад 150 осіб — програмістів, дизайнерів, істориків, шевченкознавців. <…>

Завдання 1 – 4

1. Серед поданих мікротем оберіть три, які стосуються прочитаного тексту, і запишіть букву відповідної мікротеми в порядку її актуалізації в цьому тексті.

Мікротеми

А Нелегка доля Кобзаря.

Б Поява фонографу й сучасні технології.

В Стрімкий розвиток технологій.

Г Відтворення голосу Кобзаря.

Ґ Значення творчості поета.

Д Тривалість проєкту та залучені учасники.

Порядок у тексті

Мікротема 1 —
Мікротема 2 —
Мікротема 3 —

2. Спираючись на інформацію з тексту, підкресліть у реченнях 1) - 3) по одному з-поміж варіантів, виділених грубим шрифтом у них, і завершіть кожну фразу, наводячи обґрунтування свого вибору. Пишіть розбірливо й грамотно в межах відведених рядків.

1) Інформація, що Тарас Шевченко відійшов у засвіти в 1861 році, є ***фактом / судженням****, бо* _____
_____
_____.

2) *До проєкту з відтворення голосу Кобзаря долучалася родина письменника. Ця твердження є* ***правдивим / фейковим****, тому що* _
_____
_____
_____.

3) *Для відтворення голосу Шевченка зібрали точні антропометричні дані та іншу необхідну інформацію. Це твердження є* ***фактом / судженням / фейком****, адже* _____
_____
_____.

3. У прочитаному вами тексті є два місця, де за допомогою <...>показно, що певний фрагмент з тексту вилучено. Запропонуйте для обох місць текстові частини, які логічно доповнять наявний текст, перетворивши його на цілісне й завершене інформаційне повідомлення. Ваші текстові частини мають узгоджуватися за змістом, логікою і стилем з наявними частинами тексту й бути грамотно написаними.

1) <...>_____
_____
_____
_____
_____
_____

2) <...>_____
_____
_____
_____

_____

_____

4. Запропонуйте заголовок до завершеного вами тексту. Поясніть двома-трьома реченнями, чому ви запропонували саме такий заголовок, ураховуючи жанр, до якого, на вашу думку, належить цей текст.

Заголовок: _____

Пояснення: _____

_____

_____

БЛОК ІІ: ГР1 УСНА ВЗАЄМОДІЯ

Інструкція до блоку ІІ

Робота містить **завдання 5 – 8,** які стосуються відеозапису зі звуковим та візуальним рядом. Завдання 5 **передбачає вибір однієї правильної відповіді до кожного твердження**, завдання 6 і 7 – **надання письмової відповіді**, а завдання 8 – **усної відповіді, записаної** у вигляді медіафайла.

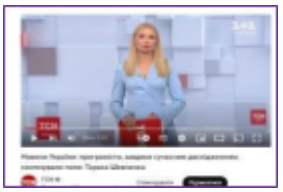
Надаючи письмові та усні відповіді відповіді, зважте, що під час їх оцінювання враховуватимуть як їхню логічність, змістовність, так і мовне оформлення.

Для виконання завдань цього блоку ви маєте використовувати навушники та відповідні технічні пристрої для відтворення відеозапису й записування аудіозапису.

Прослуховуючи / переглядаючи відеозапис чи записуючи власний аудіозапис, не заважайте іншим.

Увага! Після виконання завдання 5 ви маєте відкласти аркуш з відповідями на край столу й більше не повертатися до нього. У разі виявлення ознак фальшування вашу роботу не буде враховано.

Уважно перегляньте / прослухайте новинне відео за посиланням https://surl.lu/ikplyk або за к'юаркодом, наведеним справа, і виконайте завдання 5, яке стосується цього відео.

У завданні 5 оберіть ОДНУ правильну, на вашу думку, відповідь щодо кожного твердження А – Є і поставте "галочку" в табличній комірці в колонці *"Так"*, *"Ні"* або *"Інформації у відео немає"* навпроти відповідного твердження.
Зверніть увагу: у другому рядку таблиці наведено приклад позначення відповіді.

Завдання 5

№	Твердження відповідає інформації з відеозапису	Так	Ні	Інформації у відео немає
0	Це відео — не новинне повідомлення.		☒	
А	Національний музей Тараса Шевченка був залучений до проєкту з реконструкції голосу Кобзаря.			
Б	Для точного синтезування голосу до уваги беруть навіть хвороби людини.			
В	Робота над відтворенням голосу Кобзаря тривала кілька років.			
Г	До проєкту долучилися нащадки Тараса Шевченка.			
Ґ	Точні антропометричні дані Шевченка в межах проєкту було встановлено на основі посмертної маски поета.			
Д	Для проєкту нейромережа знайшла людей з максимально схожими на Шевченків голосами.			
Е	Точність реконструкції голосу Кобзаря, якої вдалося досягти в проєкті, становить 75%.			
Є	Синтезованим голосом Шевченка відтворено поезію "Садок вишневий коло хати"			

Увага! Відкладіть аркуш з відповідями на край столу й більше не повертайтеся до нього. У разі виявлення ознак фальшування вашу роботу не буде враховано.

Завдання 6 – 8

6. Перегляньте відео ще раз, приділяючи особливу увагу мовленню ведучої і фіксуючи слово / слова чи вирази, у яких, на вашу думку, вона припустилася орфоепічних помилок.

Зазначте щонайменше ДВА помічених огріхи (слово / слова / вираз) і коротко поясніть, у чому ви вбачаєте помилку.

Огріх: _____

Пояснення: _____

_____

Огріх: _____

Пояснення: _____

_____

7. Перегляньте відео ще раз, приділяючи особливу увагу невербальним аспектам мовлення ведучої.

Чи відповідають меті повідомлення **невербальні засоби** (жести, міміка) *(див. початок відео з 0:02 до 0:14 на таймері)* та **інтонація** (тон, паузи, логічні та фразові наголоси), використані ведучою? Обґрунтуйте свою думку.

Невербальні засоби: _____

_____

_____

Інтонація: _____

_____

_____

8. Відео, яке ви переглянули, завершує фрагмент поезії, "озвучений голосом" Тараса Шевченка. Уявіть, що ви ведуча / ведучий, яка / який після завершення цього фрагмента має висловити своє ставлення до проєкту з реконструкції голосу Шевченка, а також загалом — до технології відтворення голосів людей, які вже померли.

Спираючись на інформацію з переглянутого відео, запропонуйте продовження і завершення новини, дотримуючись жанрової специфіки й норм літературної вимови. Для виконання завдання скористайтеся навушниками й телефоном. Зробіть **аудіозапис тривалістю 50-60 секунд** і надайте вчителю / учительці відповідно до його / її вказівок.

Перед записом коротко сформулюйте основні думки, які ви будете озвучувати у своєму аудіозаписі (іншими словами — підготуйте сценарний план). Використайте стільки пунктів, скільки вам потрібно для запису якісного аудіофайла.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

БЛОК III: ГРЗ ПИСЬМОВА ВЗАЄМОДІЯ

Інструкція до блоку III

Блок III містить **завдання 9 і 10**, які стосуються і прочитаного вами раніше тексту, і переглянутого відеозапису.

Завдання 9 передбачає вибір відповіді та письмове пояснення цього вибору.

Завдання 10 передбачає створення власного медіатексту.

Надаючи письмові відповіді, зважте, що під час їх оцінювання враховуватимуть як їхню логічність, змістовність, так і мовне оформлення.

Завдання 9 і 10

9. Перегляньте фотографії. Яка з них може ілюструвати і текст, і відеозапис? Зробіть вибір і обґрунтуйте його, навівши щонайменше один доказ на підтримку свого вибору й по одному доказу, чому інші варіанти є, на вашу думку, неприйнятними.

А

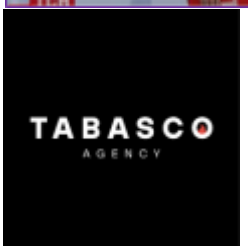
В

Б

Г

Обґрунтування: _____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

10. Для своєї сторінки в улюбленій соцмережі **створіть допис (медіатекст)** про користь і шкоду використання нейромереж, штучного інтелекту.

Ураховуйте, що **цільовою аудиторією** вашого допису передусім є ваші друзі. У дописі доречно **використайте інформацію** з прочитаного тексту та переглянутого відео про відтворення голосу Шевченка, а також іншу відому вам інформацію з теми.

У тексті мають бути як **судження** (не менше 3), так і **факти** (не менше 3). Загальний **обсяг** повідомлення — 8 – 10 речень.

Допис (місце для надання відповіді)

_____

_____

_____

Увага! Відкладіть аркуш з відповідями на край столу й більше не повертайтеся до нього.
У разі виявлення ознак фальшування вашу роботу не буде враховано.

ЧАСТИНА 2

ІНСТРУКЦІЯ ДО ЧАСТИНИ.

Частина 2 складається з одного блоку IV, що містить **10 завдань**, які передбачають надання короткої або розгорнутої письмової відповіді. Надаючи відповіді пишіть структуровано, грамотно й розбірливо, послідовно зважаючи на те, про що запитують у завданні.
На виконання всіх завдань ви маєте **45 хв** з урахуванням часу на ознайомлення з інструкціями. Раціонально розподіліть відведений час!

Будьте уважні й чітко фіксуйте свої відповіді в межах відведеного часу!

БЛОК IV: ГР4 ДОСЛІДЖЕННЯ МОВЛЕННЯ

Інструкція до блоку IV

Блок IV містить завдання 11 – 20, які стосуються поетичного тексту і передбачають надання короткої або розгорнутої відповіді.
Надаючи письмові відповіді, зважте, що під час їх оцінювання враховуватимуть як їхню логічність, змістовність, так і мовне оформлення.
Ваші відповіді на завдання записуйте у відведених місцях, ураховуючи, що більше паперу для надання відповідей вам не буде надано.

Ознайомтеся з наведеною інформацією і виконайте завдання 11-20.

У Києві встановлено п’ятиметровий бюст Тараса Шевченка. Український митець Сергій Западня став автором цього художнього проєкту. Жовтий колір інсталяції-присвяти уособлює образ Кобзаря як “сонця України”.

Організатори проєкту розробили інтерактивний тест, і всі охочі можуть перевірити, наскільки добре знають життя і творчість українського письменника. Пропонуємо й вам долучитися до розуміння поетичного слова.

Прочитайте вдумливо поезію Тараса Шевченка **“Сестрі”**, яку всередині інсталяції можна почути у виконанні Богдана Ступки. Перейдіть до завдань, що стосуються цього тексту.

Минаючи убогі села.
Понаддніпрянські невеселі,
Я думав: — Де ж я прихилюсь?
І де подінуся на світі? —
І сниться сон мені: дивлюсь,
В садочку, квітами повита,
На пригорі собі стоїть,
Неначе дівчина, хатина.
Дніпро геть-геть собі розкинувсь!
Сіяє батько та горить!
Дивлюсь, у темному садочку,
Під вишнею у холодочку,
Моя єдиная сестра!
Многострадалиця святая! —
Неначе в Раї спочиває
Та з-за широкого
Дніпра Мене, небога,
виглядає. І їй здається
— виринає
З-за хвилі човен, доплива...
І в хвилі човен порина.
— Мій братіку! Моя ти доле! —
І ми прокинулися. Ти...
На панщині, а я в неволі!..
Отак нам довелося йти
Ще змалечку колючу ниву!
Молися, сестро! Будем живі,
То Бог поможе перейти.

20 липня [1859] Черкаси

Джерело: http://kobzar.ua/item/show/530 (с.307)

Завдання 11 – 20

11. Спираючись на зміст поезії та фонові знання, поясніть лексичне значення наведених слів, де потрібно додаючи примітки про особливості вживання відповідного слова, як наведено у прикладі.

Приклад: ПІЇ´Т, -а, *чол., заст., ірон.* Поет.

убогі _____

_____

(на) пригорі _____

_____

многострадалиця _____

_____

небога _____

_____

*виринає*_____

_____

*панщина*_____

_____

*нива*_____

_____

12. Перечитайте два фрагменти з поезії.

Неначе в Раї спочиває
Та з-за широкого Дніпра
Мене, ***небога****, виглядає.*

Ще змалечку колючу ниву!
Молися, ***сестро****! Будем живі,*
То Бог поможе перейти.

Яка з виділених у фрагментах словоформ є звертанням. Аргументуйте свою думку, наводячи міркування з огляду як на зміст фрагментів, так і на їхні граматичні особливості.

Аргументація: _____

_____

_____

_____

_____

13. Випишіть з поезії два–три образи, які є ілюстрацією до певних фактів біографії Тараса Шевченка, відомих вам з вивченого раніше. Коротко поясніть, як ви розумієте відповідний образ.

1. _____

_____

2. _____

_____

3. _____

_____

14. Витлумачте символічне значення фрази *“йти ще змалечку колючу ниву”*, зважаючи на відомі вам факти з біографії Тараса Шевченка.

Тлумачення: _____

_____

_____

15. Схарактеризуйте, які стосунки були між братом і сестрою, наводячи докази з тексту поезії.

Ставлення брата до сестри: _____

_____

_____

Ставлення сестри до брата: _____

_____

_____

16. Схарактеризуйте настрій ліричного героя. Чи змінюється він упродовж поезії? Якщо так, то як саме? Наведіть показові докази з тексту.

_____
_____
_____
_____
_____

17. Випишіть з твору епітети, метафори, порівняння, які створюють зорові й слухові образи й коротко поясніть роль цих образів у створенні загальної тональності поезії.

Зорові образи: _____
_____
_____
_____
_____

Слухові образи: _____
_____
_____
_____
_____

18. Проведіть кількісне дослідження поезії з погляду вжитих у ній розділових знаків і зробіть висновки про роль цих знаків у створенні емоційного впливу поезії.

*Кількість **знаків оклику**:* _____. *Їхня функція:* _____
_____
_____

*Кількість **трьох крапок**:* _____. *Їхня функція:* _____
_____
_____

19. Запишіть, як ви розумієте основну думку (ідею) поезії *"Минаючи убогі села"*.

_____
_____
_____

20. У поезії *"Минаючи убогі села"* виділяємо чотири частини. Коротко поясніть зміст кожної з них і її роль у розвитку основної думки (ідеї) поезії. Формулюючи свою думку, дотримуйтеся норм наукового стилю.

Частина 1 (рядки 1 – 4): _____
_____

Частина 1 (рядки 5 – 21): _____

Частина 1 (рядки 22 – 25): _____

Частина 1 (рядки 26 – 27): _____

Увага! Відкладіть аркуш з відповідями на край столу й більше не повертайтеся до нього.
У разі виявлення ознак фальшування вашу роботу не буде враховано.

Указівки щодо оцінювання відповідей на завдання й схема нарахування балів

За виконання комплексної підсумкової роботи учень / учениця може максимально набрати 126 балів, із них:

за групою результатів 1 “Усна взаємодія” — 26 балів;

за групою результатів 2 “Робота з текстом” — 34 бали;

за групою результатів 3 “Письмова взаємодія” — 42 бали;

за групою результатів 4 “Дослідження мовлення” — 24 бали.

Після перевірки відповідей учня / учениці набрані ним / нею бали **переводять у шкалу 1 – 12** відповідно до Схем переведення для кожної групи результатів.

Перевірка відповідей учнівства проводиться відповідно до вимог, описаних нижче, і передбачає нарахування певної кількості так званих “сирих” балів за виконання конкретного завдання залежно від якісних та/або кількісних характеристик відповіді.

Важливо, що бали за групою результатів 3 “Письмова взаємодія” нараховуємо не лише за виконання завдань блоку ІІІ “Письмова взаємодія”, а й за виконання завдань інших блоків. Про оцінювання цього аспекту у відповідних блоках учнів / учениць поперджали в загальних інструкціях.

Нижче завдання та опис процедури оцінювання подано в такому вигляді:

1. Указівка на частину та блок роботи.
2. Загальна інформація про те, чи враховувати під час перевірки й оцінювання відповідей учнівства письмове оформлення (за ГР3 “Письмова взаємодія”).
3. Указівка на номер завдання.
4. Скорочена версія завдання (без рядків для відповідей тощо) для унаочнення.
5. Інформація щодо особливостей оцінювання завдання (за однією групою результатів чи за кількома).
6. Указівка, за якою групою результатів далі описано критерії **(Оцінювання відповіді за ГР …).**
7. Узагальнений опис критеріїв, які треба враховувати, оцінюючи завдання (**Критерії**).
8. Докладний опис того, чим має характеризуватися правильна відповідь на максимально можливий бал, а також зазвичай орієнтовний приклад такої відповіді (**Опис правильної відповіді**).
9. Опис схеми нарахування балів за відповідь (**Нарахування балів**). **Увага!** Для унаочнення запропоновано як прості схеми, так і доволі складні (схеми, рубрики, чеклісти), як атомарне, так і холістичне оцінювання.
10. Указівка на максимально можливий бал, який мажна отримати, повністю правильно виконавши завдання (**Максимально можливий бал**).

Таблиця 2

Нарахування балів за завдання відповідно до груп результатів

		№ завдання	ГР1	ГР2	ГР3	ГР4	Загальна кількість балів
частина 1		1		3			3
		2		6	3		9
		3		8	2		10
		4		2	1		3
	II блок	5 (А-Є)	4				4
		6	4				4
		7	6		2		8
		8	12				12
		9			10		10
	III блок	10			6		6
		11			7	4	11
частина 2	IV блок	12			2	3	5
		13		3	2		5
		14			2	2	4
		15			2	4	6
		16		2	2		4
		17				4	4
		18				4	4
		19		2	1		3
		20		8		3	11
Разом			**26**	**34**	**26**	**34**	**42**

ОПИС КРИТЕРІЇВ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ І СХЕМ НАРАХУВАННЯ БАЛІВ

Частина 1, блок І

Під час оцінювання відповідей учнівства на завдання цього блоку враховують повноту, логічність, змістовність, а також мовне оформлення коротких або розгорнутих відповідей. Про це учнів / учениць було попереджено в інструкції до виконання завдань блоку.

Завдання 1

Серед поданих мікротем оберіть три, які стосуються прочитаного тексту, і запишіть букву відповідної мікротеми в порядку її актуалізації в цьому тексті.

Мікротеми	**Порядок у тексті**
А Нелегка доля Кобзаря.	Мікротема 1 —
Б Поява фонографу й сучасні технології.	Мікротема 2 —
В Стрімкий розвиток технологій.	Мікротема 3 —
Г Відтворення голосу Кобзаря.	
Ґ Значення творчості поета.	
Д Тривалість проєкту та залучені учасники.	

Особливості оцінювання

Відповідь оцінюємо за однією групою результатів — ГР2.

Оцінювання відповіді за ГР2 “Робота з текстом”

[9 МОВ 2.2.3-1] характеризує взаємозв’язок між темою, мікротемами та основною думкою тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту)

Критерії

Ураховуємо **правильність** визначення кожної **мікротеми**.

Опис правильної відповіді

Обрано правильно всі три мікротеми й визначено порядок їх у пропонованому тексті (Мікротема 1 — **Б,** Мікротема 2 — **Г,** Мікротема 3 — **Д**). Якщо мікротеми визначено правильно, але позначено не у визначеному порядку, відповідь зараховуємо як правильну.

Нарахування балів

1 бал — за кожну правильно визначену мікротему.

0 балів — за кожну неправильно визначену мікротему. **АБО:** за не надану відповідь. АБО: за надання відповіді, яку неможливо визначити.

Максимально можливий бал

3 бали.

Завдання 2

Спираючись на інформацію з тексту, підкресліть у реченнях 1) - 3) по одному з-поміж варіантів, виділених грубим шрифтом у них, і завершіть кожну фразу, наводячи обґрунтування свого вибору. Пишіть розбірливо й грамотно в межах відведених рядків.

1) Інформація, що Тарас Шевченко відійшов у засвіти в 1861 році, є ***фактом / судженням****, бо*

_____

- *До проєкту з відтворення голосу Кобзаря долучалася родина письменника. Ця твердження є* ***правдивим / фейковим****, тому що .*
- *Для відтворення голосу Шевченка зібрали точні антропометричні дані та іншу необхідну інформацію. Це твердження є* ***фактом / судженням / фейком****, адже*

Особливості оцінювання

Відповідь оцінюємо за двома групами результатів — ГР2 та ГР3.

Оцінювання відповіді за ГР2 "Робота з текстом"

[9 МОВ 2.2.2-1] розмежовує в тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті) фактичну інформацію, суб'єктивні судження та прихований підтекст, наводить аргументи для спростування або підтвердження суджень, коментує підтекст, наводить приклади з особистого та суспільного досвіду

[9 МОВ 2.4.2-2] робить аргументовані висновки про наявність у тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті) ознак маніпулятивного впливу, доречно цитуючи відповідні фрагменти

Критерії

Ураховуємо **дотримання вимог** завдання (підкреслення), **зрозумілість і повноту** пояснення й розуміння особливостей обґрунтування.

Опис правильної відповіді

У кожному з речень 1) – 3) підкреслено (обведено або показано в інший спосіб) один з варіантів і зрозуміло й повно пояснено причину такого вибору відповідно до зразків. Зразки:

1) *Інформація, що Тарас Шевченко відійшов у засвіти в 1861 році, є* ***фактом / судженням****, бо в тексті сказано, що Шевченко помер за 16 років до винайдення фонографа, а фонограф винайшли 1877 року.*

Підкреслено "фактом" і надано правильне пояснення з опорою на текст.
Підкреслено "судженням", однак надано правильне пояснення з опорою на текст.
Відповідь, де поясненням є фрази на зразок "бо я це знаю", "бо це відомий факт" та подібні не зараховуються.

2) *До проєкту з відтворення голосу Кобзаря долучалася родина письменника. Ця твердження є* ***правдивим / фейковим****, тому що в тексті про це нічого не сказано, а отже, ми можемо цілком упевнено припускати, що це вигадка, адже, якби родина письменника дійсно долучилася до проєкту, то про це в статті сказали б обов'язково.*

Підкреслено "фейковим" і надано правильне пояснення з опорою на текст.

До проєкту з відтворення голосу Кобзаря долучалася родина письменника. Ця твердження є ***правдивим / фейковим****, тому що в тексті про це нічого не сказано, а отже, ми цілком можемо припускати, що це ані правда, ані фейк.*

Підкреслено обидві варіанти (або жодного) і надано пояснення з опорою на текст.
Відповідь, де вибрано "правдивим" або поясненням є фрази на зразок "бо я це знаю", "бо вони могли долучитися" та подібні не зараховуються.

3) *Для відтворення голосу Шевченка зібрали точні антропометричні дані та іншу необхідну інформацію. Це твердження є* ***фактом / судженням / фейком****, адже в тексті про це прямо сказано.* **АБО** *адже в тексті сказано, що для того, щоб створити 3D-модель голови поета, використали точні антропометричні дані, інформацію з архівів щодо голосу, зовнішності, манери поведінки Шевченка.*

Підкреслено "фактом" і надано правильне пояснення з опорою на текст.
Відповідь, де вибрано "фактом" з поясненням, яке не стосується тексту, не зараховуються.

Нарахування балів

2 бали — за кожну правильно і якісно доповнену думку.

1 бал — за кожну відповідь, де правильно підкреслено потрібне слово, однак надано занадто загальне (недеталізоване) пояснення вибору. АБО: за кожну відповідь, де немає підкресленого слова, хоча пояснення правильне або дещо загальне (недеталізоване).

0 балів — за кожну відповідь, де неправильно підкреслено слово й надано надміру загальне або неприйнятне пояснення. **АБО:** за ненадану відповідь. **АБО:** за надання відповіді, яку неможливо визначити.

Максимально можливий бал за завдання

6 балів.

Оцінювання відповіді за ГР3 "Письмова взаємодія"

[9 МОВ 3.1.4-1] складає та оформлює власні тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) різних типів, стилів і жанрів відповідно до усталених словотвірних, лексичних, орфографічних, граматичних, пунктуаційних і стилістичних норм

Критерії

Ураховуємо **граматичне, лексичне, орфографічне та пунктуаційне оформлення** висловлювання. Можливі окремі негрубі огріхи.

Опис правильної відповіді

У кожному з речень 1) – 3) запропоновано граматично прийнятне продовження речення, передбачене сполучниками *тому що, бо, адже*, а також забезпечено правильне пунктуаційне оформлення, якщо відповідь поширена. Відповідь не містить орфографічних і лексичних помилок. Можливі окремі негрубі огріхи.

Нарахування балів

1 бал — за кожну граматично, лексично та орфографічно вправно оформлену відповідь (можливі окремі негрубі огріхи).

0 балів — за кожну відповідь, яка містить очевидні граматичні, лексичні та орфографічні вади. **АБО:** не надано відповіді. **АБО:** відповідь записано так, що її неможливо прочитати.

Максимально можливий бал за завдання

3 бали.

Завдання 3

У прочитаному вами тексті є два місця, де за допомогою <...>показно, що певний фрагмент з тексту вилучено. Запропонуйте для обох місць текстові частини, які логічно доповнять наявний текст, перетворивши його на цілісне й завершене інформаційне повідомлення. Ваші текстові частини мають узгоджуватися за змістом, логікою і стилем з наявними частинами тексту й бути грамотно написаними.

- <...>
- <...>

Особливості оцінювання

Відповідь оцінюємо за двома групами результатів — ГР2 та ГР3.

Оцінювання відповіді за ГР2 “Робота з текстом”
[9 МОВ 2.6.2-1] створює текст на основі кількох графічних джерел інформації, аналізуючи, порівнюючи, систематизуючи, узагальнюючи та оцінюючи її
[9 МОВ 2.7.2-2] самостійно добирає та використовує деякі способи творчого експериментування із текстом (зокрема художнім текстом, медіатекстом), зважаючи на власні потреби і мету та усвідомлюючи ризик несприйняття створеного тексту

Критерії
Ураховуємо **логічність, змістовність і стиль** відповіді, а також **забезпечення цілісності й завершеності** інформаційного повідомлення.
Обсяг запропонованих двох фрагментів є вторинним критерієм під час оцінювання: якщо запропонований фрагмент є одним реченням, яке є винятково точним, його оцінюємо так само, як аналогічний поширений фрагмент.
Форма оцінювання запропонованих двох фрагментів — холістична залежно від того, наскільки обидва фрагменти забезпечують утворення якісного цілісного й завершеного новинного повідомлення.

Опис правильної відповіді
Для обох місць запропоновано прийнятні фрагменти, які доповнюють наявний текст і перетворюють його на **цілісне й завершене інформаційне повідомлення**. Запропоновані варіанти узгоджені за **логікою**, **змістом** і **стилем** із наявними текстовими частинами.
Узгодженість за логікою передбачає додавання інформації, яка ***пов’язує абзаци*** 1 та 2, а також завершує текст як новинне повідомлення ***певним узагальненням***.
Узгодженість за змістом передбачає додавання інформації, яка не є “вигадкою”, а ***випливає з відомої*** з наявних частин тексту.
Узгодженість за стилем передбачає додавання фрагментів, які засвідчують, що учень / учениця розуміють особливості ***публіцистичного стилю***, що запропонований текст є новинною публікацією або ж актуальним інформаційним повідомленням на вебсайті.

Для першого фрагмента

У запропонованому варіанті учнівство має засвідчити, що воно помітило неузгодженість між абзацом 1 та абзацом 2, яка виявляється в тому, що в абзаці 2 йдеться про “проєкт” як про щось уже відоме, хоча в першому абзаці інформації про нього як “нове” не надано. Орієнтовний варіант цього фрагмента наведено далі в контексті.

Для другого фрагмента

У запропонованому варіанті учнівство має засвідчити розуміння того, що цілісний публіцистичний текст має завершуватися певним узагальненням і “посилом” до аудиторії, іншими словами, запропонувати фрагмент, у якому а) пов’язано попередню інформацію й увиразнено основну думку / мету тексту. Орієнтовний варіант цього фрагмента наведено далі в контексті.

> *Перший фонограф для запису та відтворення звуку був винайдений 1877 року, через 16 років після смерті Тараса Шевченка. Тому записів голосу поета не існує. Однак завдяки новітнім технологіям можна наблизитися до реконструкції голосу Кобзаря.* **<Саме це спонукало команду однодумців / вітчизняних фахівців у галузі ІТ / фахівців ініціювати проєкт, мета якого — “дати голос” нашому геніальному поетові.>**

Для реалізації проєкту використали точні антропометричні дані, установлені завдяки збереженій посмертній масці поета. Крім того, фахівці збирали в архівах інформацію щодо голосу, зовнішності, манери поведінки Шевченка й створили 3D-модель голови поета. Це дало змогу знайти реальних людей, голоси яких подібні до Шевченкового. На останньому етапі завдяки технології нейронного синтезу було об'єднано риси трьох голосів та відтворено голос письменника.
Проєкт тривав майже рік. До нього було залучено понад 150 осіб — програмістів, дизайнерів, істориків, шевченкознавців. **<Спільними зусиллями і завдяки сучасним технологічним рішенням урешті вдалося реалізувати цей фантастичний задум. І зараз усі ми й майбутні покоління українства через століття можуть почути голос генія і цим самим, можливо, краще зрозуміти його — як людину, як митця, як голос нації.>**

Нарахування балів
4 бали — за кожен фрагмент, який *узгоджений з наявними за логікою, змістом і стилем* і створює цілісний завершений текст.
3 бали — за кожен фрагмент, який здебільшого *узгоджений з наявними за логікою, змістом і стилем* і створює загалом цілісний завершений текст.
2 бали — за кожен фрагмент, який має вади за критеріями логіки, змісту чи стилю, утім, уписується в текст, забезпечуючи відносну його цілісність і завершеність.
1 бал — за кожен фрагмент, який має **істотні** вади за критеріями логіки, змісту чи стилю, утім, здебільшого забезпечує цілісність і завершеність тексту.
0 балів — за кожен фрагмент, які засвідчує нерозуміння логічної, змістової й стилістичної специфіки цілісного й завершеного тексту. **АБО:** за кожен фрагмент, зміст якого зрозуміти складно. **АБО:** за ненадання відповіді.

Максимально можливий бал
8 балів.

Оцінювання відповіді за ГРЗ "Письмова взаємодія"
[9 МОВ 3.3.2-1] аналізує і вдосконалює зміст написаного відповідно до теми та мети висловлювання
[9 МОВ 3.3.2-2] усуває недоліки у структурі тексту, враховуючи стилістичні та жанрові особливості тексту

Критерії
Ураховуємо **граматичну, лексичну, орфографічну та пунктуаційну вправність**, ураховуючи, що відповідні фрагменти є частинами публіцистичного тексту (інформаційного повідомлення).
До уваги беремо **обсяг** запропонованих фрагментів.

Опис правильної відповіді
Якщо фрагменти є розлогими (понад одне речення для кожного випадку або одне розлоге складне речення), то допускаються певні мовленнєві огріхи.
Якщо фрагменти є короткими, то будь-який огріх уважається критичним.

Нарахування балів
1 бал — за кожен фрагмент, який є розлогим і не містять істотних огріхів, тобто є граматично, лексично, орфографічно й пунктуаційно вправним. **АБО:** за кожен короткий фрагмент, який не містить огріхів.

0 балів — за будь-який фрагмент, який містить істотні огріхи. **АБО:** за будь-який фрагмент, який неможливо зрозуміти. **АБО:** за не наданий фрагмент.

Максимально можливий бал
2 бали.

Завдання 4

Запропонуйте заголовок до завершеного вами тексту. Поясніть двома-трьома реченнями, чому ви запропонували саме такий заголовок, ураховуючи жанр, до якого, на вашу думку, належить цей текст.
Заголовок:
Пояснення:

Особливості оцінювання

Відповідь оцінюємо за двома групами результатів — ГР2 та ГР3.

Оцінювання відповіді за ГР2 "Робота з текстом"
[9 МОВ 2.1.2-1] використовує різні складники друкованого чи цифрового текстового джерела інформації (рубрикацію, заголовки, скорочення, виділення тощо) для оптимізації роботи з текстовою інформацією
[9 МОВ 2.4.2-1] аргументовано висловлюється про актуальність і достовірність інформації на основі власного досвіду, аналізу прочитаного тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) та критичних суджень інших осіб
[9 МОВ 2.1.2-2] визначає специфіку складників структури текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) різних родів і жанрів, а також особливості міжродових і міжжанрових утворень

Критерії
Ураховуємо **якість заголовку**, його **відповідність** темі / основній думці / меті та жанру, а також **зрозумілість пояснення** вибору заголовку з **урахуванням стилю** тексту.

Опис правильної відповіді
У відповіді запропоновано заголовок до цілісного тексту й наведено його пояснення з увагою до того, що цей текст є зразком публіцистичного стилю (новина або інформаційне повідомлення / стаття).
Для заголовку учнівство має запропонувати ідею, що відбиває тему або головну думку тексту й містить елемент "гачка" для читачів публіцистичного матеріалу.
Можливі варіанти:
Голос Тараса Шевченка відтворили за допомогою сучасних технологій
Шевченко заговорив / говорить
Як сучасні технології роблять історію живою: Шевченко говорить
ІТ-технологія, яка повертає мертвих у світ живих
Кобзар тепер говорить із сучасниками
Як говорив Тарас Шевченко? Відповідь є
Тепер кожен може почути справжній голос Шевченка
У поясненні, що має складатися з двох-трьох речень, учень / учениця має зрозуміло витлумачити, чому було запропоновано певну назву, а також пов'язати це із

жанровою специфікою тексту — новина або інформаційне повідомлення / стаття.

Приклад:
Заголовок: IT-технологія, яка повертає мертвих у світ живих
Пояснення: *Я думаю, що це стаття на якомусь новинному або інформаційному вебсайті. Тому я запропонувала заголовок, який може зачепити потенційних читачів і водночас показати, що IT можуть зробити багато чого.*

Нарахування балів
2 бали — за наданий прийнятний заголовок і якісне пояснення (два-три речення) до нього з урахуванням жанрової специфіки тексту.
1 бал — за наданий прийнятний заголовок і якісне пояснення до нього (два-три речення), однак без акценту на жанровій специфіці тексту. **АБО:** за наданий прийнятний заголовок, однак не досить вдале пояснення такого вибору або пояснення, яке є одноречennєвим. **АБО:** за наданий заголовок, який є певною мірою неприйнятним, однак до якого запропоновано вдале пояснення (два-три речення).
0 балів — за наданий заголовок, який не можна вважати прийнятним, навіть якщо пояснення є. **АБО:** за наданий заголовок, який доволі сумнівний, так само, як і пояснення його вибору. **АБО:** за не надану відповідь чи відповідь, яку неможливо зрозуміти.

Максимально можливий бал
2 бали.

Оцінювання відповіді за ГРЗ "Письмова взаємодія"
[9 МОВ 3.1.4-1] складає та оформлює власні тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) різних типів, стилів і жанрів відповідно до усталених словотвірних, лексичних, орфографічних, граматичних, пунктуаційних і стилістичних норм

Критерії
Ураховуємо **граматичну, лексичну, орфографічну та пунктуаційну вправність**. У випадку із заголовком **ігноруємо** наявність / відсутність крапки в кінці. У випадку з поясненням заголовка зважаємо на **цілісність** отриманого **повідомлення**. До уваги беремо **обсяг** відповіді.

Опис правильної відповіді
Якщо відповідь є розлогою (два-три чи більше речень), то допускаються незначні мовленнєві огріхи.
Якщо відповідь є короткою (одне речення), то будь-який огріх уважається критичним, особливо в запропонованому заголовку.

Нарахування балів
1 бал — за граматично, лексично, орфографічно й пунктуаційно вправне оформлення заголовку й пояснення. Прийнятними є поодинокі огріхи, якщо повідомлення розлоге. **АБО:** за повідомлення, які не містить огріхів, якщо пояснення коротке.
0 балів — за невправно оформлене повідомлення, яке містить істотні огріхи. **АБО:** за будь-яку відповідь, яку неможливо прочитати, чи коротку відповідь, що містить помилки. **АБО:** за не надану відповідь.

Максимально можливий бал

1 бал.

Частина 1, блок ІІ

Під час оцінювання відповідей учнівства на завдання цього блоку враховують повноту, логічність, змістовність, а також мовне оформлення коротких або розгорнутих відповідей. Про це учнів / учениць було попереджено в інструкції до виконання завдань блоку.

Завдання 5

У завданні 5 оберіть ОДНУ правильну, на вашу думку, відповідь щодо кожного твердження А – Є і поставте "галочку" в табличній комірці в колонці *"Так"*, *"Ні"* або *"Інформації у відео немає"* навпроти відповідного твердження.
Зверніть увагу: у другому рядку таблиці наведено приклад позначення відповіді.

№	Твердження відповідає інформації з відеозапису	Так	Ні	Інформації у відео немає
0	Це відео — не новинне повідомлення.		☒	
А	Національний музей Тараса Шевченка був залучений до проєкту з реконструкції голосу Кобзаря.			
Б	Для точного синтезування голосу до уваги беруть навіть хвороби людини.			
В	Робота над відтворенням голосу Кобзаря тривала кілька років.			
Г	До проєкту долучилися нащадки Тараса Шевченка.			
Ґ	Точні антропометричні дані Шевченка в межах проєкту було встановлено на основі посмертної маски поета.			
Д	Для проєкту нейромережа знайшла людей з максимально схожими на Шевченків голосами.			
Е	Точність реконструкції голосу Кобзаря, якої вдалося досягти в проєкті, становить 75%.			
Є	Синтезованим голосом Шевченка відтворено поезію "Садок вишневий коло хати"			

Особливості оцінювання

Відповідь оцінюємо за однією групою результатів — **ГР1**.

Оцінювання відповіді за ГР1 "Усна взаємодія"

[9 МОВ 1.1.2-1] відповідає на запитання за змістом почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту), акцентуючи увагу на важливих деталях, зокрема художніх деталях у художньому тексті

[9 МОВ 1.3.1-1] знаходить потрібну інформацію, відому або нову, в одному чи кількох джерелах (зокрема художніх текстах, медіатекстах) і використовує її відповідно до самостійно визначених цілей

Критерії

Ураховуємо **правильність вибору** з трьох можливих варіантів відповіді й **позначення в таблиці** відповідно до інструкції галочкою (або іншим знаком).

Опис правильної відповіді

У таблиці галочками позначено такі відповіді:

А - Так
Б - Так
В - Ні
Г - Інформації у відео немає
Ґ - Так
Д - Так
Е - Ні
Є - Так

Нарахування балів

0,5 бала — за кожну правильно позначену відповідь.

0 балів — за кожну неправильно позначену відповідь. **АБО:** не надану відповідь. **АБО:** нечітко позначену відповідь, унаслідок чого не можна визначити остаточного варіанта відповіді.

Максимально можливий бал

4 бали.

Завдання 6

Перегляньте відео ще раз, приділяючи особливу увагу мовленню ведучої і фіксуючи слово / слова чи вирази, у яких, на вашу думку, вона припустилася орфоепічних помилок.
Зазначте щонайменше ДВА помічених огріхи (слово / слова / вираз) і коротко поясніть, у чому ви вбачаєте помилку.
Огріх: Пояснення: Огріх: Пояснення:

Особливості оцінювання

Відповідь оцінюємо за однією групою результатів — ГР1, оскільки виконання завдання передбачає кількаразове уважне прослуховування відео, що може позначитися на якості мовного оформлення відповіді.

Оцінювання відповіді за ГР1 "Усна взаємодія"

[9 МОВ 1.4.3-1] аналізує стильові, жанрові, естетичні та мовні особливості почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту)
[9 МОВ 1.5.1-3] коментує окремі аспекти форми почутого повідомлення (відповідність ситуації спілкування та соціокультурним нормам)

Критерії

Ураховуємо **кількість помічених огріхів**, **якість і точність пояснення** помилки, зважаючи на норми літературної вимови.

Опис правильної відповіді

У відео ведуча припустилася орфоепічних огріхів у таких випадках, які легко сприйняти на слух:

- неправильне наголошування: *разОм* (правильно — *рАзом*), *нейромережІ* правильно — *нейромерЕжі*);
- ненормативна вимова слова у зв'язку зі зміною правопису: *проЕкт* (правильно — *проЄкт*);
- відхилення від вимови в разі поєднання кількох приголосних (АБО порушення правил милозвучності): *разом з вченими-істориками* (правильніше — *разом з ученими-істориками*)
- незначне відхилення від вимови довгих м'яких звуків (поява "цикання"): *жи[ц´:]я* (правильніше — жи[т´:]я).

Приклад:

Огріх: разОм
Пояснення: Ведуча неправильно наголосила це слово. Нормативний наголос — на звуці [а]:

~~рАзом.~~
Огріх: разом з вченими-істориками

Пояснення: Треба було вимовити "з учеными", бо попереду слово закінчувалося на приголосний. Так легше вимовляти.

Інші можливі порушення, на які учень / учениця може звернути увагу, не є очевидними. Такі спостереження вважатимуться прийнятними в разі належного пояснення.

Увага!

Не вважати правильними такі відповіді.

1. Як помилку вказано наголошування слова ЗОКРЕ´МА´ (тут нормативні обидва наголоси).
2. У рядку "Огріх" зазначено щось на зразок: *"швидка вимова"*, *"нечітка вимова звуків"*, *"якась м'яка вимова букви ч"* (оскільки у завданні передбачено вказування конкретного слова чи виразу).
3. У рядку "Пояснення" зазначено *"швидка вимова"*, *"нечітка вимова звуків"*, *"якась нечітка вимова букви ч"*, оскільки це неналежні пояснення помилки та її природи.
4. У рядку "Пояснення" замість терміна "звук" використано термін "буква", що свідчить про нерозуміння учнем / ученицею відмінності між графікою / орфографією та фонетикою / орфоепією.

Нарахування балів

2 бали — за кожен правильно визначений (серед указаних у переліку вище) і пояснений огріх. **АБО:** за кожен самостійно виявлений учнем / ученицею огріх (не вказаний у переліку вище), що належно пояснений.

1 бал — за кожен правильно визначений огріх, однак без чіткого пояснення природи помилки. **АБО:** за кожен "огріх", який насправді не можна вважати помилкою, однак який дуже переконливо пояснений, що свідчить про знання норм.

0 балів — за кожен неправильно вказаний огріх з неналежним або хибним поясненням. **АБО:** за не надану відповідь. **АБО:** за нечітко записану відповідь, унаслідок чого не можна визначити остаточного варіанта відповіді.

Максимально можливий бал

4 бали.

Завдання 7

Перегляньте відео ще раз, приділяючи особливу увагу невербальним аспектам мовлення ведучої. Чи відповідають меті повідомлення **невербальні засоби** (жести, міміка) *(див. початок відео з 0:02 до 0:14 на таймері)* та **інтонація** (тон, паузи, логічні та фразові наголоси), використані ведучою? Обґрунтуйте свою думку.
Невербальні засоби:
Інтонація:

Особливості оцінювання

Відповідь оцінюємо за двома групами результатів — **ГР1 та ГР3**.

Оцінювання відповіді за ГР1 "Усна взаємодія"

[9 МОВ 1.1.3-1] вирізняє невербальні засоби, які сприяють розумінню не вираженого вербально змісту повідомлення

[9 МОВ 1.1.3-2] виявляє невербальні засоби, що вказують на наявність у почутому повідомленні (зокрема художньому тексті, медіатексті) прихованої інформації, передає прихований зміст почутого

[9 МОВ 1.5.1-3] коментує окремі аспекти форми почутого повідомлення (відповідність ситуації спілкування та соціокультурним нормам)
[9 МОВ 1.5.3-1] характеризує роль, виражальні можливості та вплив на слухача (адресата) важливих деталей, зокрема художніх, почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту)
[9 МОВ 1.8.4-1] коментує особливості вираження емоційного стану в різних культурах на основі аналізу почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) для розвитку власного емоційного інтелекту

Критерії

Ураховуємо **оцінку відповідності** 1) невербальних засобів та 2) інтонації (з увагою до щонайменше **двох** їхніх **компонентів**) меті повідомлення і **якість доказів**, наведених для підтвердження оцінки, а також **розуміння сутності характеристик** усного мовлення.

Опис правильної відповіді

У відповіді учень / учениця має засвідчити спроможність сприймати невербальні аспекти мовлення (жести, міміку) та інтонаційні (тон, темп, паузи, логічні та фразові наголоси) й оцінювати їх відповідність меті повідомлення.
Для оцінки відповідності меті повідомлення невербальних засобів учень / учениця має переглянути 12 секунд на початку відео (0:02 до 0:14 на таймері) й надати суб'єктивну оцінку **жестів** та **міміки** ведучої.
Для оцінки відповідності меті повідомлення інтонації в розрізі **тону**, **пауз**, **логічних і фразових наголосів** учень / учениця має взяти до уваги весь час мовлення ведучої. В обох випадках учні / учениці можуть мати **різне суб'єктивне враження** від побаченого (невербальні засоби) та почутого (інтонація). Головне в завданні, щоб учні
/ учениці **надали оцінку** щонайменше **для двох аспектів** і **пояснили**, чому вони так уважають.

Приклад *(орієнтовні варіанти позитивної або негативної оцінки)*:
Для "Невербальні засоби"
Жести: *Мені здається, **жести** ведучої були дещо **напружені** й водночас **невиразні**. Спочатку вона просто "вдарила" по аркушах, а далі переминала їх. Це **не допомагало досягти** мети повідомлення.* **АБО:** *Оскільки метою повідомлення **було поінформувати**, то ведуча жестикулювала **стримано**, однак мені здається, що коли говориш про щось неймовірне — **варто більш активно** показувати свої емоції жестами.* **Міміка:** *Як на мене, міміка ведучої **була типовою для новинних повідомлень**: дещо усміхнений вираз обличчя, елемент здивування (ведуча піднімала брови). Якихось неймовірних відхилень від типового не було. Тому гадаю, міміка **відповідала меті повідомлення**.*
Для "Інтонація"
Тон: *Хоч голос у ведучої **приємної тональності**, однак **тон** загалом, мені здається, був **дещо надто радісним**. Усе ж у новині говорилося **про смерть**, посмертну маску. Хоча, з іншого боку, сама **новина дійсно дуже приємна**.*
Темп: *Темп мовлення ведучої був **доволі швидким**, адже за менш ніж півтори хвилини вона мала сказати багато інформації. Це їй удалося, а отже, вона **досягла мети**.* АБО: *Темп ведучої був, як на мене, **зашвидким**. Коли говорять про такі складні й водночас цікаві речі в новині, зокрема про Кобзаря, то **треба це робити трішки повільніше**.*
Паузи: *Паузи в мовленні були **хоч і короткими**, але, як на мене, **на місці**. Особливо мені сподобалося, як вона зробила паузу перед тим, як нам дали послухати відтворений голос Шевченка. Тому паузи цілком **сприяли досягненню мети** повідомлення.*
Логічні та фразові наголоси: *Усі акценти ведуча **розставляла добре**. Наприклад, коли перераховувала, що беруть до уваги, щоб реконструювати голос. Одним словом,*

завдяки цьому ***новина сприймалася легко***.

Увага! В окремих випадках учні прямо можуть не згадувати мету повідомлення, однак їхня оцінка досягнення її / не досягнення очевидно випливає з контексту.

Нарахування балів

Нарахування балів здійснюється за обома позиціями відповіді відразу.

6 балів — за надані щонайменше чотири якісних оцінних судження у зв'язку з метою повідомлення, які містять приклади й свідчать про добре розуміння характеристик мовлення (невербаліки та інтонації).

5 балів — за надані щонайменше чотири якісних оцінних судження, частина яких без виразного висновку про відповідність меті повідомлення, які, однак містять показові приклади й здебільшого свідчать про розуміння характеристик мовлення (невербаліки та інтонації).

4 бали — за надані щонайменше два-три якісних оцінних судження у зв'язку з метою повідомлення, які містять приклади, а також свідчать про певне розуміння характеристик мовлення (невербаліки та інтонації).

3 бали — за надані щонайменше два-три якісних оцінних судження, лише одне-два з яких містять висновок про відповідність меті повідомлення і приклади.

2 бали — за надане щонайменше одне якісне оцінне судження, яке містить висновок про відповідність меті повідомлення і показовий приклад. **АБО:** за надані щонайменше два-три якісних оцінних судження, які не містять висновку про відповідність меті повідомлення чи прикладів.

1 бал — за надані оцінні судження, які не містять конкретики (прикладів) і висновків (незалежно від кількості таких суджень), однак є прийнятними.

0 балів — за надані оцінні судження, які не є прийнятними, оскільки свідчать про нездатність критично оцінювати мовлення інших. **АБО:** за не надану відповідь. **АБО:** за нечітко записану відповідь, унаслідок чого не можна визначити остаточного варіанта відповіді.

Максимально можливий бал

6 балів.

Оцінювання відповіді за ГРЗ "Письмова взаємодія"

[9 МОВ 3.1.4-1] складає та оформлює власні тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) різних типів, стилів і жанрів відповідно до усталених словотвірних, лексичних, орфографічних, граматичних, пунктуаційних і стилістичних норм

Критерії

Ураховуємо **граматичне, лексичне, орфографічне та пунктуаційне оформлення** відповіді. Можливі окремі негрубі огріхи.

Опис правильної відповіді

Відповідь учень / учениця має дати кількома реченнями, зокрема складними, оскільки якісна відповідь передбачає надання прикладів, а також пояснення і оцінку їх.

Нарахування балів

1 бал — за кожен пункт граматично, лексично, орфографічно та пунктуаційно вправно оформленої відповіді (можливі окремі негрубі огріхи), яка становить зв'язний оцінно-аргументативний текст.

0 балів — за відповідь, яка містить очевидні граматичні, лексичні, орфографічні та пунктуаційні вади, хоч і є зв'язним висловлюванням, яке дає змогу зрозуміти суть повідомлення. **АБО:** за відповідь, яка є мовленнєво вправною, але доволі короткою. **АБО:** за не надану відповідь. **АБО:** за відповідь, яку неможливо встановити чи прочитати.

Максимально можливий бал

2 бали.

Завдання 8

Відео, яке ви переглянули, завершує фрагмент поезії, "озвучений голосом" Тараса Шевченка. Уявіть, що ви ведуча / ведучий, яка / який після завершення цього фрагмента має висловити своє ставлення до проєкту з реконструкції голосу Шевченка, а також загалом — до технології відтворення голосів людей, які вже померли.

Спираючись на інформацію з переглянутого відео, запропонуйте продовження і завершення новини, дотримуючись жанрової специфіки й норм літературної вимови. Для виконання завдання скористайтеся навушниками й телефоном. Зробіть **аудіозапис тривалістю 50-60 секунд** і надайте вчителю / учительці відповідно до його / її вказівок.

Перед записом коротко сформулюйте основні думки, які ви будете озвучувати у своєму аудіозаписі (іншими словами — підготуйте сценарний план). Використайте стільки пунктів, скільки вам потрібно для запису якісного аудіофайла.

1.
2.
3.
4.
5.
6.

Особливості оцінювання

Відповідь оцінюємо за однією групою результатів — **ГР1**.

Оцінювання відповіді за ГР1 "Усна взаємодія"

[9 МОВ 1.6.1-1] логічно і послідовно презентує в доцільній жанровій формі власні погляди, ідеї, переконання, підкріплюючи їх аргументами та наводячи доречні приклади із власного або суспільно-історичного досвіду

[9 МОВ 1.7.1-1] добирає і використовує необхідні вербальні та невербальні засоби для ефективної комунікації з урахуванням ситуації спілкування та комунікативних намірів, соціального і культурного контексту

[9 МОВ 1.7.1-3] модифікує використання інтонаційних засобів залежно від комунікативної ситуації

[9 МОВ 1.8.2-1] здійснює емоційну саморегуляцію, доречно використовуючи вербальні та невербальні засоби (зокрема під час виступу перед аудиторією)

Критерії

Ураховуємо **якість вираження ставлення (оцінки)** щодо 1) проєкту загалом і 2) технології відтворення відтворення голосів людей, які вже померли, **логічність зв'язку** з попереднім контекстом, **завершеність** повідомлення відповідно до жанру (новинне повідомлення), **грамотність** усного мовлення та відповідне його **інтонаційне оформлення**.

Увага! Пункти основних думок, зафіксовані учнем / ученицею в зошиті у відведеному місці **(сценарний план)**, не перевіряємо й не оцінюємо (за групою результатів 3 "Письмова взаємодія"), однак беремо до уваги під час оцінювання записаного аудіоповідомлення за критерієм структурованості й змісту (як вторинне підтвердження висновку).

Опис правильної відповіді

Зі створеного учнем / ученицею аудіозапису очевидним є розуміння сутності **жанру** новинних повідомлень.

За **змістом** повідомлення є виразною спробою дотриматися вимоги завдання (висловити оцінне судження щодо проєкту та новітніх технологій). У своєму повідомлення учень / учениця **може** використати відомості з попередньо

опрацьованого тексту в блоці І.

Учень / учениця засвідчує вміння **структурувати** повідомлення (зокрема, користуючись сценарним планом). Починає своє мовлення, намагаючись прив'язатися до попереднього контексту, яким може бути або фраза ведучої перед відтворенням голосу Шевченка: *"Слухайте, що з цього вийшло:..."*, або рефлексія на відтворений голос Шевченка (уривок з поезії "Садок вишневий коло хати"), а закінчує

— узагальнювальним твердженням, яке свідчить про завершення новини й звернене, наприклад, до аудиторії тощо.

Повідомлення не містить значних і очевидних **орфоепічних** огріхів (дрібні ігноруємо, зважаючи на обмежений час виконання завдання).

Інтонація початку й кінця мовлення має бути відчутною. Логічні й фразові наголоси та паузи — виразними, темп — узгоджуватися з темпом ведучої (доволі швидким). Тон

— відповідати змісту.

Грамотність (лексична й граматична) має бути високою, однак дрібні огріхи ігноруємо, зважаючи на обмежений час виконання завдання.

Нарахування балів (чекліст)

2 бали — повністю правильно / якісно / нормативно.

1 бал — є незначні недоліки / вади / огріхи / невідповідності.

0 балів — є істотні вади / огріхи. **АБО:** немає відповіді. **АБО:** недостатньо інформації.

Критерій	Бал		
	2	1	0
Узгодженість із жанром *(новина)*			
Змістовність *(наявність оцінки проєкту й технології)*			
Структура і зв'язок з контекстом *(ураховуємо за потреби сценарний план)*			
Орфоепічна нормативність *(можливі дрібні огріхи)*			
Інтонаційна відповідність			
Лексична й граматична вправність *(можливі дрібні огріхи)*			

Максимально можливий бал

12 балів.

Частина 1, блок III

Під час оцінювання відповідей учнівства на завдання цього блоку враховують повноту, логічність, змістовність, а також мовне оформлення коротких або розгорнутих відповідей. Про це учнів / учениць було попереджено в інструкції до виконання завдань блоку.

ВАЖЛИВО: додаткові бали за ГРЗ "Письмова взаємодія" учнівство отримає також за грамотність оформлення відповідей в інших блоках роботи. Таким чином, кількість балів за ГРЗ не є сумою балів лише за завдання блоку III.

Завдання 9

Перегляньте фотографії. Яка з них може ілюструвати і текст, і відеозапис? Зробіть вибір і обґрунтуйте його, навівши щонайменше один доказ на підтримку свого вибору й по одному доказу, чому інші варіанти є, на вашу думку, неприйнятними.

А	Б	В	Г

Обґрунтування:

МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ: ЯК ОЦІНЮВАТИ

			TABASCO AGENCY

Особливості оцінювання

Відповідь оцінюємо за однією групою результатів — ГР3.

Оцінювання відповіді за ГР3 "Письмова взаємодія"

[9 МОВ 3.1.2-3] обстоює власну позицію щодо порушеної проблеми, аналізуючи та узагальнюючи різні погляди та ідеї

[9 МОВ 3.1.4-1] складає та оформлює власні тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) різних типів, стилів і жанрів відповідно до усталених словотвірних, лексичних, орфографічних, граматичних, пунктуаційних і стилістичних норм

[9 МОВ 3.3.2-1] аналізує і вдосконалює зміст написаного відповідно до теми та мети висловлювання

Критерії

Ураховуємо **вибір** правильного варіанта відповіді, **якість обґрунтування** (структурованість за зображеннями і змістовність), **кількість** доказів, **грамотність** написаного.

Опис правильної відповіді

Учень / учениця вибирає варіант **відповіді А** й надає грамотно оформлене обґрунтунтування цього вибору (один аргумент і три контраргументи), яке добре структуроване й змістово переконливе.

Увага!

1. Прийнятним є також вибір варіанта **відповіді Б**, якщо учень / учениця аргументує свою позицію, посилаючись на те, що на зображенні є вказівка на телебачення / інтернет (це стосується відеозапису) і на інтернет / газети / журнали (це стосується тексту).
2. У разі вибору **варіантів В і Г** у відповіді оцінюємо лише грамотність написаного, крім випадків, якщо аргументація на користь варіантів В і Г є винятково переконливою.

Приклад:

Мій вибір — А. Зображення А є прийнятним для ілюстрування як тексту, так і відеозапису, адже в обох цих джерелах інформації йдеться про Шевченка, голос якого намагаються відтворити за допомогою сучасних технологій. Ілюстрація якраз і дає ці два образи: портрет Шевченка і мікрофон як символ технологій. Зображення Б мені здається неприйнятним, оскільки воно тільки вказує на різноманіття засобів масової інформації, однак нічого не говорить про тему обох джерел інформації. Варіант В стосується тільки відеозапису, адже на ньому показано ведучу, однак нам невідомо, про що вона говорить. Останнє зображення теж не підходить, бо про цю компанію не йдеться в прочитаному тексті.

Нарахування балів (чекліст)

1 бал — правильно / якісно / нормативно.

0 балів — є вади / огріхи. **АБО:** немає відповіді. **АБО:** недостатньо інформації.

Критерій	Бал	
	1	0
Правильність вибору (А або Б) **(теза)**		
Якість аргументу на захист вибору		
Якість контраргументу 1		
Якість контраргументу 2		
Якість контраргументу 3		

Якість структурування (за зображеннями)		

Лексична нормативність		
Граматична нормативність		
Орфографічна нормативність		
Пунктуаційна нормативність		

Максимально можливий бал
10 балів.

Завдання 10

Для своєї сторінки в улюбленій соцмережі **створіть допис (медіатекст)** про користь і шкоду використання нейромереж, штучного інтелекту.
Ураховуйте, що **цільовою аудиторією** вашого допису передусім є ваші друзі.
У дописі доречно **використайте інформацію** з прочитаного тексту та переглянутого відео про відтворення голосу Шевченка, а також іншу відому вам інформацію з теми.
У тексті мають бути як **судження** (не менше 3), так і **факти** (не менше 3). Загальний **обсяг** повідомлення — 8 – 10 речень.

Особливості оцінювання

Відповідь оцінюємо за однією групою результатів — **ГР3**.

Оцінювання відповіді за ГР3 "Письмова взаємодія"
[9 МОВ 3.2.1-1] створює у цифровому середовищі повідомлення/ медіатексти різних жанрів (дописи, коментарі, статті, замітки тощо) із застосуванням гіпертекстових посилань для обговорення особистих і соціально важливих проблем, зокрема популяризації читання
[9 МОВ 3.1.2-3] обстоює власну позицію щодо порушеної проблеми, аналізуючи та узагальнюючи різні погляди та ідеї
[9 МОВ 3.1.4-1] складає та оформлює власні тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) різних типів, стилів і жанрів відповідно до усталених словотвірних, лексичних, орфографічних, граматичних, пунктуаційних і стилістичних норм
[9 МОВ 3.3.2-2] усуває недоліки у структурі тексту, враховуючи стилістичні та жанрові особливості тексту

Критерії

Ураховуємо **відповідність** створено тексту **жанру (допис) і цільовій аудиторії**, **зміст** повідомлення, **використання матеріалів** з інших джерел (попередньо опрацьованих тексту та відеозапису), **наявність суджень і фактів**. **Обсяг** є вторинним критерієм, однак беремо до уваги в разі недостатності інших доказів.

Опис правильної відповіді

Допис у соцмережі — це зазвичай короткий текст (який можуть супроводжувати зображення тощо), який користувач / користувачки публікують на своїй сторінці в соцмережі, щоб поділитися інформацією, думками чи враженнями з певною аудиторією. Мета дописів може бути різна — інформувати, розважати, рекламувати або викликати дискусію серед аудиторії.
Отже, текст, створений учнем / ученицею, має відповідати цим загальним характеристикам **жанру допису**.
Цільова аудиторія допису — друзі, отже, **метою повідомлення** може бути поінформувати про свою позицію або викликати дискусію. Необхідність реалізації однієї із цих цілей випливає також з того, що в тексті **мають бути судження і**

факти, а також має йтися **про користь і шкоду**.

Відповідно до цієї мети будуть дібрані **структура й мовні засоби**.
У **змісті** обов'язково має йтися про нейромережі, ШІ й згадуватися відезапис та/або текст про відтворення голосу Шевченка. (Ключові слова: нейромережі, ШІ,

Приклад *(у тексті факти і судження позначені відповідно буквами - Ф і С)*
*Друзі, я оце нещодавно довідався, що **(Ф)** ІТ-фахівці разом із багатьма іншими вченими відтворили (синтезували) голос Тараса Шевченка. Уявляєте: **(Ф)** після смерті поета його голосу ніхто ніколи не чув, бо тоді навіть ще **(Ф)** не винайшли фонографі, а завдяки сучасним нейромережам ми тепер можемо дізнатися, як говорила ця велика людина. **(С)** Звісно, це чудово.*
*Але, чесно кажучи, мені від цього аж мурашки по тілу йдуть!.. **(С)** Якщо вже зараз ШІ, нейромережі можуть таке робити, то уявіть, що може бути через якихось 20 років? **(С)** Мені здається, що вже в недалекому майбутньому технології будуть просто супермегаультрафантастичними. Але чи будуть вони всі корисні нам, людям? **(Ф)** Недарма ж фантасти скільки написали про війни з роботами й ШІ... Як думаєте, варто готуватися нам до чогось страшого чи, можливо, краще насолоджуватися таким поступом технологій.*

Нарахування балів

*Текст оцінюємо холістично, ураховуючи, що йдеться про вільний жанр — допис на власній сторінці. Оцінювання грамотності — помірковане й ураховується лише в разі, якщо помилки заважають розуміти загальний зміст. У разі слабкої граматичної або орфографічної оформленості тексту від загального бала може бути відмінусовано **1 бал**.*
6 балів — за допис, який викликає зацікавлення, свідчить про уміння учня / учениці поєднати різнорідну інформацію й висловити свою думку; містить усі необхідні складники, передбачені завданням. Обсяг допису відповідає вимозі або більший.
5 балів — за допис, який викликає зацікавлення, свідчить про уміння учня / учениці поєднати різнорідну інформацію й висловити свою думку; містить усі необхідні складники, передбачені завданням. Обсяг допису дещо менший, ніж передбачено умовою (ураховуємо специфіку речень: якщо речень менше, але всі вони складні, то див. 6 балів).
4 бали — за допис, у якому дотримано більшість вимог, однак загалом текст не викликає значного інтересу (не викликав би інтересу в цільової аудиторії). Обсяг тексту відповідний.
3 бали — за допис, який відповідає більшості вимог, але є закоротким, щоб можна було очікувати належне розкриття теми. **АБО:** за текст, який відповідає всім вимогам, крім жанру (тобто учень / учениця пише просто твір, а не допис із чіткою цільовою аудиторією). **АБО:** за допис, який відповідає всім вимогам, крім вимоги апеляції до раніше прочитаного / переглянутого (тобто учень / учениця не виявляє вміння пов'язувати інформацію з різних джерел).
2 бали — за допис, який є шаблонним і не відповідає більшості вимог, однак є прийнятним.
1 бал — за допис, який є поверховим, коротким, одна у якому виконано частину вимог. **0 балів** — за текст, який не відповідає більшості вимог або є закоротким, щоб можна було робити оцінні судження. **АБО:** за не надану відповідь. **АБО:** за нечітко записану відповідь, унаслідок чого не можна визначити остаточного варіанта відповіді.

Максимально можливий бал
6 балів.

Частина 2, блок IV

Під час оцінювання відповідей учнівства на завдання цього блоку враховують повноту, логічність, змістовність, а також мовне оформлення коротких або розгорнутих відповідей. Про це учнів / учениць було попереджено в інструкції до виконання завдань блоку.

Завдання 11

Спираючись на зміст поезії та фонові знання, поясніть лексичне значення наведених слів, де потрібно додаючи примітки про особливості вживання відповідного слова, як наведено у прикладі.

Приклад: ПЇ´Т, *-а, чол., заст., ірон.* Поет.

убогі	(на) пригорі	многостраделица
небога	виринає	панщина
нива		

Особливості оцінювання

Відповідь оцінюємо за однією групою результатів — **ГР4 та ГР3**.

Оцінювання відповіді за ГР4 "Дослідження мовлення"

[9 МОВ 4.1.2-1] аналізує окремі мовні явища в усному мовленні, текстах (зокрема художніх текстах, медіатекстах) і робить висновки щодо функціонування та доцільності використання певних мовних одиниць

Критерії

Ураховуємо **прийнятність тлумачення** лексичного значення кожного слова (**контекстне** значення лексеми, а не будь-яке словникове) і наведення **не менш ніж двох приміток** про особливості вживання відповідних слів. У тлумаченні зважаємо на **розуміння принципів лексикографічного опису** (наприклад, пояснення через синонімію, родо-видові відношення тощо).

Опис правильної відповіді

У відповіді учень надає прийнятні тлумачення всіх слів, зважаючи на їхнє контекстне значення, а до щонайменше двох пропонує примітки про особливості вживання, передусім це можуть бути слова *многострадалиця*, *небога* та *панщина*. У випадку, якщо учень / учениця надає примітки до інших слів, наприклад, "загальновжив.", то це може бути також зараховано як прийнятний варіант.

Приклади (й деякі зауваги)

1) *убогі — бідні, які живуть у нестатках, злиднях; протилежне — багатий.*

(Приміток про особливості вживання може не бути. Неприйнятним є тлумачення в значенні: "бідні духовно, духовно обмежені; нікчемні".

2) *(на) пригорі — на невеликому пагорбі, гірці; на при´гірку, десь на узвишші.*

(Приміток про особливості вживання може не бути. Неприйнятним є тлумачення в значенні: "під горою, при горі").

3) *многострадалиця — яка багато страждала, багато чого поганого в житті пережила; *поетичне, *високий стиль, *церковнослов'янізм.*

(Примітка про особливості вживання обов'язкова, як-от **поетичне, *високий стиль, *церковнослов'янізм*. Неприйнятною є примітка **росіянізм, русизм*).

*4) небога — молодша сестра або бідолаха, сердега, *застаріле, *пестливе, поетичне.*

(Примітка про особливості вживання обов'язкова / можлива, як-от: *застаріле, *пестливе. Неприйнятним є тлумачення "дочка брата або сестри, племінниця").

5) виринає — який, пірнувши, занурившись у воду, випливає, вискакує на поверхню, різко, несподівано з'являється.

(Приміток про особливості вживання може не бути. Неприйнятною є примітка на зразок *застаріле).

*6) панщина — примусова праця селян-кріпаків на панів; те саме, що кріпацтво; *історизм.*

(Примітка про особливості вживання обов'язкова, як-от: *історизм.. Неприйнятною є примітка на зразок *застаріле).

7) нива — ділянка або смуга землі, на якій вирощують хліб; поле, лан.

(Приміток про особливості вживання може не бути, хоча прийнятною може бути *поетичне. Неприйнятною є примітка на зразок *застаріле).

Нарахування балів

4 бали — за надані прийнятні пояснення до 6 – 7 з обов'язковими двома вказівками про особливості вживання, наприклад, до слів *многострадалиця* та *панщина*.

3 бали — за надані прийнятні пояснення до 4 – 5 слів з обов'язковими двома вказівками про особливості вживання (навіть якщо ці вказівки стосуються слів, які пояснено неправильно), зокрема до слів *многострадалиця* та *панщина*. **АБО:** за надані прийнятні пояснення до 5 – 6 слів з однією обов'язковою вказівкою про особливості вживання (навіть якщо ця вказівка стосується слова, яке пояснено неправильно), зокрема до слів *многострадалиця* та *панщина*. **АБО:** за надані прийнятні пояснення до 6 – 7 слів без обов'язкових указівок про особливості вживання, зокрема до слів *многострадалиця* та *панщина*.

2 бали — за надані прийнятні пояснення до 2 – 3 слів з обов'язковими двома вказівками про особливості вживання (навіть якщо ці вказівки стосуються слів, які пояснено неправильно), зокрема до слів *многострадалиця* та *панщина*. **АБО:** за надані прийнятні пояснення до 3 слів з однією обов'язковою вказівкою про особливості вживання (навіть якщо ця вказівка стосується слова, яке пояснено неправильно), зокрема до слів *многострадалиця* та *панщина*. **АБО:** за надані прийнятні пояснення до 4 – 5 слів без обов'язкових указівок про особливості вживання, зокрема до слів *многострадалиця* та *панщина*.

1 бал — за надані прийнятні пояснення до 2 – 3 слів без обов'язкових двох вказівок про особливості вживання, зокрема до слів *многострадалиця* та *панщина*. **АБО:** за надані пояснення 4 і більше слів, які вказують на загальне розуміння, однак написані плутано. **АБО:** за надані пояснення пояснення, які не відповідають вимогам, однак з правильними двома вказівками про особливості вживання, зокрема до слів *многострадалиця* та *панщина*.

0 балів — за надані пояснення, серед яких лише одне можна вважати прийнятним. **АБО:** за надані пояснення, які неможливо зрозуміти. **АБО:** за не надану відповідь.

Максимально можливий бал

4 бали.

Оцінювання відповіді за ГРЗ "Письмова взаємодія"

[9 МОВ 3.1.4-1] складає та оформлює власні тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) різних типів, стилів і жанрів відповідно до усталених словотвірних, лексичних, орфографічних, граматичних, пунктуаційних і стилістичних норм

Критерії

Ураховуємо **лексичну, орфографічну та пунктуаційну вправність** тлумачення.

Можливі окремі негрубі огріхи.

Опис правильної відповіді

У рядках, де надано відповіді, запропоновано лексично, орфографічно та пунктуаційно прийнятно оформлене тлумачення. Можливі окремі негрубі огріхи. Пунктуаційне оформлення передбачає використання тире, ком, крапок (при скороченнях) чи двокрапок відповідно до правил у всіх позиціях **АБО** повторювати задану як приклад модель:

ПІЇ´Т, -а, *чол., заст., ірон.* Поет.

Нарахування балів

1 бал — за кожну лексично, орфографічно та пунктуаційно вправно оформлену відповідь (можливі окремі негрубі огріхи).

0 балів — за кожну відповідь, яка містить очевидні лексичні, орфографічні та пунктуаційні вади. **АБО:** за не надану відповідь. **АБО:** за відповідь, яку неможливо встановити чи прочитати.

Максимально можливий бал

7 балів.

Завдання 12

Перечитайте два фрагменти з поезії.

Неначе в Раї спочиває
Та з-за широкого Дніпра
*Мене, **небога**, виглядає.*

Ще змалечку колючу ниву!
*Молися, **сестро**! Будем живі,*
То Бог поможе перейти.

Яка з виділених у фрагментах словоформ є звертанням. Аргументуйте свою думку, наводячи міркування з огляду як на зміст фрагментів, так і на їхні граматичні особливості.
Аргументація:

Особливості оцінювання

Відповідь оцінюємо за однією групою результатів — **ГР4 та ГР3**.

Оцінювання відповіді за ГР4 "Дослідження мовлення"

[9 МОВ 4.1.1-1] визначає та характеризує системні міжрівневі взаємозв'язки між мовними одиницями різних рівнів, типові закономірності їх функціонування на основі узагальнення власних спостережень за мовою і мовленням, зокрема на прикладі літературних творів

Критерії

Ураховуємо передусім **обрання потрібної словоформи** й **пояснення** її з огляду на морфологічну форму (наявність закінчення форми кличного відмінка) та/або синтаксичні особливості (наказова форма дієслова 2-ї особи однини, яка пов'язана з відповідним іменником, який можна замінити займенником "ти"). Правильність уживання **граматичної термінології** беремо до уваги.

Пояснення через зміст уривків є вторинним критерієм.

Опис правильної відповіді

Учень / учениця вибирає словоформу "сестро" і відповідно пояснює свій вибір, використовуючи граматичну термінологію, а також за потреби апелюючи до змісту поезії.

Орієнтовна прийнятна відповідь може мати вигляд:

1) *Аргументація: Звертанням є словоформа "сестро", тому що тут іменник має закінчення -о, а це кличний відмінок іменників І відміни. Якби словоформа "небога"*

була

в ролі звертання, то теж мала б це закінчення: сестра - сестро, небога - небого. І саме в рядках, де "сестра", ліричний герой звертається до уявної співрозмовниці.

2) *Аргументація: Серед виділених іменників звертанням є "сестра", бо в цьому реченні спочатку йде дієслово в наказовій формі, а тоді іменник. А коли наказують якійсь особі, то до неї саме звертаються.*
3) *Аргументація: Словоформа "небога" — це не звертання, а якась емоційна вставка, бо якби це було звертання, то треба було б сказати "небого". Крім того, коли ми звертаємося до когось, кого бачимо, то можна сказати "ти, небого", а тут не можна вставити займенник "ти", а треба займенник "вона, небога".*
4) *Аргументація: У першому уривку поет не звертається до сестри, а просто характеризує її. А в другому є якраз пряме звернення-заклик "Молися, сестро!" Тут навіть знак питання підказує, що це звертання. Закінчення -о також каже, що це кличний відмінок: сестра, сестри, сестрі, сестру, сестрою, при сестрі, сестро.*

Нарахування балів

3 бали — за повну правильну аргументацію, у якій доречно використано граматичну термінологію.

2 бали — за повну правильну аргументацію, у якій спостерігаються утруднення з доречним використанням граматичної термінології. **АБО:** за правильну аргументацію, де основне пояснення зроблене через апеляцію до змісту, а не до граматичних особливостей словоформ чи конструкції.

1 бал — за плутану, однак правильну аргументацію, у якій спостерігаються утруднення з доречним використанням граматичної термінології. **АБО:** за слабку, але загалом правильну аргументацію, де основне пояснення зроблене через апеляцію до змісту, а не до граматичних особливостей словоформ чи конструкції.

0 балів — за неправильний вибір і неправильну аргументацію. **АБО:** за ненадання відповіді. **АБО:** за плутане пояснення, яке не дає змоги зрозуміти позицію.

Максимально можливий бал

3 бали.

Оцінювання відповіді за ГР3 "Письмова взаємодія"

[9 МОВ 3.1.4-1] складає та оформлює власні тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) різних типів, стилів і жанрів відповідно до усталених словотвірних, лексичних, орфографічних, граматичних, пунктуаційних і стилістичних норм

Критерії

Ураховуємо **граматичну, лексичну, орфографічну та пунктуаційну вправність** пояснення. Можливі окремі негрубі огріхи, а також певна незв'язність як наслідок появи додаткових аргументів.

Опис правильної відповіді

В аргументації запропоновано граматично, лексично, орфографічно та пунктуаційно правильне висловлення. Можливі окремі негрубі огріхи, а також певна незв'язність як наслідок появи додаткових аргументів.

Огріхи, пов'язані з неоформленням словоформ у лапки, або інші нюанси, які зазвичай ураховують у наукових текстах, ігноруємо.

Нарахування балів

2 бали — за граматично, лексично, орфографічно та пунктуаційно вправно оформлену відповідь (можливі окремі негрубі огріхи).

1 бал — за відповідь, яка містить очевидні граматичні, лексичні, орфографічні або пунктуаційні вади, однак є зв'язним висловлюванням, яке дає змогу зрозуміти суть повідомлення. **АБО:** за відповідь, яка є мовленнєво вправною, але доволі короткою.

0 балів — за мовно невправне оформлення інформації. **АБО:** за не надану відповідь. **АБО:** за відповідь, яку неможливо встановити чи прочитати.

Максимально можливий бал

2 бали.

Завдання 13

Випишіть з поезії два–три образи, які є ілюстрацією до певних фактів біографії Тараса Шевченка, відомих вам з вивченого раніше. Коротко поясніть, як ви розумієте відповідний образ.

1.
2.
3.

Особливості оцінювання

Відповідь оцінюємо за двома групами результатів — ГР2 та ГР3. **Зверніть увагу! Бали за виконання цього завдання враховуємо не за ГР4 (на відміну від більшості завдань цього блоку).**

Оцінювання відповіді за ГР2 "Робота з текстом"

[9 МОВ 2.4.5-1] пропонує варіанти інтерпретації образів, подій і ситуацій у текстах (зокрема художніх текстах, медіатекстах), зважаючи на потенційну множинність прочитання в різних контекстах

Критерії

Ураховуємо **розуміння сутності** художнього образу й **спроможність його визначити** та **пояснити** через відомі біографічні деталі.

Кількість (два чи три) образів не є визначальним критерієм для високого бала.

Опис правильної відповіді

У відповіді учнівство має засвідчити розуміння сутності художнього образу (яким може бути як предмети, так і явища й процеси) і показати, як через ці образи (власне і ліричного героя) можуть бути відображені певні біографічні моменти. Відповідь має містити як указівку на образ (наприклад, цитату чи коротший варіант чи переказ своїми словами), так і прийнятне пояснення цього образу крізь біографічні деталі (відповідно до варіантів, наведених нижче).

Відповідь містить указівку на два-три з-поміж наведених образів і відповідне пояснення:

1. ***Образ ліричного героя*** *взагалі — цей вірш за багатьма рисами відповідає тому, ким і яким був сам Тарас Григорович Шевченко.*
2. *Минаючи* ***убогі села, / Понаддніпрянські*** *невеселі,* **АБО:** *Образ убогих понаддніпрянських сіл — як свідчить дата, зазначена під віршем, у липні 1859 році Шевченко подорожував Україною і бачив подібні села.* **АБО:** *як свідчить напис під віршем, у липні 1859 році Шевченко проїздив Черкащиною.*
3. *Я думав,* ***де ж я прихилюсь****? / І* ***де подінуся на світі****?* **АБО:** *Образ людини, яка не має власного місця у цьому світі — як відомо, Шевченко не мав власної хати, однак мріяв усе своє життя мати своє місце десь у цьому світі, поставити хатину десь в Україні, навіть обрав був для цього місцину.*
4. *Моя єдиная* ***сестра! / Многострадалиця святая!*** **АБО:** *Образ сестри, яка багато страждала — у Шевченка було кілька братів і сестер, однак у вірші він ніби узагальнює всіх в одному образі сестри, яка багато лиха зазнала в житті через панщину.*
5. *І ми прокинулися.* ***Ти... / На панщині****, а я в неволі!..* **АБО:** *Образ сестри, яка була кріпачкою — у Шевченка брати і сестри були кріпаками, хоча самого Тараса викупили*

з кріпацтва.

6. *І ми прокинулися. Ти… / На панщині,* ***а я в неволі****!..* **АБО:** *Образ самого Шевченка, який довгий час був на засланні, у неволі — хоч Тараса Шевченка і викупили з кріпацтва, однак царська влада його засудила на довгі роки до заслання як члена Кирило-Мефодіївського товариства.*
7. *Отак нам* ***довелося йти / Ще змалечку колючу ниву****!* **АБО:** *Образ життя покріпаченої родини Шевченка — у Шевченка брати і сестри були кріпаками, як і він сам, тож змалечку вони йшли тернистим шляхом поневірянь.*

Нарахування балів

3 бали — за надання 2-3 образів, які пояснені прийнятно. **АБО:** за надання 2 образів, які пояснено прийнятно, та за 1, який пояснено сумнівно.
2 бали — за надання 3 образів, два з яких пояснено сумнівно. **АБО:** за надання 3 прийнятних образів, усі які пояснено дуже узагальнено. **АБО:** за надання 2 прийнятних образів, один з яких пояснено добре, а інший — сумнівно.
1 бал — за надання 1 прийнятного образу, який добре пояснено. **АБО:** за надання 2 прийнятних образів, лише один з яких пояснено прийнятно.
0 балів — за випадково виписані фрагменти тексту, навіть якщо до них запропоновано певне пояснення. **АБО:** за ненадання відповіді. **АБО:** за надання відповіді, з якої не можна визначити розуміння завдання.

Максимально можливий бал

3 бали.

Оцінювання відповіді за ГРЗ “Письмова взаємодія”

[9 МОВ 3.1.4-1] складає та оформлює власні тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) різних типів, стилів і жанрів відповідно до усталених словотвірних, лексичних, орфографічних, граматичних, пунктуаційних і стилістичних норм

Критерії

Ураховуємо **граматичну, лексичну, орфографічну та пунктуаційну вправність** пояснення. Можливі окремі негрубі огріхи, а також певна незв’язність як наслідок появи додаткових аргументів.

Опис правильної відповіді

У відповіді запропоновано граматично, лексично, орфографічно та пунктуаційно правильне тлумачення. Можливі окремі негрубі огріхи. Між прикладом і його поясненням забезпечено графічну позначку, яка інформує, що далі йде пояснення (двокрапка або тире). Огріхи, пов’язані з не оформленням цитат у лапки, або інші нюанси, які зазвичай ураховують у наукових текстах, ігноруємо.

Нарахування балів

Оцінюємо всю відповідь як одну.
2 бали — за граматично, лексично, орфографічно та пунктуаційно вправно оформлену відповідь (можливі окремі негрубі огріхи).
1 бал — за відповідь, яка містить очевидні граматичні, лексичні, орфографічні та пунктуаційні вади, однак є зв’язним висловлюванням, яке дає змогу зрозуміти суть повідомлення. **АБО:** за відповідь, яка є мовленнєво вправною, але доволі короткою.
0 балів — за мовно невправне оформлення інформації. **АБО:** за не надану відповідь. **АБО:** за відповідь, яку неможливо встановити чи прочитати.

Максимально можливий бал

2 бали.

Завдання 14

Витлумачте символічне значення фрази *"йти ще змалечку колючу ниву"*, зважаючи на відомі вам факти з біографії Тараса Шевченка.

Тлумачення:

Особливості оцінювання

Відповідь оцінюємо за двома групами результатів — ГР4 та ГР3.

Оцінювання відповіді за ГР4 "Дослідження мовлення"

[9 МОВ 4.1.2-1] аналізує окремі мовні явища в усному мовленні, текстах (зокрема художніх текстах, медіатекстах) і робить висновки щодо функціонування та доцільності використання певних мовних одиниць

Критерії

Ураховуємо **розуміння сутності** символічного художнього образу та **вміння пояснити** символіку **кількома деталями** біографії автора.

Опис правильної відповіді

У відповіді учнівство має засвідчити розуміння сутності символічного художнього образу (***нива*** *як символ життя;* ***колюча нива*** *як перегук із прислів'ям "Життя як стерниста нива — не пройдеш, ноги не вколовши",* ***йти ниву*** *(а не "перейти") — жити постійно в складних обставинах*) і вміння пов'язати це з певними (кількома) обставинами життя конкретної людини — Тараса Шевченка (адже йдеться про *"життєву ниву"*).

Відповідь містить пояснення символіки виразу "йти ще змалечку колючу ниву" й інформацію про мінімум два-три факти із життєвого шляху Шевченка, які показують складний життєвий шлях поета.

Приклад:

Тлумачення: Фразу ***"йти ще змалечку колючу ниву"*** *можна розуміти як символ, у якому образ ниви означає життя (життя прожити — не поле перейти), означення "колюча" — складні обставини, а йти змалечку — постійність складних обставин. Дійсно, цей образ символізує все життя Шевченка, який народився кріпаком, поневірявся на службі в дячка і пана Енгельгардта, а потім за свої вірші був засланий російською владою на довгі десять роки. Виходить, що все життя він ішов колючою нивою.*

Нарахування балів

2 бали — за якісне тлумачення символічного значення виразу, зокрема з використанням термінології, і логічний зв'язок цього тлумачення з двома-трьома показовими фактами із життя Шевченка, при цьому один факт має бути з дитинства, а інший — з пізнішого етапу.

1 бал — за якісне тлумачення символічного значення виразу та логічний зв'язок цього тлумачення з описом життя Шевченка, однак цей опис є занадто загальний і не містить очевидних фактів. **АБО:** за якісне тлумачення символічного значення виразу та логічний зв'язок цього тлумачення з одним показовим фактом із життя Шевченка. **АБО:** прийнятне, хоч і неточне, тлумачення символічного значення виразу та логічний зв'язок цього тлумачення з одним-двома фактами із життя Шевченка.

0 балів — за плутане, нечітке пояснення символічного змісту виразу й непоказові або узагальнені міркування про життя поета. **АБО:** за ненадання відповіді. **АБО:** за

надання відповіді, з якої не можна визначити розуміння завдання.

Максимально можливий бал
2 бали.

Оцінювання відповіді за ГР3 "Письмова взаємодія"
[9 МОВ 3.1.4-1] складає та оформлює власні тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) різних типів, стилів і жанрів відповідно до усталених словотвірних, лексичних, орфографічних, граматичних, пунктуаційних і стилістичних норм

Критерії
Ураховуємо **граматичну, лексичну, орфографічну та пунктуаційну вправність** висловлювання. Можливі окремі негрубі огріхи.

Опис правильної відповіді
Учень / учениця оформлює відповідь граматично, лексично, орфографічно та пунктуаційно вправно. Можливі окремі негрубі огріхи.
Огріхи, пов'язані з неоформленням цитат у лапки, або інші нюанси, які зазвичай ураховують у наукових текстах, ігноруємо.

Нарахування балів
2 бали — за граматично, лексично, орфографічно та пунктуаційно вправно оформлену відповідь (можливі окремі негрубі огріхи), яка становить зв'язний текст.
1 бал — за відповідь, яка містить очевидні граматичні, лексичні, орфографічні та пунктуаційні вади, однак є зв'язним висловлюванням, яке дає змогу зрозуміти суть повідомлення. **АБО:** за відповідь, яка є мовленнєво вправною, але доволі короткою.
0 балів — за мовно невправне оформлення інформації. **АБО:** за не надану відповідь. **АБО:** за відповідь, яку неможливо встановити чи прочитати.

Максимально можливий бал
2 бали.

Завдання 15

Схарактеризуйте, які стосунки були між братом і сестрою, наводячи докази з тексту поезії.
Ставлення брата до сестри:
Ставлення сестри до брата:

Особливості оцінювання
Відповідь оцінюємо за двома групами результатів — ГР4 та ГР3. **Зверніть увагу! Оцінюємо відповідь за ГР4 (а не ГР2, як -от:** *[9 МОВ 2.3.1-1] характеризує поведінку та причини виникнення емоційного стану літературних персонажів, коментує їх вчинки та висловлювання* або *[9 МОВ 2.3.1-2] проеціює емоційно-чуттєвий досвід персонажів текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) на власну поведінку, переконання, ставлення та цінності*), **оскільки в цьому разі учень / учениця має запропонувати характеристику стосунків (виявити мовленнєву творчість).**

Оцінювання відповіді за ГР4 "Дослідження мовлення"
[9 МОВ 4.2.4-1] досліджує власне мовлення, аналізує основні риси авторського стилю тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) для вдосконалення власного стилю мовлення

Критерії
Ураховуємо здатність **виявляти явно й неявно представлені докази**, які ілюструють

взаємини людей, а також спроможність **робити узагальнення** щодо

характеру цих взаємин. Обов'язковим є **наведення доказів з тексту** поезії (цитування або переказ іншими словами). Нерозрізнення образу ліричного героя і реального автора ігноруємо.

Опис правильної відповіді

У відповіді учень / учениця дає характеристику ставлення Шевченка до сестри і навпаки (прикметники (означення) або інші мовні засоби), а також щонайменше один доказ із тексту на підтвердження цієї характеристики.

Приклади:

Ставлення брата до сестри:

1) *жалісливе / Шевченко жаліє сестру. У тексті він називає її "многострадалицею святою".*
2) *турботливе / Поет турбується про свою сестру. Він хоче їй миру та спокою, кажучи, що в його сні вона "неначе в Раї спочиває" (хоча насправді вона живе в пеклі).*
3) *добре / Це добре, людяне ставлення, Шевченко хоче їй добра і вірить, що Бог їм поможе перейти колючу ниву.*
4) *братерське / Це ставлення доброго старшого брата до своєї любої сестри. Братнє ставлення виявляється в жалості до біди рідних (многострадалиця святая), бажанні їм кращого життя (Бог поможе перейти).*

Ставлення сестри до брата:

1) *турботливе / Сестра переживає за брата. У вірші, коли брат ніби пливе на човні в бурхливій воді, сестра переживає за нього, виглядає.*
2) *любляче / Сестра дуже любить свого брата. Вона його називає "мій братику", "моя ти доле".*
3) *добре / Вона по-доброму ставиться до брата. Це видно з того, як вона звертається до нього, як переживає за нього, коли його хвилі життя несуть в одинокому човні.*
4) *сестринське / Це ставлення люблячої сестри. Воно виявляється в переживанні за життя рідних (коли вона його виглядає на Дніпрі, де хвилі великі), доброму ставленні (це видно в тому, як вона звертається до брата і називає його "долею").*

Нарахування балів

2 бали — за кожне якісне визначення ставлення (прикметником чи іншим засобом), а також наведення хоча б одного показового доказу з тексту.

1 бал — за кожне прийнятне (хоч і дещо сумнівне) визначення ставлення (прикметником чи іншим засобом), а також наведення хоча б одного показового доказу з тексту. **АБО:** за кожне якісне визначення ставлення (прикметником чи іншим засобом), але невдалий доказ із тексту.

0 балів — за кожне нечітке або невиправдане визначення ставлення й непоказовий або занадто загальний доказ з тексту. **АБО:** за ненадання відповіді. **АБО:** за надання відповіді, з якої не можна визначити розуміння завдання.

Максимально можливий бал

4 бали.

Оцінювання відповіді за ГРЗ "Письмова взаємодія"

[9 МОВ 3.1.4-1] складає та оформлює власні тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) різних типів, стилів і жанрів відповідно до усталених словотвірних, лексичних, орфографічних, граматичних, пунктуаційних і стилістичних норм

Критерії

Ураховуємо **граматичне, лексичне, орфографічне та пунктуаційне оформлення** висловлювання. Можливі окремі негрубі огріхи. Огріхи, пов'язані з не оформленням цитат у лапки, або інші нюанси, які зазвичай ураховують у наукових текстах, ігноруємо.

Обидві відповіді оцінюємо разом.

Опис правильної відповіді

Учень / учениця оформлює відповідь граматично, лексично, орфографічно та пунктуаційно вправно. Можливі окремі негрубі огріхи.
Огріхи, пов'язані з неоформленням цитат у лапки, або інші нюанси, які зазвичай ураховують у наукових текстах, ігноруємо.

Нарахування балів

Оцінюємо обидві позиції як одне.
2 бали — за граматично, лексично, орфографічно та пунктуаційно вправно оформлену відповідь (можливі окремі негрубі огріхи).
1 бал — за відповідь, яка містить очевидні граматичні, лексичні, орфографічні та пунктуаційні вади, однак є зв'язним висловлюванням, яке дає змогу зрозуміти суть повідомлення. **АБО:** за відповідь, яка є мовленнєво вправною, але доволі короткою.
0 балів — за мовно невправне оформлення інформації. **АБО:** за не надану відповідь. **АБО:** за відповідь, яку неможливо встановити чи прочитати.

Максимально можливий бал

2 бали.

Завдання 16

Схарактеризуйте настрій ліричного героя. Чи змінюється він упродовж поезії? Якщо так, то як саме? Наведіть показові докази з тексту.

Особливості оцінювання

Відповідь оцінюємо за двома групами результатів — **ГР2** та **ГР3**. **Зверніть увагу! Бали за виконання цього завдання враховуємо не за ГР4 (на відміну від більшості завдань цього блоку).**

Оцінювання відповіді за ГР2 "Робота з текстом"

[9 МОВ 2.3.2-1] коментує власні почуття під час читання тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) і враження від прочитаного, аналізує вплив виражальних засобів на емоційно-естетичне сприйняття тексту
[9 МОВ 2.3.1-1] характеризує поведінку та причини виникнення емоційного стану літературних персонажів, коментує їх вчинки та висловлювання
[9 МОВ 2.3.1-2] проеціює емоційно-чуттєвий досвід персонажів текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) на власну поведінку, переконання, ставлення та цінності

Критерії

Ураховуємо здатність **виявляти в тексті явно й неявно** представлені **докази**, які ілюструють **емоційний стан (настрій)** ліричного героя і **зміни** цього стану.

Опис правильної відповіді

У відповіді учень / учениця пропонує загальну характеристику настрою (емоційного стану) ліричного героя, твердження щодо змін у настрої (чи відсутності змін), а також щонайменше два докази, що ілюструють ці зміни. Учень / учениця може вибрати як позицію, що настрій ліричного героя не змінюється, так і позицію, що настрій змінюється. В обох випадках важливими є докази (приклади) з тексту.
Увага! Відповідь, у якій сплутано (ототожнено) ліричного героя і автора тексту вважати неприйнятною, оскільки це є свідченням нерозуміння різниці між художнім вимислом і реальною людиною.

Приклади:

Настрій ліричного героя не змінюється

Настрій ліричного сумний і, як на мене, не змінюється впродовж поезії. Як на початку поезії ми його бачимо сумним, так і в кінці вірша він журиться, що все життя доводиться йому із сестрою йти колючу ниву. Навіть приємний сон, який йому сниться, закінчується сумно, бо він і його сестра в дійсності все одно виявляються "на панщині" та "в неволі".

Настрій ліричного героя змінюється

Настрій ліричного змінюється. Спочатку ліричний герой журиться про свою самотність, потім йому сниться приємний сон і він радіє цьому щастю. Далі він прокидається і знову в розпачі. Однак усе закінчується світлим передчуттям, що Бог поможе пережити все його із сестрою. Ці зміни навіть показують уживані слова. На початку бачимо убогі села, потім садочок, хатину, а потім знову колючу ниву, яку все ж можна перейти.

Увага! Учень / учениця може вибрати "середню" позицію, однак має її також належно пояснити.

Нарахування балів

2 бали — за чітке визначення позиції та надання належних кількох доказів з тексту (у вигляді образів або пояснень цих образів).

1 бал — за чітке визначення позиції та прийнятне пояснення цієї позиції, однак без уваги до доказів з тексту. **АБО:** за надання прийнятного пояснення, без попереднього надання відповіді на питання "Чи змінюється він упродовж поезії?".

0 балів — за нечітке визначення позиції та пояснення або сумнів докази з тексту. **АБО:** за ненадання відповіді. **АБО:** за надання відповіді, з якої не можна визначити розуміння завдання.

Максимально можливий бал

2 бали.

Оцінювання відповіді за ГРЗ "Письмова взаємодія"

[9 МОВ 3.1.4-1] складає та оформлює власні тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) різних типів, стилів і жанрів відповідно до усталених словотвірних, лексичних, орфографічних, граматичних, пунктуаційних і стилістичних норм

Критерії

Ураховуємо **граматичне, лексичне, орфографічне та пунктуаційне оформлення** висловлювання. Можливі окремі негрубі огріхи.
Огріхи, пов'язані з не оформленням цитат у лапки, або інші нюанси, які зазвичай ураховують у наукових текстах, ігноруємо.
Обидві відповіді оцінюємо разом.

Опис правильної відповіді

Учень / учениця оформлює відповідь граматично, лексично, орфографічно та пунктуаційно вправно. Можливі окремі негрубі огріхи.
Огріхи, пов'язані з неоформленням цитат у лапки, або інші нюанси, які зазвичай ураховують у наукових текстах, ігноруємо.

Нарахування балів

2 бали — за граматично, лексично, орфографічно та пунктуаційно вправно оформлену відповідь (можливі окремі негрубі огріхи).

1 бал — за відповідь, яка містить очевидні граматичні, лексичні, орфографічні та пунктуаційні вади, однак є зв'язним висловлюванням, яке дає змогу зрозуміти суть повідомлення. **АБО:** за відповідь, яка є мовленнєво вправною, але доволі короткою.
0 балів — за мовно невправне оформлення інформації. **АБО:** за не надану відповідь. **АБО:** за відповідь, яку неможливо встановити чи прочитати.

Максимально можливий бал
2 бали.

Завдання 17

Випишіть з твору епітети, метафори, порівняння, які створюють зорові й слухові образи й коротко поясніть роль цих образів у створенні загальної тональності поезії.
Зорові образи:
Слухові образи:

Особливості оцінювання

Відповідь оцінюємо за однією групою результатів — ГР4, оскільки завдання за цією ГР складне, що може спричинити недостатню якість мовленнєвого оформлення відповідей.

Оцінювання відповіді за ГР4 "Дослідження мовлення"
[9 МОВ 4.2.4-1] досліджує власне мовлення, аналізує основні риси авторського стилю тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) для вдосконалення власного стилю мовлення

Критерії
Ураховуємо спроможність **визначати художні засоби** (епітети, метафори, порівняння) у їх зв'язку **з впливом на читацьке сприйняття** (слухові, зорові образи) та вміння **пов'язувати виявлене із загальною тональністю поезії**.

Опис правильної відповіді
У відповіді учень / учениця виписує кілька (щонайменше по одному кожного виду) зразків художніх засобів з-поміж зазначених нижче для зорових образів і щонайменше один — для слухових, а також коротко пояснює для кожного типу роль у створенні загальної тональності поезії (яку може бути описано як *сумну, тужливу, драматичну* та под. або, навпаки, як тональність *"від зневіри до віри", життєствердну* та под.).
Увага! Пояснення щодо тональності може перегукуватися зі спостереженнями, які учень / учениця зафіксували, відповідаючи на завдання 16.

Текст	Художні засоби, вид образу

Минаючи убогі села,	епітети, зоровий образ, слуховий образ
Понаддніпрянські **невеселі**,	
Я думав, де ж я прихилюсь?	
І де подінуся на світі?	
І сниться сон мені: дивлюсь,	
В садочку, **квітами повита**,	метафора, зоровий образ
На пригорі собі стоїть,	
Неначе дівчина, хатина.	порівняння, зоровий образ
Дніпро геть-геть собі розкинувсь!	метафора, зоровий образ
Сіяє батько та горить!	метафора, зоровий образ

Дивлюсь, у **темному садочку**,	епітет, зоровий образ
Під вишнею у холодочку,	
Моя єдиная сестра!	
Многострадалиця святая!	епітет, зоровий образ
Неначе в Раї спочиває	порівняння, зоровий образ, слуховий образ
Та з-за широкого Дніпра	епітет, зоровий образ
Мене, небога, виглядає.	
І їй здається, **виринає**	метафора (символ), слухові образи
З-за хвилі човен, доплива...	
І в хвилі човен **порина**.	
— Мій братику! Моя ти доле! —	
І ми прокинулися. Ти...	
На панщині, а я в неволі!..	
Отак нам довелося **йти**	метафора (символ), зоровий образ
Ще змалечку колючу	епітет, зоровий образ
ниву! Молися, сестро! Будем	
живі, То Бог поможе перейти.	

Приклад

Зорові образи: епітети: убогі села, невеселі, порівняння: неначе дівчина хатина, метафора: Дніпро сіяє і горить. Ці образи, з одного боку, створюють сумну тональність, а з іншого — світлу, життєствердну. Шевченко вірить, що може бути колись рай на землі. Слухові образи: метафора: "І їй здається, виринає З-за хвилі човен, доплива... І в хвилі човен порина". Цей образ, хоч у ньому й немає чогось звукового, легко створює ілюзію звуків бурхливої річки і боротьби човна з її хвилями. Як метафора цей образ допомагає у вірші створити тональність тривожності, що показує, яке важке життя.

Нарахування балів

2 бали — за кожну позицію, де у відповіді правильно вказано необхідну кількість художніх засобів (бажано з визначенням їхнього виду) і пояснено, як вони допомагають створити загальну тональність поезії.

1 бал — за кожну позицію, де наведено прийнятні засоби, однак подано сумнівне / плутане пояснення. **АБО:** за відносно якісне пояснення, однак сумнівні зразки художніх засобів. **АБО:** за обидві прийнятно заповнені позиції, однак у позиції "Зорові образи" наведено лише один приклад засобів.

0 балів — за кожну плутано заповнену позицію. **АБО:** за ненадання відповіді. **АБО:** за надання відповіді, з якої не можна визначити розуміння завдання.

Максимально можливий бал

4 бали.

Завдання 18

Проведіть кількісне дослідження поезії з погляду вжитих у ній розділових знаків і зробіть висновки про роль цих знаків у створенні емоційного впливу поезії.
*Кількість **знаків оклику**: . Їхня функція:*
*Кількість **трьох крапок**: . Їхня функція:*

Особливості оцінювання

Відповідь оцінюємо за однією групою результатів — **ГР4**. НЕ оцінюємо за ГР3, оскільки завдання є складним за ГР4.

Оцінювання відповіді за ГР4 “Дослідження мовлення”
[9 МОВ 4.1.2-1] аналізує окремі мовні явища в усному мовленні, текстах (зокрема художніх текстах, медіатекстах) і робить висновки щодо функціонування та доцільності використання певних мовних одиниць

Критерії
Ураховуємо **кількісний показник** (правильність підрахунку запитуваних розділових знаків) **і якісний** (правильність пояснень з огляду на контекстні особливості).

Опис правильної відповіді
У відповіді учень / учениця вказують кількість запитуваних знаків, а також пояснюють їхню функцію з погляду створення емоційності чи певного враження, відчуття, переживання.

Щодо трьох крапок
Для відповіді учень має дослідити таку частину поезії:
І їй здається — виринає
*З-за хвилі човен, доплива**... (1)***
І в хвилі човен порина.
— Мій братіку! Моя ти доле! —
*І ми прокинулися. Ти**... (2)***
*На панщині, а я в неволі**!.. (3*)***
Отак нам довелося йти
Ще змалечку колючу ниву!

Визначити, що трикрапок **дві (1, 2)**, однак є ще **одна (3*)**, поєднана в структуру комбінованого знака. Тобто у відповіді може бути вказано 2 або 3. У поясненні функцій учень / учениця має звернути увагу, що кожні три крапки допомагають виразити певний душевний / емоційний стан ліричного героя. У випадку 1: пауза, яка показує різку, неочікувану зміну й допомагає передати відчуття нездійсненності (зустрічі). У випадку 2: пауза, яка показує неочікувану зміну й допомагає передати відчуття нездійсненності (того, про що мріялося). У випадку 3*: пауза, яка показує мить задуми й допомагає передати висновковість, драматизм ситуації.

Щодо знаків оклику
Для відповіді учень має дослідити такі частини поезії:
*Дніпро геть-геть собі розкинувсь**! (1)***
*Сіяє батько та горить**! (2)***
Дивлюсь, у темному садочку,
Під вишнею у холодочку,
*Моя єдиная сестра**! (3)***
*Многострадалиця святая**! (4)***
...
І в хвилі човен порина.
*— Мій братику**! (5)** Моя ти доле**! (6)** —*
І ми прокинулися. Ти...
*На панщині, а я в неволі**!.. (7*)***
Отак нам довелося йти
*Ще змалечку колючу ниву**! (8)***
*Молися, сестро**! (9)** Будем живі,*
То Бог поможе перейти.

Визначити, що в поезії **вісім знаків оклику (1-6 та 8, 9)**, однак є ще **один (7*)**, поєднаний в структурі комбінованого знака. Тобто у відповіді може бути вказано 8 або
9. У поясненні функцій учень / учениця має передусім звернути увагу, що різні знаки оклику виконують різні функції й пояснити хоча б кілька відмінних за функцією знаків. Знаки **1** та **2** — допомагає виразити велич картини. Знаки **3 – 6** — радість і сильні емоції, а також звертання (5, 6). Знак **7*** (разом з крапками) — пауза, де крапки показують мить задуми й допомагають передати висновковість, а знак оклику — сильну емоцію й драматизм ситуації. Знак **8** — допомагає виразити сильну емоцію, а також обурення, драматизм. Знак **9** — звернення й емоція рішучого заклику.

Приклад:
Кількість трьох крапок: 3. Їхня функція: Мені здається, що ці крапки допомагають показати паузи в ситуаціях різкої зміни ситуації, зокрема коли чиїсь сподівання чи надії руйнуються.
Кількість знаків оклику: 9. Їхня функція: У вірші дуже багато знаків оклику — 9 із всього 18 знаків кінця речення. Ці знаки в різних місцях означають щось різне, але всі вони показують глибокі переживання — радості чи трагедії.

Нарахування балів
2 бали — за кожну позицію, де правильно вказано необхідну кількість знаків і пояснено, як ці знаки допомагають виражати зміст (емоції) з увагою до відмінностей у функції деяких знаків.
1 бал — за кожну позицію, де правильно вказано кількість знаків, хоча подано дещо сумнівне / плутане пояснення. **АБО:** за кожну позицію, де правильно вказано кількість знаків, однак пояснення є занадто загальними без деталей щодо відмінностей у функціях різних знаків.
0 балів — за кожну позицію, де кількість указана неточна, а пояснення є занадто загальним (на зразо: “Це паузи” або “Так емоційніше”) . **АБО:** за ненадання відповіді. **АБО:** за надання відповіді, з якої не можна визначити розуміння завдання.

Максимально можливий бал
4 бали.

Завдання 19

Запишіть, як ви розумієте основну думку (ідею) поезії “Минаючи убогі села”.
_____

Особливості оцінювання
Відповідь оцінюємо за двома групами результатів — ГР2 та ГР3.
Зверніть увагу! Бали за виконання цього завдання враховуємо не за ГР4 (на відміну від більшості завдань цього блоку).

Оцінювання відповіді за ГР2 “Робота з текстом”
[9 МОВ 2.2.3-1] характеризує взаємозв’язок між темою, мікротемами та основною думкою тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту)

Критерії

Ураховуємо **розуміння терміна** “лейтмотив (ідея)” (*лейтмотив* — конкретний образ, головна ідея чи тема, визначальна інтонація, основний мотив повторюваний

упродовж усього твору), а також **правильність визначення лейтмотиву** з увагою до **важливих змістових деталей**.

Опис правильної відповіді

У відповіді учень / учениця має на підставі попередніх досліджень поезії (тобто відповідей на попередні завдання) надати якісну дефініцію лейтмотиву (основного мотиву, ідеї) твору Шевченка. Із визначення очевидним має бути те, що учень / учениця розуміє: у вірші **(1)** насправді йдеться не просто про життєві драми брата і сестри, а передусім про трагізм існування українського народу як такого в пазурах тоталітарно-кріпосницької росії й водночас висловлюється віра в те, що "колючу ниву" вдасться перейти, покладаючись на Бога. Можливою є також глибша інтерпретація лейтмотиву **(2)**: у поезії йдеться про пошук місця-раю для українства (уособленням якого є брат і сестра) і віру в те, що це колись станеться. Цей лейтмотив розривається через рух від образу убогих сіл, самотності, бурхливого Дніпра із самотнім човном на ньому до образів садочка, хати в Раю (у сні), а далі увиразнюється через образ колючої ниви, яку можна врешті перейти (а перейшовши, імовірно, таки дійти до Раю, місця, де можна прихилитися на цьому світі.

Навіть не знаючи передісторії появи вірша, зі змісту учень / учениця має зрозуміти з нього певні біографічні деталі (див. уривок з дослідження нижче) й "масштабувати" їх на весь український народ.

Уривок з дослідження

Вранці 7 вересня р. 1859 Шевченко вернув з подорожі на Україну. Подорож та не відсвіжила його, не підкріпила йому здоров'я, не підбадьорила йому духа. Навпаки, вона ще більш нагнала на душу йому журби, ще більш охмарила його: отрута тяжкого життя ще глибше розлилася по всьому організму. Коли б поет не зазнав був тієї огидливої пригоди, яку спорудив йому в Черкасах якийсь донощик та ісправник Табачников, то й тоді подорож на Україну не принесла б йому великої користі, хіба б тільки відсвіжила йому трохи покалічене здоров'я тіла. Раз, що подорож та була вельми коротка — три тільки місяці, а друге, що на кожному ступню на Україні він бачив те лихо, що цілий вік гризло його, що «в Сибір його водило», він бачив на Україні народ в ярмі, своїх рідних братів і сестер бачив на панщині, бачив, що «кругом неправда і неволя». Заспокоїтись нічим йому було! Спочити нема де, ніже єдиного кутка вільного, щасливого!

Туга і сльози за зневолену Україну на довгий час одірвали були його від рідного краю, від родичів, від приятелів і закинули в пустиню, в казарму. Десять літ скнів він там одиноким, самітним. Повернувшись на Україну і побачивши віч-на-віч її долю, він, «минаючи убогі села, понаддніпрянські невеселі», думав: «Де я прихилюсь?»

(http://litopys.org.ua/shevchenko/kony14.htm)

Приклад:

Я так розумію, що в поезії "Сестрі" показується, у яких складних умовах змушені існувати ліричний герой і його сестра, а врешті — і весь український народ, який живе в убогих селах. Однак, незважаючи на це, ліричний герой упевнений, що їм удасться пережити все це, якщо будуть молитися Богу, тобто вірити. Це і є лейтмотив вірша, на мою думку.

Нарахування балів

2 бали — за надання якісного тлумачення лейтмотиву (ідеї) вірша, яке засвідчує, що учень / учениця розрізнюють тему й ідею (лейтмотив) і можуть надавати тлумачення другого через звернення до змісту.

1 бал — за надання в загальних рисах правильного, хоча й дещо плутаного тлумачення лейтмотиву. **АБО:** за виразну спробу сформулювати чітке визначення лейтмотиву з увагою до змісту тексту, однак без бажаного узагальнення.

0 балів — за примітивне визначення лейтмотиву або сплутування теми й ідеї. **АБО:** за ненадання відповіді. **АБО:** за надання відповіді, з якої не можна визначити розуміння завдання.

Максимально можливий бал
2 бали.

Оцінювання відповіді за ГР3 "Письмова взаємодія"
[9 МОВ 3.1.4-1] складає та оформлює власні тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) різних типів, стилів і жанрів відповідно до усталених словотвірних, лексичних, орфографічних, граматичних, пунктуаційних і стилістичних норм

Критерії
Ураховуємо **граматичне, лексичне, орфографічне та пунктуаційне оформлення** висловлювання. Можливі окремі негрубі огріхи.

Опис правильної відповіді
Учень / учениця оформлює відповідь граматично, лексично, орфографічно та пунктуаційно вправно. Можливі окремі негрубі огріхи.

Нарахування балів
1 бал — за граматично, лексично, орфографічно та пунктуаційно вправно оформлену відповідь (можливі окремі негрубі огріхи).
0 балів — за мовно невправне оформлення відповіді. **АБО:** за не надану відповідь. **АБО:** за відповідь, яку неможливо встановити чи прочитати.

Максимально можливий бал
1 бал.

Завдання 20

У поезії "Минаючи убогі села" виділяємо чотири частини. Коротко поясніть зміст кожної з них і її роль у розвитку основної думки (ідеї) поезії. Формулюючи свою думку, дотримуйтеся норм наукового стилю.
Частина 1 (рядки 1 – 4):
Частина 1 (рядки 5 – 21):
Частина 1 (рядки 22 – 25):
Частина 1 (рядки 26 – 27):

Особливості оцінювання
Відповідь оцінюємо за двома групами результатів — ГР4 та ГР3. **Зверніть увагу! Бали за виконання цього завдання нараховуємо за мовну вправність і спроможність створити науковий текст, відштовхуючись від наданої ідеї про чотири частини тексту за ГР4 (а не ГР3).**

Оцінювання відповіді за ГР4 "Дослідження мовлення"
[9 МОВ 4.2.3-2] використовує різноманітні стратегії (зокрема вільний запис асоціацій, "карти знань", складання списків дивних ідей тощо) для продукування нових мистецьких ідей, використовує і доопрацьовує ідеї інших осіб на засадах академічної доброчесності

Критерії
Ураховуємо **граматичне, лексичне, орфографічне та пунктуаційне оформлення** висловлювання. Можливі окремі негрубі огріхи.
Усі відповіді оцінюємо як **один цілісний текст наукового стилю**, ураховуючи **відповідність цьому стилю** (як-от: структурованість, однотипність речень, уникнення емоційності, терміни).

Опис правильної відповіді
Учень / учениця оформлює пункти відповіді граматично, лексично, орфографічно та пунктуаційно вправно (можливі окремі негрубі огріхи), а також дотримується основних вимог наукового мовлення.

Нарахування балів
3 бали — за граматично, лексично, орфографічно та пунктуаційно вправно оформлену відповідь (можливі окремі негрубі огріхи) з дотриманням вимог стилю.
2 бали — за граматично, лексично, орфографічно та пунктуаційно вправно оформлену відповідь (можливі негрубі огріхи), де спостерігаються відхилення від вимог наукового стилю. **АБО:** за відповідь, де є певна кількість мовних помилок, однак спостерігається виразне розуміння особливостей наукового мовлення.
1 бал — за відповідь, яка містить очевидні граматичні, лексичні, орфографічні та пунктуаційні вади, однак є зв'язним висловлюванням, яке має певні ознаки наукового стилю. **АБО:** за відповідь, яка є мовленнєво вправною й відповідає деяким вимогам наукового стилю, але доволі короткою.
0 балів — за мовно невправне оформлення інформації. **АБО:** за не надану відповідь. **АБО:** за відповідь, яку неможливо встановити чи прочитати.

Максимально можливий бал
3 бали.

Оцінювання відповіді за ГР2 "Робота з текстом"
[9 МОВ 2.4.3-1] характеризує особливості структури тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту), визначаючи функції та роль мовних засобів у ньому
[9 МОВ 2.6.1-1] передає зміст прочитаного з кількох джерел, узагальнюючи, скорочуючи, доповнюючи словесно інформацію (реферат, тези тощо)
[9 МОВ 2.2.6-1] характеризує взаємозумовленість елементів змісту, структури та мовного оформлення текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) різних типів, стилів і жанрів, епох і культур, зважаючи на культурно-історичний контекст, естетичний та ціннісний потенціал

Критерії
Ураховуємо здатність **коротко передати зміст** частин (переказати) та **пояснити роль** відповідної частини в розвитку лейтмотиву.
Дотримання норм наукового стилю враховуємо за ГР3 (див. нижче).

Опис правильної відповіді
У відповіді учень / учениця надає стислий переказ змісту виокремлених частин і намагається пов'язати цей зміст як розвиток якоїсь провідної ідеї. Така перспектива передбачає створення відносно цілісного тексту, що складається з чотирьох взаємопов'язаних пунктів (власне, це допомагає учнівству дотримуватися вимоги наукового стилю до структурованого письма).

Приклад:
Частина 1 (радки 1 – 4): У першій частині вірша ліричний герой, спостерігаючи бідні українські села, відчуває глибоку самотність і бажання знайти місце, де він міг би прихилитися. Ця частина показує сумну реальність і ставить проблему пошуку місця, де це життя буде кращим.
Частина 2 (радки 5 – 21): У другій частині ліричний герой бачить чудовий сон, де його сестра, яка багато страждала, живе ніби в Раю на березі могутнього Дніпра. Власне, це і є своєрідна картина місця, де можливе щастя. Однак до цього місця можна й не доплисти (образ човна у хвилях).
Частина 3 (радки 22 – 25): У цій частині герой повертається зі сну до реальності, де все дуже трагічно: усе життя він, сестра (як і всі українці) живуть у неволі. Отже, ця частина виступає ніби протилежністю картині Раю в частині 3.
Частина 4 (радки 26 – 27): Однак ніби заперечуючи попередній трагізм, ліричний герой у частині 4, звертаючись до сестри, висловлює впевненість, що все ж знайти місце щастя на цій землі можна. Колюче поле можна перейти.

Нарахування балів
2 бали — за кожну якісно переказану й пояснену частину твору.
1 бал — за кожну частину, яку або якісно переказано, або якісно пояснено її роль у розвитку лейтмотиву. **АБО:** за кожну частину, де є обидва необхідні складники (переказ і пояснення), які, утім, не можна вважати якісними.
0 балів – за примітивний переказ і пояснення або занадто короткий, щоб можна було щось оцінити. **АБО:** за ненадання відповіді. **АБО:** за надання відповіді, з якої не можна визначити розуміння завдання.

Максимально можливий бал
8 балів.

Визначення підсумкового бала в шкалі 1 – 12 за групами результатів

Отримані за підсумками виконання роботи бали за кожною групою результатів — це так звані "сирі" бали, які необхідно увідповіднити до критерійної шкали 1 — 12. Це може бути забезпечено різними методами. Однак в умовах шкільної практики зручними будуть відносно прості методи, які (у випадку запропонованої роботи) ураховують, зокрема, той факт, що оцінювання відповідей учнівства за виконання завдань здійснювалося відповідно до чітко визначених критеріїв і бали нараховувалися як виразно змістові, що відбивають рівень підготовленості учнів / учениць.

Відповідно, отримані за виконання завдань "сирі" бали можна перевести в шкалу 1 – 12, відносно рівномірно їх розподіляючи за кожним балом цієї шкали. Далі запропоновано два приклади переведення.

У першому варіанті "сирі" бали відносно рівномірно увідповіднено до кожного бала шкали 1 – 12, однак на краях шкали (найнижчі й найвищі результати) різниця (крок) між балами менша, ніж у середньому діапазоні шкали. У другому варіанті розподіл "сирих" балів зроблено після "відрізання" певної кількості балів унаслідок встановлення порогового бала на рівні 20% балів від загальної кількості "сирих" балів. У цьому разі припускаємо, що учень / учениця, які за підсумками виконання роботи не спроможні набрати 20% балів, не можуть уважатися такими, які відповідають навіть мінімальним вимогам, визначеним критеріями оцінювання для кожної групи результатів. Таке припущення цілком вірогідне, адже серед завдань за кожною групою результатів у роботі були дуже прості, базові завдання, які учнівство має бути спроможним виконувати ще на рівні адаптаційного циклу базової середньої освіти.

Варіант 1: *розподіл "сирих" балів на шкалі 1 – 12 з урахуванням більшої щільності балів на краях шкали (1 – 3 бали та 10 – 12 балів).*

Бал у шкалі 1-12	**ГР 1**	**ГР 2**	**ГР 3**	**ГР 4**
	Усна взаємодія (макс. 26 балів)	Робота з текстом (макс. 34 бали)	Письмова взаємодія (макс. 42 бали)	Дослідження мовлення (макс. 24 бали)
1	**1**	**1–2**	**1–2**	**1**
2	**2–3**	**3–4**	**3–4**	**2**
3	**4–5**	**5–6**	**5–7**	**3–4**
4	**6–8**	**7–9**	**8–11**	**5–7**
5	**9–11**	**10–12**	**12–15**	**8–10**
6	**12–14**	**13–16**	**16–20**	**11–13**
7	**15–17**	**17–20**	**21–25**	**14–16**
8	**18–20**	**21–24**	**26–30**	**17–19**
9	**21–22**	**25–27**	**31–34**	**20–21**
10	**23–24**	**28–29**	**35–37**	**22**

11	**25**	**30–31**	**38–40**	**23**
12	**26**	**32–34**	**41–42**	**24**

Варіант 2: *розподіл "сирих" балів на шкалі 1 – 12 з урахуванням порогового бала, який установлено для кожної групи результатів на рівні 20% "сирих" балів від загальної їх кількості.*

Бал у шкалі 1-12	**ГР 1** Усна взаємодія (макс. 26 балів)	**ГР 2** Робота з текстом (макс. 34 бали)	**ГР 3** Письмова взаємодія (макс. 42 бали)	**ГР 4** Дослідження мовлення (макс. 24 бали)
1	**6**	**7**	**9–10**	**5**
2	**7**	**8–9**	**11–13**	**6**
3	**8**	**10–11**	**14–16**	**7**
4	**9–10**	**12–14**	**17–19**	**8–9**
5	**11–12**	**15–17**	**20–22**	**10–11**
6	**13–14**	**18–20**	**23–26**	**12–13**
7	**15–16**	**21–23**	**27–30**	**14–15**
8	**17–18**	**24–26**	**31–34**	**16–17**
9	**19–20**	**27–29**	**35–37**	**18–19**
10	**21–22**	**30–31**	**38–39**	**20–21**
11	**23–24**	**32–33**	**40–41**	**22–23**
12	**25–26**	**34**	**42**	**24**

Звісно, з різних причин запропоновані варіанти переведення "сирих" балів у шкалу 1 – 12 аж зовсім не можна вважати ідеальними, однак для практичних потреб вони можуть бути використані, адже загалом узгоджуються з підходом, за якого кожне конкретне завдання в роботі відповідає певним орієнтирам для оцінювання, а відповідь на нього оцінюють, керуючись чіткими критеріями.

Додаток 2

ПРИКЛАДИ КОНТРОЛЬНИХ СПИСКІВ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ

Спостереження за мовленнєвою діяльністю (контрольний список для вчителя/ки)

Критерій	Початковий рівень	Середній рівень	Достатній рівень	Високий рівень
Розуміння основної ідеї	Учень не розуміє основної ідеї, відповідає не по темі	Частково розуміє, відповідає уривчасто	Розуміє основну ідею, дає зв'язні відповіді	Чітко розуміє і відтворює основну ідею, розширює її
Реагування на запитання	Не реагує або відповідає однослівно	Відповідає короткими реченнями, інколи з затримкою	Відповідає доречно, будує логічні речення	Відповідає швидко, доречно, проявляє ініціативу в діалозі
Використання мовних засобів	Дуже обмежений словниковий запас, граматичні помилки	Використовує просту лексику, допускає помилки	Використовує достатню лексику, рідкі помилки	Різноманітна лексика, граматично правильне мовлення

Зворотний зв'язок (як основа для оцінювання)

Критерій	Початковий рівень	Середній рівень	Достатній рівень	Високий рівень
Виконання комунікативного завдання	Відповідь не відповідає завданню або відсутня	Частково виконує завдання, потрібні підказки	Виконує завдання з незначними помилками	Виконує завдання повністю, самостійно та творчо
Якість побудови висловлювання	Нечітке, незрозуміле, без структури	Частково зрозуміле, з порушенням логіки	Зрозуміле, структуроване, є логічні переходи	Чітке, логічне, добре структуроване, виразне

Самооцінювання (простий бланк для учня/ці)

Критерій	Початковий рівень	Середній рівень	Достатній рівень	Високий рівень
Усвідомлення власних помилок	Не усвідомлює своїх помилок	Частково розуміє слабкі місця	Визначає свої слабкі і сильні сторони	Точно аналізує і пропонує шляхи покращення
Оцінка власної участі	Не може оцінити свій виступ	Дає загальну оцінку без деталей	Визначає конкретні аспекти виступу	Дає чітку і аргументовану самооцінку

Взаємооцінювання (бланк для учнів/иць)

Критерій	Початковий рівень	Середній рівень	Достатній рівень	Високий рівень
Відповідність темі	Відповідь зовсім не за темою	Частково відповідає темі	Відповідає темі з дрібними відхиленнями	Повністю відповідає темі і її розкриває
Чіткість мовлення	Важко зрозуміти, неструктурова но	Можливо зрозуміти, але є паузи і помилки	Достатньо чітке і зрозуміле	Дуже чітке, логічне, без мовних перешкод
Активність у взаємодії	Практично не взаємодіє	Відповідає, коли запитують	Сам/а ініціює діалог	Активно веде й підтримує діалог

2 плюси і 1 побажання (приклад фраз для різних рівнів)

Рівень	Приклади плюсів	Приклади побажань
Початковий	1. Ти спробував/ла відповісти. 2. Використав/ла хоча б одне речення.	Спробуй більше говорити на запропоновану тему.
Середній	1. Ти відповів/ла на питання. 2. Зробив/ла це без підказок.	Спробуй дати більш повну відповідь.
Достатній	1. Відповідь була логічною. 2. Ти підтримав/ла діалог.	Додай більше деталей або прикладів.

Високий	1. Ти дуже добре аргументував/ла свою думку. 2. Володієш прийомами активного слухання.	Продовжуй удосконалювати власне мовлення.

Рефлексивні запитання (за рівнями)

Рівень	Відповідь на запитання, як я взаємодіяв/ла
Початковий	"Не знаю" або "Було важко зрозуміти, що говорити"
Середній	"Я відповідав/ла, але не завжди знав/ла, що сказати"
Достатній	"Я зміг/ла відповісти і зрозумів/ла тему, але можна краще"
Високий	"Я чітко зрозумів/ла тему, відповів/ла на запитання у міг/ла підтримати розмову"

Подумай – обговори – поділися (оцінювання кожного етапу)

Етап	**Початковий рівень**	**Середній рівень**	**Достатній рівень**	**Високий рівень**
Подумай	Не зміг/ла сформулювати ідею	Є окремі думки	Є логічна думка	Чітка, структурована думка
Обговори	Мовчав/ла або майже не говорив/ла	Відповідав/ла коротко	Активно висловлювався /лася	Ініціював/ла діалог, ставив/ла питання
Поділись	Сказав/ла одне слово або фразу	Дав/ла коротку відповідь	Дав/ла повну і логічну відповідь	Відповів/ла розгорнуто, емоційно, переконливо

